

קובץ גליונות

פרשת אמור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ה
- נשיה בהוקיך
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי המד
- שיעור הומש
- תורת ראשי הישיבות
- מים חיים
- שאל אביך ויגדך
- דובב שפתים
- דברי אמת
- נפשו גהלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יחי ראובן
- זכור זאת ליעקב

הגאון הגדול רבי
מיכל פיינשטיין
זצ"ל

נלב"ע ט"ז אייר
תשס"ג

תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

הודעה חשובה

אי"ה בשבוע הבא יצא קובץ מורחב ובו ג' חלקים:

- א. הגליונות הקבועים.
- ב. יריעה נרחבת במשנתו של הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל במלאת שנה להסתלקותו.
- ג. תוספת מיוחדת בעניני רשב"י ול"ג בעומר.

נשמח במי שיכול להיות שותף בהוצאות לע"נ התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי זי"ע

וזכות זו תעמוד לו שימליץ טוב בעדו
ניתן יהיה להשיג את הקובץ מיום שלישי בצהריים

ברכת מזל טוב לידיד המערכת הטורח רבות בהפצת הקובץ בערים אופקים וקרית מלאכי הר"ר נתן מישור שליט"א לרגל שמחת ארוסי בתו שתחי' עב"ג הבה"ח יהודה וינברגר נ"י מבחירי ישיבת אורחות תורה יהי רצון שיזכה לרוות נחת מכל יוצ"ח ויזכו להקים בית נאמן בישראל

ברכת מזל טוב לידידינו החשוב הרה"ג ר' יהושע צביון שליט"א חתנא דבי נשיאה למרן רשכבה"ג שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א לרגל שמחת ארוסי בנו הבה"ח ישעיהו נ"י מבחירי ישיבת אורחות תורה יהי רצון שיזכה להקים בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה

להקדשות ע"ג הקובץ או המעונינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם ובכל עיני הקובץ ניתן לפנות למס': 053-3145900 פקס: 077-2092005 או במייל: k.gilvont@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל ניתן לשלוח בקשה למערכת 'קובץ גליונות' kovetz+subscribe@goodlearroups.com

ניתן לשלם ולתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחפוש קובץ גליונות, או בטלפון: **נדרים פלוס**
486 03-7630585 שלוחה-486
קהילות
4311 073-2757000 שלוחה-4311
או בהעברה לבנק מרכנתיל-17 סניף: 745 מס' חשבון: 45458

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים וחלומדים החשובים שליט"א הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

מטות מסעי	ב' אב	שלח	כ"ז סיון	בהר	כ' אייר
דברים	ט' אב	קרח	ג' תמוז	בחוקותי	כ"ז אייר
שופטים	ז' אלול	חוקת	י' תמוז	במדבר - שבועות	ה' סיון
כי תצא	י"ד אלול	בלק	י"ז תמוז	נשא	י"ב סיון
כי תבא	כ"א אב	פנחס	כ"ד תמוז	בהעלותך	י"ט סיון

גיליון מס' 275 פרשת אמר
תשע"ח שנה שישי

גליון זה לע"נ
ר' צבי ב"ר יוסף משה ז"ל
ולכבוד נכדו צבי בן יודא נ"י

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"כי אם לשארו הקרוב אליו" (כא, ב)

שאלה: כהן שמת אביו שמטמא לאביו, ויש באותו חדר מתים נוספים, כיצד ינהג?
תשובה: במסכת נזיר (דף מ"ב ע"ב) מצינו מחלוקת כשנטמא לאביו, אם מותר כבר להיטמא לשאר מתים, מ"מ באותה טומאה עצמה שמטמא לאביו משמע שכו"ע מודים שמותר ונחלקו רק בטומאה אחרת, מ"מ הרי כתוב ברמב"ם (פ"ב מהלכות אבל הט"ו) שיקברו כהן בצד ביה"ק כדי שלא יצטרך בנו להיטמא לאחרים, אף שזו אותה טומאה, משמע דלכתחילה אם אפשר ימנע גם באותה טומאה עצמה, אבל זה רק לכתחילה.

סיפור רבינו שליט"א: כי כאשר נכנס רבי אברהם כהנמן לאביו מן זצ"ל, אמר לו אביו: יש לי הכרת הטוב כלפיכם שנתתם לי נינים כהנים!

מדורות העכו"ם - כהן שקנה דירה מגוי

שאלה: כהן קנה דירה מגוי, וכשהגיע מהחתונה לגור בדירה נזכר כי הרי זה מדורות העכו"ם, כיצד ינהג?
תשובה: הנה ב"פתחי תשובה" (י"ד סימן שס"ט סק"ה) הביא מחלוקת אם טומאת ארץ העמים נוהג בזמן הזה, והראה לי רבינו שליט"א הג"ה שלו בשו"ע שם וז"ל: ונראה ראייה לדעת השבו"י, מתוס' פסחים (ט' א' ד"ה כל), ולפי"ז צריכין כהנים שבא"י ליהרהר בזה"ז גם ממדורות עכו"ם, עכ"ל רבינו. אלא שיתכן, שהרי אם נחרב ובנוהו מחדש אין איסור, אף שאולי עדיין יש במקומו נפל, אלא כיון שאינו "מדורות עכו"ם" לא גזרו, והכי נמי במכר ועתה הבית של ישראל אפשר שלא גזרו.

שאלה: לשון הרמב"ם (פ"א מהל' טומאת מת ה"ז) "מקום ששכנו בו גוים בא"י ה"ז מטמא כארץ העמים", ולשונו "ששכנו" משמע אף שעתה אינו שם.

תשובה: זה כשלא נכנס עדיין ישראל לגור שם כבעה"ב.

כהן שנקטעה לו אצבע שבידו

שאלה: כהן שנקטעה לו אצבע שבידו, אם מותר לחברה, שהרי יטמא ע"ז? (עיין "נחדע ביהודה" תניא י"ד שגם אבריו של עצמו מטמאין).
תשובה: דיברו על זה פעם, ודנו שאם אפשר לחברה אינו מת. ועל פי זה תירצו קושיית התוספות (ב"מ דף ק"ד ע"ב) איך נטמא אליהו למת, כי יש לומר שע"ז שיוכל להחיותו אינו מטמא, אבל למעשה צ"ע.

(דרך שיחה)

עניני ספירת העומר

ר' עש"ק אמר ז' אייר תשס"ג. רב מארה"ב, לא משלנו, טוען בענין שלא מתגלחים בימי ספירת העומר, והם בין הגויים ובכך בולט יהדותם ביותר, וכיון שאיסור גילוח אינו מתקנת חכמים אלא מהגאונים כמו שכתב בערוך השולחן, אם כן כאן בארה"ב יש להקל ומשום חילול השם. רבנו הגיב בכאב רב: **שלא יבלבל את המוח אין אפשרות להחיר שום איסור!**

ולבקשתנו, רבנו הסכים שיאמרו בשמו עוד כדלהלן: **הדבר לא יעלה על הדעת חה עקירת חדת ואסור בשום אופן, ואין אפשרות להחיר שום איסור.**

והוסיף רבנו: **מה שאצל אנשים יותר קל צריך יותר להחמיר להם, שלא יבואו לזלזל בו. החזון איש אמר לי בעניין איסור מלאכה בחולו של מועד: יש דברים שהיה אפשר להחיר ולחקל, אבל כיון שאצל אנשים המלאכה בחול המועד קל צריך להחמיר יותר.**

בחצרו של החז"ר הוא עשה שער מיוחד וקבע שם מזוזה ואמר אין אני צריך שער לחצרי אבל כיון שענין המצוה של "בשערך" לא כל כך ידוע לכן עשיתי שער כדי לקבוע מזוזה שיראו כולם שיש מצות "בשערך". א.ה. וכך יעץ לרבה של מגדיאל זצ"ל לעשות שער בחצרו ולקבוע בו מזוזה.

שאלה: לגופן של דברים לא למעשה, האם יש צדק בדבריו שכיון שזה רק מהגאונים קיל יותר דהנה בריט"ב א"ר"ה כל שדרבנן שיש על זה אסמכתא חמיר טפי, ובטור"א במגילה כתב שדרבנן שהוא מדברי קבלה חמור יותר וא"כ אפשר שה"ה להיפך שמקורו מהגאונים קיל יותר.

זה יתכן, יש פעמים ששעת הדחק החירו, כמו קטניות בעת רעה שהחירו כיון שאינו מאיסור תה"ח בדינא דגמ', אבל כאן - אם יתירו יעקר הכל, ואי אפשר להחיר.

(כל משאלותיך)

כמה ידיעות נחוצות לבאי החלאקה ביום ל"ג בעומר בבית מרן שליט"א

- א. זמני קבלת קהל לילדי החלאקה אצל מרן שליט"א: יום חמישי י"ח אייר בצהרין בשעה 13:50 (אחרי מנחה, רבינו מתפלל בביתו במנין מצומצם והכניסה היא אך ורק לאחר סיום התפילה) ועד השעה 14:20, (אין צורך בתיאום מראש).
 - ב. כיון שמרן שליט"א מקפיד שגם ילדים קטנים יכסו את הראש בכיפה, נא להלביש לילד כיפה, וכן להלביש אותו בחולצה עם שרוולים ארוכים, שכן מנהגו.
 - ג. אין צורך לבוא עם 'מספריים'.
 - ד. מרן שליט"א נוהג ליטול ידיו אחרי שגוזז שיער, והורה שראוי שגם הילד יטול הידים.
 - ה. לפי הידוע לנו בשנים קודמות, הגיעו מאות של ילדי חלאקה, ולכן תיתכן המתנה מעט, מומלץ להצטייד בממתקים לילד ושתייה, כי הימים האלו חמים מאוד.
 - ו. כדי למנוע אי - נעימות: כדאי להסביר מראש לילד שמרן שליט"א יגזוז לו מעט שער ושזה לא כואב (וראינו כמה פעמים שהילד בכה ומרן טרח להרגיע אותו שזה לא כואב...) ואח"כ בני הבית מחלקים מין מתיקה לילד לשמח אותו.
- אנו מאחלים מעומקא דליבא, לכל צעירי הצאן שיזכו לגדול בתורה ויראת שמים, וההורים היקרים ירוו נחת דקדושה, וכשם שזכו למצות תספורת הראש, יזכו גם להכניסו בעול תורה ומצוות ולהכניסו לחופה באושר ונחת.**

בברכת עט 1808

י' חק 1607810

עלי הדף

"אשר יגיע דמם על קיר מזבח"

זבחים ט"ו א' איתמר הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן בהולכה רבתי כו"ע לא פליגי דפסולה כי פליגי בהולכה זוטרת מחכו עלה במערבא אלא חטאת העוף דפסולה בה מחשבה היכי משכח"ל אי חשיב עלה מקמי דליפוק דם לא כלום היא ואי בתר דנפק דם איתעבידא ליה מצותו מאי קושיא דלמא מדפריש דם עד דמטא למזבח דהא בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא היה מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר מזבח מהו וא"ל פסולה מ"ט והזה ונתן בעינן. וכ' התוס' (ד"ה אלא) דהא דלא קשיא ליה מכל זריקה דעלמא אי מימקי דליפוק דם מן הכלי לאו כלום היא ואי בתר דנפק הא איתעביד ליה מצותו משום דפשיט"ל עד דמטא לא איתעביד מצותו אבל בהזאה סד"א דלא צריך מזבח מידי דהוה אהזאה דפרוכת ובין הבדים דהוה הזאה אע"פ שלא נגע עכ"ד, וצ"ע מש"כ התוס' סד"א הא לפי האמת כן כדמוכח מר' ירמי' דסגי באויר מזבח ונראה כוונתם דס"ד דהזאה סגי מרחוק כמו ביר"כ ולא כזריקה דבעי אויר ופשיט דהזאה כזריקה דצריך אויר המזבח ולא דמי ליר"כ דסגי מרחוק ומ"מ א"צ ליגע, וכ"ז בזריקה אבל קרבן פסח דבשפיכה נראה דלכו"ע צריכין ליגע ובזה א"ש מה שתקנו בברכת אשר גאלנו אשר יגיע דמם על קיר מזבח לרצון דפסח בשפיכה ושם ודאי צריך שיגע וצ"ע.

(טעמא דקרא לפסח עמו קב"ד)

אי שרי למיכל חמץ עם פסח שני

כתב הר"מ ז"ל בהלכות קרבן פסח (פ"י ה"ו) וז"ל: מה בין פסח ראשון לפסח שני, הראשון אסור בחמץ בבל יראה ובל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה וטעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת כמו שביארנו, אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לחבורה, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטומאה, ושניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשייתו, ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהן, ואין שוברין בהן את העצם. ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר ככל חקת הפסח יעשו, לפי שפירש בו מקצת חקת הפסח ללמד שאינה שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו, והן המצות שבגופו והם חקת הפסח, שכלל זה שנאמר במצרים שילקח הפסח מבעשור ושהוא טעון הגעת דם באגודת אזור למשקוף ולשתי המזוזות ושיאכל בחפזון, אין אותן הדברים נוהגות לדורות ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד, ע"כ.

והנה שמעתי ממו"ר מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א לענין פסח שני דבשעת אכילתו אסור לאכול עם חמץ, ורק דבביתו שרי שיהיה חמץ, וציינן לן מו"ר מרן שליט"א למ"ש רש"י בפ' בהעלותך (ט, י) בתו"ד וז"ל פסח שני, מצה וחמץ עמו בבית, ואין שם יום טוב, ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו, ע"כ, ודוק בזה.

איברא דעי' במ"ש מרן רשכבה"ג הגראמ"מ שך זצוקללה"ה באבי עזרי הל' ק"פ (שם), דאחר דמיייתי ללישנא דהר"מ ז"ל דמיייתנן כתב וז"ל: הנה רש"י בפירוש התורה במדבר ט' פסו' י' כתב פסח שני מצה וחמץ עמו בבית, ואין שם יום טוב ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו, עכ"ל. ברור שהכונה לא שיש איסור בשעת אכילת הפסח שיאכל גם חמץ, אלא להיפך ואין איסור חמץ כלל אלא עמו באכילתו מותר, ומנ"ל לחדש איסור לאכול חמץ ביחד עם בשר הפסח. וראיתי במנ"ח מצוה שפ"א שהבין בדעת רש"י שאסור לאכול חמץ ביחד עם הפסח, ותמה ג"כ מנ"ל לרש"י איסור זה, ואיני יודע מה הכריחו לפרש כן ברש"י ולהקשות, ובקל אפשר לפרש כמו שכתבתי.

ובס' משך חכמה להגרמ"ש זצוק"ל כתב ג"כ לפרש ברש"י כמו שכתב המנ"ח שיש איסור לאכול עם הפסח חמץ, שהכתוב על מצות ומרורים יאכלוהו הפירוש שיאכלו אותו רק עם מצות ולא עם חמץ, ולא הבא מכלל עשה הוא, וזהו שכתב רש"י ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו ע"ש. ואינו מובן, הלא לא מחוייב לאכול פסח ומצה ומרור ביחד שקיי"ל דלא כהלל, ולא צריכין כורך אלא אפילו זה אחר זה, א"כ מה שאוכל חמץ ביחד עם הפסח אין כאן ביטול מצות אכילת מצה שיכול לאכול מצה אחר"כ, ומה שלא אכל מצה אחר"כ אין זה ע"י שיאכל חמץ בשעת אכילת הפסח, ומה שייך לומר שאסור חמץ עמו באכילתו, והמחזור כמו שכתבתי בדעת רש"י, עכ"ל.

וכתבתי למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א להעיר מדברי מרן האבי עזרי זצוקללה"ה, וכתב לי מו"ר מרן שליט"א וזל"ק: "ידעתי שמרן חולק ע"ז, אבל האחרונים לא ס"ל כן", עכ"ל, ודוק.

וכוונת מו"ר מרן שליט"א במ"ש דהאחרונים לא ס"ל כן, היינו דמלבד מאי דחזינן במנ"ח ובמש"ח דמיייתי האבי עזרי דלא פירשו כוותיה, עי' נמי בפני יהושע עמ"ס קידושין (דף ל"ח ד"ה תוספות בד"ה דאקרו עומר וכו') דכתב בתו"ד וז"ל: "ובפרש"י בחומש מפרש להדיא שלא בא אלא לאסור אכילת חמץ עם הפסח בפסח שני", ע"ש היטב.

(ענפי משה)

הערות הקוראים

לכבוד עורך הגליון הנפלא "דברי ש"ח".

ראשית אודה ככלל על העלון המיוחד שקנה לו יד ושם בקרב כל בני התורה ובפרט על ה"עונג שבת" הפרטי שלי שבת בשבתו, ועל זאת יישר כוחכם בזיכוי הרבים זה.

נתעוררתי בעלון האחרון פרשת "תזריע מצורע" במה שהובא ממרן רבנו הגר"ח שליט"א אודות מה שנאמר בגמ' כמה וכמה פעמים "לא הוה בידיה", ולכאורה צ"ב וכי לשוה"ר יש כאן, וביאר רבנו שליט"א, שמקודם לא ידענו מחמת "עם ארצות" שלנו, אך לאחר שהאמורא לא ידע, יש פה באמת ספק, והביא לזה ראייה מגמ' יומא כמובא שם.

וכשקראתי ביאור זה עלה ברעיוני ראייה נפלאה למאד לדברי רבנו שליט"א, דהנה איתא בעירובין (נג) "א"ר יוחנן י"ח ימים גדלתי אצל ר' אושעיא בריבי ולא למדתי ממנו אלא דבר אחד במשנתניו כיצד מאברין את הערים באלף", עכ"ל הגמ', ובתוס' שם (ד"ה לא) הק' בזה"ל, והא דאמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נו.) בעי מיניה רבי יוחנן מרבי אושעיא פצוע דכא כהן כו', לא באותן י"ח ימים היה, עכ"ל, והנה יש לעורר תמיהה רבתי במש"כ התוס' דהמעין בגמ' שם ביבמות יראה כי נאמר שם כך "בעא מיניה רבי יוחנן מרבי אושעיא פצוע דכא כהן שנשא בת גרים מהו שיאכילנה בתרומה, אישתיק ולא אמר ליה ולא מידל", עכ"ל הגמ' שם, ומבואר בהדיא כי אישתיק רבי אושעיא ולא למד ממנו רבי יוחנן כלום, ואזדא לה קו' התוס'.

אכן לפי ביאור רבנו הגר"ח שליט"א מתבאר היטב כוונת התוס' כי לאחר שהחכם עצמו אינו יודע הרי זה גופא התשובה שיש פה ספק, וזה כוונת התוס' בקושייתם כי למד ר' יוחנן מאי ידיעת ר' אושעיא שיש אכן להסתפק בדבר ולפיכך הקשו כו"ל.

[אלא שיש לציין כי יתכן שישנו הבדל בין "לא הוה בידיה" שהכוונה שאינו יודע, לבין "אישתיק ולא אמר ליה ולא מידל" שיתכן ששתק לאיזו סיבה ולא שלא ידע, ודו"ק].

ואכפול ברכת יישר כח על פועלכם הגדול בהפצת דברי מרן רבנו שליט"א. אהרן חלא, אברך - ק"ק ירוחם

לעילוי נשמת מרת שרה עלקא בת ר' דב בער ע"ה הונצח ע"י בנה ידידינו החשוב הר"ר יהודה וינוגרד שליט"א

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 198 • אמור תשע"ח

את אביה היא מחללת

מכתב עוז לגדור פרצות הקדושה בכרם בית ישראל

ממון הגאב"ד רבי נסים קרליץ שליט"א

שנקרא בהיכל כולל חזון איש במוצש"ק פ' קדושים תשע"א, בכינוס בפני אברכי הכוללים שיחי

בס"ד יום כ"ד ניסן תשע"א

לכל הנאספים ליראי ה' ולחושבי שמו

שמענו היום בקריאת התורה ציווי גמור שנאמר לכל ישראל 'קדושים תהיו' ופירש רש"י "הוּו פרושים מן העריות". ועל כרחק שמצווה זו שייכת לכל אחד ואחד להתרחק ולפרוש. וכידוע שאם התלמיד חכמים מקדשים עצמם, ממילא אף הפחותים נזהרים יותר, ואם אנו רואים פרצה והתדרדרות, פירושו שאנו איננו מקדשים עצמינו כראוי.

ויש עוד ענין המבואר בפרשת 'אמור' ובת איש כהן וגו' את אביה היא מחללת וגו', ודין זה נפסק בשו"ע או"ח (סי' קכח סעיף מא ברמ"א) דאין חיוב וקדשתו על מי שזינתה בתו. והקשה שם במג"א (ס"ק סב) והרי אינה ברשותו ומה יכול לעשות? ותירץ דהיה צריך ללמדה בקטנותה, ואם לא עשה כן מחללת קדשתו.

למדנו מזה דהאב מחויב ללמד ולשמור בני ביתו בקדושה ואם מתעלם מכך הוא עצמו נהייה מחולל. והשמירה הזאת כוללת בין את צורת הלבוש בתוך הבית וק"ו ברחוב. ופשוט הוא, שאם היה לכל אחד ואחד את ההרגשה שהוא פוגם בזה את עצמו כשאנשי ביתו אינם לבושים כראוי היה מקפיד על זה יותר.

וחובת השמלות להיות ארוכות מתחת הברך כמבואר במכתביהם של גדולי ישראל, והמקצרת כפי הדין נקראת 'עוברת על דת יהודית' ודינה מבואר בשו"ע אבה"ע (סי' קטז, ד).

ומן הדין היה צריך לבזות את הנשים הללו ברבים, כמבואר בגמ' ברכות כ. "אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא", וביאר: קמאי הו קא מסרי נפשיהו אקדושת ה' וכו', וכי הא דרב אדא בר אבהה חזייה לההיא כותית דהוית לבישא כרבלתא בשוקא" ופירש"י בגד חשוב, ובערוך פירש בגד אדום שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו. "סבר דבת ישראל היא, קם כרעיה מינה" וכו', עיי"ש.

וק"ו בנידון דידן, אלא דצריך לזה מסירות נפש כמבואר שם בגמ', אולם להקפיד כל אחד ואחד על בני ביתו שיתלבשו כראוי, זה בוודאי מחויבים.

וכמדומה שעיקר הדבר נובע מקלות ראש דחושבים בלבבם דלקצר רק שלוש ארבע סנטימטר לא נקרא קיצור וכן הלאה, ואינו כן, אלא בשעה שיש פורצים צריך לגדור ולהקפיד לא לקצר מאומה.

ואשר מי שזוכה לחנך בני ביתו כראוי

נסים קרליץ

דעת מרו פוסק הדור על פאה נכרית בזמנינו

שאלתי את מרן מה דין לבישת פאה נכרית? והשיב שמותר.

הוספתי לשאול, האם בני ספרד גם יכולים ללבוש פאה נכרית, מכיוון שמה שלא נהגו בכך הוא משום שלא היה זה מקובל במדינות אלו ולכן היה בכך חוסר צניעות, אך כיום מותר להם ללבוש, והשיב שהדברים נכונים.

[א.ה. כמה מוגאונים ספרד התירו את הפאה הנכרית, שו"ת אור לציון ח"א תשובה י"א (או"ח פרק מ"ה אות ט"ז ובהערה, ודין סרוקה בשבת כ"ז י). וכן מתיר הגאון רבי שלום משאש זצוק"ל בספרו תבואות שמ"ש אה"ע קל"ז וקל"ח ומביא פוסקים חשובים נוספים מבני ספרד המתירים ומאריך לסתור דעת האוסרים, במאמר בספר הזיכרון לגר"י פרנקל עמ' תר"א הוסיף להוכיח את דבריו הן לדינא והן במציאות במדינת מרוקו שם שימש בקודש כרב ראשי].

שאלתי עוד, האם נכון שמי שלבשה פאה לא צנועה, מותר להגיד כנגדה דברים שבקדושה, והשיב רבינו שמותר.

נכח שם אחד מקהילה שלא נהגו בלבישת פאות והדברים לא מצאו חן בעיניו וניסה לשאול מכל מיני כיוונים ואופנים להוציא איסור, אך לא עלתה בידו, להלן מקצת משאלותיו.

שואל: הרי זה נראה כמו שער?

רבינו: העיקר שהשער מכוסה.

שואל: אבל זה כמו אחד שמכסה בור עם ניילון שזה לא חשוב כיוסי, אותו דבר כאן השער מכוסה בדבר שהוא נראה כמו שער.

רבינו צחק בביטול ואמר שזה לא דומה.

שואל: אבל יש פאות שגורמת להירהור.

רבינו: שתלבש פאה שלא גורמת להירהור.

שואל: ואחת שלובשת פאה שגורמת להירהור היא כמו אחת שלא לבשה פאה בכלל?

רבינו: לא.

שואל: למאי נפקא מינה?

רבינו: זה לא אותו דבר.

גם יש נפק"מ כמו שהוא (כותב השורות) אמר, שמותר להגיד כנגדה דברים שבקדושה.

הלה ניסה לשאול שוב ושוב לנסות להוציא איסור, ורבינו לא נתן לו.

שואל: אז הרב אומר שאין לאשכנזיה שום בעיה ללבוש פאה? (השואל שאל כך לפי דעתו שיש חילוק בין אשכנזים לספרדים. אמנם רבינו סבור שלכולם מותר כמו שאמר לפני כן, אך השיב לו לפי סגנון שאלתו)

רבינו: כן, אין לאשכנזיה שום בעיה ללבוש פאה.

כהשלמת הדברים יש להביא את דברי הגאון רבי יהודה אריה דינר בכנס חיזוק מרכזי לאברכים בביהמ"ד 'דברי שיר' - מוצש"ק פרשת 'וארא' תשע"ו מתוך החוברת "בהתאסף ראשי עם" כנסים לחיזוק הצניעות.

מרן הגר"נ קרליץ שליט"א אמר לי שכל ההידור ללבוש מטפחת (ולא פאה ששנויה במחלוקת), זה דוקא אם האשה לובשת את המטפחת באופן כזה שלא מגלה את שערותיה שבצדדים, אבל אם היא מגלה את שערותיה שבצדדים - בכה"ג אין הידור בלבישת מטפחת יותר מפאה, והוא אף התבטא ע"ז "שיצא שכרה בהפסדה!" ואכן ידוע אצל כל מי שנכנס לבית מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, שהרבנית א"ח מרת לאה קרליץ ע"ה היתה דוגמא לדבר איך שכיסתה את ראשה במטפחת ולא בפאה, וזה היה באופן כזה של דקדוק רב בדבר הזה שאפילו שעה אחת לא נראתה מחוץ למטפחת.

כמובן שכל דבריו של רבינו הן רק בפאות שהם בגדרי הצניעות הנדרשים בהלכה. (מאחד התלמידים)

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחות ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

דברים שנאמרו במעמד פתיחת הזמן בהיכל ישיבת פוניבז'

וכגון בשעה שאוכל, תחילה הוא נוטל ידיים, ומברך ברכה על נטילת ידיים, והרי הנטילה היא מצוה, והברכה עוד מצוה, וכל מצוה זה עוד קדושה, ואחר כך גם האכילה עצמה, אם הוא אוכל מפני שהוא חייב לאכול כדי שיהיה לו כוח לתורה ולמצוות, אזי גם האכילה עצמה היא מצוה, כמובן שצריך לדעת כמה לאכול, ואם יאכל יותר ממה שצריך באמת זה גם לא בריא לגוף, אבל כשאוכל כפי הצורך וכוונתו לשם שמים, אזי יש קדושה גם באכילתו, והוא מתקדש בזה, וכן כל המעשים הגשמיים, לפי הכוונה והפכים למעשים של קדושה. זו המציאות.

אך כאמור בפרט עסק התורה, זהו הדבר הגדול ביותר, שמקדש יותר מכל המצוות, ואמרו חז"ל (סוטה כא, א) עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, היינו שאם אדם עשה מצוה ואחר כך עבר עבירה, העבירה מכבה את המצוה, אבל אם למד תורה ועבר עבירה, קדושת התורה נשארת, וכמו שמצינו אצל אחר (חגיגה טו, ב) שאפילו שעבר עבירות, התורה שלמד הצילה אותו ונכנס לגן עדן, אחרי שעבר את הגיהינום.

ניצול הזמן במחשבות קדושות

וצריכים לנצל את הזמן, שלא תהיה בטלה, לא להתעניין בדברים בטלים, סקרנות זה דבר שלוקח המון זמן! אדם הולך ברחוב ומתעכב על קריאת מודעות ודברים בטלים, מתוך סקרנות, אבל מה זה משנה לו ומה זה נוגע לו, הרי באותו הזמן הוא יכול לחשוב מחשבות קדושות! ולא לבזבז הזמן בדברים מיותרים שלא לצורך.

הסקרנות גורמת הרבה בטלה, לשמוע ולחשוב דברים שלא לצורך, ומצד הלכות תלמוד תורה הרי זו בטלה, ויכול באותו הזמן לחשוב איזה דבר תורה, או אפילו פסוקים ודברי תורה ממה שאומרים בתפילה, כגון תנו רבנן פיתום הקטורת כיצד, איזהו מקומן וכיו"ד, יש הרבה דברי תורה שאפשר לחשוב באותו הזמן במקום מחשבות בטלות.

כמובן זה לא פשוט, וצריכים להתרגל בזה, וזוהי באמת מדרגה גבוהה, אך יש כאלה ואני מכיר כאלה שאינם מסיחים דעת מתורה, ולא מתוך מתח אלא במצב רוח טוב, ובשמחה, שהתורה משמחת.

תפילה על שמירת הלשון וקבלת ביזיונות באהבה

והנה אנו מבקשים בסוף שמונה עשרה "נצור לשוני מרע", וזו תפילה שאמרה אחד מן האמוראים כדאיתא בברכות דף י"ז, אמורא! בדרגה של אמורא, שהיה יכול להחיות מתים, גם כן צריך תפילה ורחמי שמים לא לדבר לשון הרע. כך רואים, שצריך תפילה. זו המציאות. ומהו לשון הרע? זה לא פשוט, החפץ חיים חיבר ספר שלם על לשון הרע, מה נקרא לשון הרע, וכן מהו חומר החטא של לשון הרע. "ושפתי מדבר מרמה" זה משהו פחות מלשון הרע (שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב).

"ולמקללי נפשי תידום" היינו שאם בני אדם מבזים אותי, נפשי תידום ולא יהיה אכפת לי כלל מזה, כמו שמובא בפירוש המשניות להרמב"ם (אבות ד, ד) על אחד מן החסידים שביהו אדם אחד ביוזי גדול, ולא היה אכפת לו כלל מזה, ושמת שמחה גדולה שהגיע למדרגה כזו שאינו מרגיש צער בביזיונות, ואינם מכאיבים לו כלל.

ואמנם זה נגד הטבע, אבל זה כדאי, ביזיונות בעולם הזה מכפרים במקום גיהינום, וכל אחד יכול להיות שיש לו איזה חטא שצריך כפרה, מי לא נכשל פעם בביטול תורה, וכי מהבר מצוה לא נכשל בשום חטא? ואם יש חטא צריך כפרה, וביזיונות מכפרים במקום גיהינום. ועל זה מבקשים "ולמקללי נפשי תידום" לקבל באהבה את הביזיונות.

הלומד תורה צריך לדעת שהוא מתקדש

הנה אנחנו כולנו עוסקים בתורה, והננו מחונכים לזה כבר מילדותנו, מהחידור ומהשיבה קטנה אנו מחונכים לעסוק בתורה, וממשיכים כך, אבל נדמה שכיון שרגילים בזה, לא יודעים להעריך את החשיבות, את המעלה והמדרגה שיש למי שעוסק בתורה.

כשאדם יושב ועוסק בתורה שכינה שרויה עימו, כמו שאמרו בפרקי אבות (ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה ביניהם שנאמר אלוקים נצב בעדת קל ומנין אפילו חמישה וכיו"ד ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, והשראת השכינה היינו השפעת קדושה, שהלומד תורה מתקדש.

אדם צריך לדעת כי בזמן שהוא לומד תורה, הוא מתקדש ונעשה אדם אחר, אדם קדוש! כל אחד שלומד, ברגע שהוא לומד הוא קדוש, וכשמפסיק ללמוד אין קדושה, כמו שכתב הנפש החיים (ד, לג) על הפסוק עץ חיים היא למחזיקים בה "כי צריך האדם לקבוע בלבו וידמה בדעתו כי אילו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו בנהר אילן חזק, ודאי יאמץ כוח להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכל כוחו, ולא ירפה ידיו הימנו אפילו רגע אחד, אחר שרק בזה תלוי עתה כל חיותו, מי פתי ולא יבין שאם יתעצל ח"ו אף רגע אחד וירפה ידיו מהתאחז בו, יטבעתיך.

כן התורה הקדושה נקראת עץ חיים, אילנה דחיי, שרק אותו העת שהאדם אחוז באהבתה ועוסק ומהגה בה בקביעות, אז הוא חי החיים האמיתיים העליונים, קשור ודבוק בכיכול בחי העולמים יתברך שמו, דקדושה בריך הוא ואורייתא חד, ואם ח"ו יזניח תלמודו ופורש מקביעות העסק בה לעסוק בהבלי העולם והנאותיו, הוא נפסק ונכרת מהחיים העליונים, וטובע עצמו במים הזדונים רחמנא ליצלן". עכ"ל.

כשאדם עוסק בתורה הוא מחזיק בעץ החיים וחי חיים נצחיים, וכשאינו עוסק בתורה הוא מנותק מעץ החיים. כמובן יש גם דברים הנצרכים בשביל התורה, לצורך התורה צריכים לנוח, ויש גם מצוות שצריכים לקיים, וכל צרכי הגוף שהם לצורך התורה נחשבים הכשר מצוה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) כי כשאדם ישן בכוונה לשם שמים, מפני שהוא צריך לישון כדי שיוכל לעסוק בתורה ולקיים תרי"ג מצוות, אם זוהי כוונתו "נימצאת שינה שלו עבודה למקום", והוא עובד השם בשינתו, וכשהוא עובד השם הרי הוא קדוש, והשכינה נמצאת איתו, אך בפרט בעסק התורה, לימוד התורה מקדש יותר מכל המצוות.

לכן מה שאנו רגילים כבר מילדותנו ללמוד תורה, ולומדים מתוך ההרגל, אך לא שמים לב להתבונן מה היא החשיבות והמדרגה של עסק התורה, צריכים לחשוב ולהתבונן על זה, כמו שכתוב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש בחשבון הכי"ד) כי דברים שאדם רגיל לעשות אותם מילדותו, כשמתבגר ונעשה בעל הבנה צריך לחשוב אחרת ממה שהיה, ואמנם הוא ממשק לעשות את אותם המעשים, אבל צריך לעשותם עם הבנה אחרת, ולהבין כי הוא מתקדש בעסק התורה, וכל רגע שעוסק בתורה הוא מוסיף עוד קדושה ועוד קדושה. וזוהי המדרגה של בן תורה.

לקדש גם את המעשים הגשמיים

וגם בשעה שאינו לומד ונצרך למנוחה, אינו נח סתם מפני שהוא רוצה לנוח, אלא מפני שהוא חייב לנוח, כדי שיהיה לו כוח לתורה ולמצוות, ויכוון במחשבתו לשם שמים, ואז באותה הפעולה הגשמית שהוא מוכרח לעשותה, הרי הוא עובד השם ומתקדש בזה, וכן כל הפעולות שאדם עושה במשך היום, יכול להפכם לפעולות קדושות של קדושה.

ולכאורה אם לא אכפת לאדם מן הביזיונות, כבר אין זה ייסורים בשבילו, ומדוע זה מכפר? אבל הענין הוא, שעצם הדרגה מכפרת, כיון שהגיע לדרגה שמקבל באהבה את הביזיונות, הדרגה הזאת מכפרת.

עם תפילה זוכים להצלחה אחרת בתורה

ואחר כך מבקשים על תורה "פתח לבי בתורתך", ולכאורה לשם מה צריכים תפילה על תורה, הרי רואים שיש צעירים שלומדים ומצליחים, ומעולם לא חשבו שצריכים לבקש על תורה, אבל האמת היא שהצלחה בתורה עם תפילה היא הצלחה אחרת לגמרי.

וכמו שאמרו חז"ל (נדה ע, ב) מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה וכו' ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ומבואר בהמשך הגמרא וברש"י שם שזה פשוט שצריכים תפילה, ובלי תפילה לא שייך לזכות לדרגה של תורה, וגם מה שיש איזה הצלחה בלי תפילה, זו לא הדרגה של תורה שיש עם תפילה, ועל ידי תפילה זוכים להצלחה אחרת לגמרי!

אנו רגילים מילדותנו ללמוד, ולפעמים כבר רגילים ללמוד בלי תפילה וההרגל נעשה טבע, וחושבים מכיוון שיש הצלחה גם בלי תפילה, למה להתפלל, אך כאמור ההצלחה עם תפילה היא אחרת לגמרי, ואין לשער את ההפרש בין עם תפילה ובלי תפילה, ועל זה אמרו מה יעשה אדם "ויחכם", היינו לזכות לדרגה הגבוהה בתורה, שייך רק עם תפילה.

וידוע מעשים שהיו בצעירים שלא היו בעלי כישרונות, והיה קשה להם ללמוד, ועל ידי תפילה זכו להצלחה גדולה בתורה, ומרן החו"א סיפר על אחד שהצליח בתורה בזכות הדמעות של הסבתא, שבהדלקת הנרות

התפללה ובכתה בדמעות על הצאצאים שיצליחו בתורה, ובזכות זה הנכד הצליח בתורה, אבל היו גם מעשים עם תפילה בדמעות של הילד עצמו, שהתפלל ובכה בדמעות על הצלחתו בתורה, ועל ידי זה נעשה לגדול בתורה מפורסם, וזכה גם לדברים נפלאים למעלה מן הטבע.

[וכך מובא בהקדמה לספר התרגשות הלב על הגאון רבי הירש מיכל שפירא זצ"ל: פעם נכנס שמש בית הכנסת בחברון באמצע היום לצורך איזה תיקון לבית הכנסת. בית הכנסת היה ריק, והנה הגיע לאוזניו קול עמום של בכי חרש הבוקע מתחת לפרוכת התלויה לפני ארון הקודש. אולם השמש לא שת לבו לדבר, כי רגיל היה הדבר שכל קשי יום ומרי נפש היו באים לשפוך שיחם לפני השם. אולם לתמהונו הרב יצא מתחת הפרוכת הילד הערשלה כשדמעותיו נוזלות על לחיו.

מה לך בני? שאלהו השמש נבהל. "האם מישהו חולה בבית?". התודה והשבח לבורא ית"ש כולנו בריאים, ענה הילד קצרות וביקש להתחמק מבית הכנסת. אך הלו לא הרפה ממנו וחקר לסיבת בכייתו בארון הקודש. "ביקשתי מהקב"ה כי יפתח לבי בתורתו!" השיב בשפה רפה כשעיניו מורדות לארץ. ואמנם בקשתו זו שנבעה מקירות לבו ניתנה לו, ומיום ליום עלה במעלות הקדושה וטהרת הלב וכו'.

זהו הענין של תפילה וניצול הזמן. יהי רצון שנוכה כולנו לקיים הלכות תלמוד תורה עם כל מה שצריך בשביל התלמוד תורה בשלמות.

שיחת חיזוק בבית המדרש נחלת משה

בנעילת יום העיון שעל ידי בית המדרש להלכה בהתיישבות, יום שני כ"ד ניסן

הלומד בזמני רפיון מזכה את כל העולם

בפרט בימי בין הזמנים, שיש בהם רפיון מתורה, אמנם יש ישיבות בין הזמנים, ויש לומדים, אבל זו לא אותה ההתמדה כמו באמצע הזמן, מפני שאין את המסגרת והסיבות המחייבות כמו תמיד, וכיון שיש רפיון בתורה, נמצא שמי שעוסק בתורה ממלא ומשלים את מה שחסר.

ועל זה נאמר (תהלים קיט, קכו) "עת לעשות להשם הפרו תורתך", ואמרו בירושלמי סוף ברכות "אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות להשם", היינו שבזמן שיש המתרפים מלימוד התורה, בבחינת הפרו תורתך, זהו העת לעשות להשם – להתחזק בלימוד התורה, ומי שמתחזק בתורה בזמן שאחרים לא לומדים מקבל שכר כולם.

וביאר מו"ר הגה"צ ראי"א דסלר זצ"ל כי "שכר כולם" היינו שמקבל את השכר שהיה מגיע לכולם יחד אם היו כולם עוסקים בתורה, ושכר פירושו מדרגה, כלומר שמקבל את המדרגה והמעלה של הרבה ביחד, כמו שהביא רש"י בתחילת פרשת בחוקתי (ויקרא כו, ח) על הפסוק ורדפו מכס חמישה מאה וגוי' שיש מעלה מיוחדת במרובין העושיין את התורה, שזו מדרגה אחרת וחשבון אחר, וכל האיכות משתנה.

לכן כל מה שלומדים יותר בבין הזמנים זה דבר גדול מאד. יש הרבה שחושבים שבין הזמנים הוא זמן של "פטור מתורה", וזה לא נכון! אמנם יש כאלה שצריכים מנוחה מצד הבריאות, בודאי שיש כאלה, אבל בדרך כלל יש גם מורים היתר לעצמם יותר מן הצורך, וחושבים שזה זמן של פטור מתורה, והאמת היא כי אדרבה, בגלל שיש כאלה שיש להם רפיון, צריכים יותר להתחזק בתורה, ומי שמתחזק יותר בבין הזמנים, הרי הוא מזכה את עצמו ומזכה את כל העולם, שהתורה מגינה על כל העולם, והוא מזכה את העולם בתורתו ומגין על כל כלל ישראל.

ידיעת חשיבות המעשים הטובים

וצריכים לדעת להחשיב את המעשים הטובים שעושים, ראיתי כתוב באיזה מקום שבני אדם לא יודעים את החשיבות של עניית אמן, אמן אחד שאומרים, מה זה משפיע בעולמות העליונים, אם אדם אומר אמן, רק מילה אחת, "אמן", עם קצת כוונה, אין לשער כמה זה משפיע ומה זה מוסיף בעולמות העליונים, וצריך לדעת את הערך של המעשים שהוא עושה, כל המעשים הטובים, ובפרט לימוד התורה, לדעת את ערך התורה, שאין לשער את הערך מה שזה מוסיף לעצמו, מה שהוא מתקדש בזה, ומקבל הרבה דרגות בשלמות האדם, וגם משפיע על אחרים.

הקדושה והאושר על ידי תורה ויראת שמים

תלמוד תורה כנגד כולם (משנה ריש פאה), עסק התורה הוא יותר מכל המצוות, קדושת התורה גדולה יותר מכל המצוות, והשפעת הקדושה על האדם תלויה כפי הדבקות בתורה, ככל שהראש יותר שקוע ומרותק לתורה, האדם יותר מתקדש בזה, והתורה היא אחרת.

ועוד מובא בנפש החיים (ש"א פי"ג בהגהה) מהזוהר "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא", היינו שצריכים גם יראת שמים יחד עם התורה, ותורה בלי יראה זה לא אותו הדבר, בלי יראת שמים חסר בחשיבות ובהשפעה של התורה, וצריכים גם יראת שמים.

ויראת שמים זה האמונה הפשוטה, שיש שכר ועונש, על כל מצוה יש שכר ועל כל עבירה יש גיהנום, בעולם הזה ובעולם הבא, יש "פירותיהן בעולם הזה" גם על עבירות, וכמדומני שכך כתוב על תורה, כשם ששכר תלמוד תורה אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה (כדאייתא בפאה שם) כך גם להיפך על ביטול תורה יש גיהנום גם בעולם הזה.

ומאידך כמה גדול הוא האושר בעולם הזה של מי שעוסק בתורה, ידוע שמי שעוסק בתורה, מה שיותר עסוק בתורה הוא יותר מאושר! ומשנה מפורשת היא באבות (ו, ז) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו' ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, היינו שזהו האושר הכי גדול שאין למעלה ממנו.

וכך רואים במציאות, שמי שלומד תורה בשלמות כמו שצריך, עם שימוש חכמים דיבוק חברים ופולפול התלמידים, ולומד בחבורה, בציבור, עם חברותות, הוא מאושר, וחי חיים מאושרים, וככל שיותר דבוק בתורה ומרותק לתורה, הוא מאושר יותר, וחי חיים אחרים.

ואמנם יחד עם זה צריכים גם את "תורת היראה", ללמוד ספרי מוסר המשפיעים יראת שמים, והרבה אמרו לי שאחרי שהתחילו ללמוד מוסר, חייהם נעשו מאושרים יותר. מי שלומד מוסר הוא מאושר, ובני משפחתו מאושרים, וכל החיים משתנים, אשריך בעולם הזה!

וכבר כתב המשנה ברורה בסימן א' "וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", צריכים קביעות ללמוד ספרי מוסר המשפיעים יראת שמים, וזהו התבלין ליצר הרע, ואמנם כל לימוד תורה הוא תבלין ליצר הרע, אך בפרט תורת היראה שבספרי המוסר, זהו התבלין הכי חזק כנגד היצר הרע.

להתבונן ולחיות על פי האמונה

יש הרבה מדרגות באמונה, לחיות חיים של אמונה, והכלל באמונה הוא האמונה הפשוטה, שהכל בידי שמים, כגון אם טוב לאדם הרי זה מן השמים, ויחשוב למה מטיבים עימו מן השמים, וכי הוא צדיק שמגיע לו טובות כאלו, הרי לב יודע מרת נפשו, ויודע הוא בעצמו שאינו מושלם, וכל מה שיש לו אינו מגיע לו, אלא זה חסד מן השמים, וכיון שהוא מקבל חסדי שמים, ונותנים לו דבר שלא מגיע לו, הרי זה מחייב אותו!

ומאיך אם הוא טובל צער ממישהו, זה גם כן מן השמים, ולא פלוני הוא המצער אותו, אלא בשמים פסקו שמגיע לו הצער והוא צריך לסבול, ומה יותר ראוי לחשוב, האם לכעוס על השני שמצער אותו, או לחשוב על עצמו למה פסקו עלי בבית דין של מעלה שמגיע לי צער.

בדרך כלל כשיש צער סימן שיש משהו שצריך לתקן, וצריך לפשפש במעשיו ולחפש מידה כנגד מידה מהו הדבר הצריך תיקון.

וכך אמרו חז"ל בברכות (ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, ולכאורה אם כן מהו שאמרו "פשפש ולא מצא", הרי מצא עוון ביטול תורה.

וביארנו המפרשים (עיין נפח"ח ד, כט, ועוד) כי בדרך כלל ההנהגה מן השמים היא מידה כנגד מידה, כדי שמתוך הייסורים אדם יבין מהו החטא ויידע לתקנו, ועל זה אמרו פשפש ולא מצא, היינו אם לא מצא עוון המתאים במידה כנגד מידה לייסורים שבאים עליו, וכבר אינו יודע מה צריך לתקן, משום שאינו מוצא מידה כנגד מידה, אז יתלה בביטול תורה, שעל ביטול תורה ראויים לבוא כל הייסורים, רח"ל.

ואמרו "יתלה" בביטול תורה, היינו אפילו אם לא מצא ולא ידוע לו על ביטול תורה, גם כן מסתבר שיש ביטול תורה וצריך לתלות בזה.

אדם השלם תמיד מבקש רחמים

אלו הם בקיצור דברים הצריכים חיזוק, אמונה, ודבקות בתורה, וגם תפילה, להתפלל ולבקש רחמי שמים, כיון שהכל בידי שמים צריך לבקש שמן השמים יתנו לו, ואם אינו מבקש לא מגיע לו.

ואם אדם יחשוב על כל מה שהוא מקבל מן השמים, מיום עמדו על דעתו, מגיל בר מצוה ועד עכשיו, קודם היה ילד קטן שאינו בר דעת, אבל לאחר בר מצוה כבר נהיה בר דעת, והוא לא מבקש, ומקבל כל הזמן חסדי שמים בלי בקשה, וכי זה כהוגן? האם כך צריך להיות? לכל הפחות צריך להגיד תודה על מה שהוא מקבל, אבל צריך גם לבקש.

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי בגמרא מצינו (בי"ק ג, ב) שאדם נקרא "מבעיה", והיינו מבקש בלשון ארמית, כמו "אם תבעיון בעיו" (ישעיה כא, יב), מפני שזוהי מהותו ומציאותו של האדם השלם, שהוא תמיד מבקש רחמי שמים, ואם אינו מבקש חסר בשלמות האדם.

עניינים אלו של אמונה צריכים הרבה חיזוק, והעצה היחידה היא דבקות בתורה, כמה שאפשר, כל אחד לפי כוחו, יחד עם ה"תבלין" של ספרי המוסר, ללמוד ספרי מוסר שמעניינים, כל אחד לפי טבעו מה שמעניין אותו, זה מוכרח להשפיע, ולפעמים לא מרגישים את ההשפעה מיד, אדם בריא לא מרגיש שהוא בריא, אבל זה מוכרח להשפיע, ובמשך הזמן ניכר השינוי שנחפץ לאדם אחר וכל הנהגתו משתנה.

כבר דיברנו כמה דברים חשובים מאד, ובעזרת השם נוכל להתחזק בכל מה שצריך חיזוק, ונוכל לסייעתא דשמיא!

מרן החזון איש זצ"ל כתב באיגרת (חי"ג סב) שבמקום שיש בעל תורה אמיתי, השפעתו ניכרת על כל הסביבה, "בעל תורה אמיתי" היינו מי שעוסק בתורה בלי ביטול תורה וכל הנהגתו על פי התורה, הוא משפיע על כל הסביבה, גם אם אינו דורש דרשות, ואינו עוסק בפעולות של השפעה, עצם מהותו וקדושתו משפיעה! וכן ידוע שמרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל הגיע לאמריקה, והפך את אמריקה למקום תורה, בכוח השפעת קדושת תורתו. זוהי ההשפעה של בעל תורה אמיתי.

וגם כאן שיושבים ולומדים בבין הזמנים, ברוך השם ניכר שאולם בית המדרש מלא, והציבור באים ללמוד ולשמוע שיעורים, זוהי זכות גדולה מאד לכל אלו שלומדים ועוסקים בתורה, כל אחד לפי כוחו ולפי מדרגתו, הוא זוכה בזה לעצמו, וגם מזכה את כל כלל ישראל.

המעלה בלימוד ענין שאין רבים עוסקים בו

ויש כאן עוד דבר מיוחד, שלומדים סדר זרעים, שהוא סדר שלא הרבה עוסקים בו, ויש לזה חשיבות ומעלה מיוחדת, כמו שכתב בספר חסידים (סימן תקפח) "אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כאשר תראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים, כגון שתראה שבני עירך לומדים סדר מועד וסדר נשים וסדר נזיקין, אתה תלמד סדר קדשים, ואם תראה שאין חוששים ללמוד מועד קטן ופרק מי שמתו מוטל לפניו, אתה תלמד ותקבל שכר גדול כנגד כולם, כי הם דוגמת מת מצוה אותם מסכתות ואותם הלכות שבני אדם אין רגילים בהם".

ובספר מנורת המאור (נר ג' כלל חי"ג) הובא בשם מדרש תנחומא: מעשה בחסיד אחד שהיה מתייחד במקום אחד והיה לומד בו במסכת חגיגה, והיה מהפך בה ומהדרה כמה פעמים עד שלמד אותה היטב והייתה שגורה בפיו וכי, כיון שנפטר מן העולם היה בביתו לבדו ולא היה שום אדם יודע בפטירתו, באתה דמות אשה אחת ועמדה עליו והרימה קולה בבכי ומספד, ותרבה אנחתה וצעקתה עד אשר נתקבצו ההמון. ותאמר להם, ספדו לחסיד הזה וקברוהו וכבדו את ארונו ותזכו לחיי העולם הבא, שזה כיבדני כל ימיו ולא הייתי לא עזובה ולא שכוחה.

מיד נתקבצו כל הנשים וישבו עימה ועשו עליו מספד גדול ועצום, והאנשים התעסקו בתכריכו וכל צרכי קבורתו וקברו אותו בכבוד גדול, ואותה אשה בוכה וצועקת. אמרו לה, מה שמך? אמרה להם חגיגה שמי. כיון שנקבר אותו חסיד נעלמה אותה אשה מן העין, מיד ידעו שמסכת חגיגה הייתה, שנראית בצורת אשה ובאתה בשעת פטירתו לספוד לו ולכבדו ולקברו בכבוד, על שהיה שונה אותה תמיד ושקד ללמוד בה, עכ"ל. [והובא גם בספר תורת הבית להח"ח פרק ו', עיין שם].

והיינו מפני שמסכת חגיגה היא מסכת קשה, שיש בה הרבה ענייני קדשים וטהרות, ולא הרבה לומדים אותה, וכיון שאותו חסיד למד הרבה מסכת חגיגה, בשעת פטירתו באה המסכת והתאבלה עליו.

מסכת היא מציאות רוחנית, והיא רוצה שילמדו אותה, ואם לומדים אותה זה נחת רוח למסכת, וכך גם כל התורה היא מציאות רוחנית, ורוצה שילמדו אותה, וכשעוסקים בתורה בפרט בזמן רפיון, התורה היא מליץ יושר על הלומד, כל אחד לפי כוחו, כמה שהוא לומד.

וכל עסק התורה מקדש את האדם, כמאמרם (עיין זוהר אחרי ע"ג ע"א) קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, היינו, שהתורה היא המקשרת את כלל ישראל עם הקב"ה, וכשאדם עוסק בתורה הרי הוא מתקדש בקדושת השם יתברך! זוהי המעלה של תורה, וזה תלוי כמובן לפי העסק, עד כמה הראש שקוע ומרותק לתורה, ככל שיותר דבוקים בתורה, כך מרגישים יותר קרבת אלוקים וחיזוק האמונה.

עסק התורה זה דבר מיוחד, והרבה לא יודעים את זה, יש אברכים שעוסקים בתורה מתוך הדחק, ושקועים בלימוד, ומחדשים חידושי תורה גם כן, בשימוש חכמים ובדיבוק חברים, ואינם יודעים את הערך שלהם.

צריכים לדעת את חשיבות ומעלת התורה, בפרט תורה מתוך הדחק, שהפליגו בזה חז"ל בגמרא בסוף סוטה, ומרן החזון איש זצ"ל אמר לי פעם על תורה מתוך הדחק "דער אייבעשטער האט דאס ליב", כלומר: הקב"ה אוהב את זה שלומדים תורה מתוך הדחק, תורה מתוך הדחק זה לכתחילה, ויש בזה מעלה מיוחדת.

ומי שלא חסר לו, ואינו דחוק, כיצד יזכה למעלה של תורה מתוך הדחק? – ידוע מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, יא) שמי שצריך כפרה של ייסורים, יש עצה במקום ייסורים "כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעיניו יעלה במקום ייסורים", היינו שהקושי והטרחה של עמל התורה מכפר וממרק כמו ייסורים, ואם כן בזה גם אפשר לזכות למעלה של תורה מתוך הדחק, על ידי הדחק והייסורים של עמל התורה.

וכל אלו שעוסקים בתורה צריכים לדעת את החשיבות, שהם זוכים ומזכים את כל העולם, אלו שלומדים תורה מגינים גם על אלו שאינם לומדים, וכמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה ל, יב) יבואו אלו ויכפרו על אלו, וכאמור יש כאלה שאינם יודעים את זה, וצריכים לדעת להעריך ולהחשיב זאת.

מדברי רבינו שליט"א בסיום סדר נזיקין, כ"ז ניסן תשע"ח

דברי רבינו שליט"א בכנסייה הגדולה שעל ידי "לב לאחים", יום רביעי כ"ו ניסן

ידוע שעסק התורה, תלמוד תורה כנגד כולם, קדושת התורה מקדשת את האדם יותר מכל המצוות, כל אחד שלומד תורה לעצמו. וקל וחומר מי שמלמד אחרים, ומזכה אחרים בתורה, שזה זיכוי הרבים, זיכוי הרבים נותן זכויות מיוחדות, מידה כנגד מידה, אם הוא מזכה אחרים יש לו סייעתא דשמיא לזכות בעצמו גם כן. מי שמזכה אחרים בתורה זוכה לתורה, ומי שמזכה ביראת שמים זוכה ליראת שמים, ומי שמזכה במידות טובות זוכה למידות טובות, מידה כנגד מידה.

וכל זה אפילו אם מזכה אנשים שבין כך הם אנשים ישרים, שומרי תורה ומצוות, קל וחומר מי שמזכה אנשים שהיו רחוקים מתורה ומצוות, ומזכה אותם בתורה, במעשים טובים, ביראת שמים, על זה נאמר (ירמיה טו, יט) אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה, וכמו שדרשו חז"ל מפסוק זה (ב"מ פה, א) כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו! עד כדי כך המדרגה של מזכי הרבים שמזכים את מי שאין לו זכויות ונותנים לו זכויות.

ועל המזכה את הרבים אמרו חז"ל (אבות ה, יח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ונזכר כאן לשון "חטא", היינו בשוגג, אפילו שגגה אינה באה על ידו! זוהי הזכות של מזכה הרבים, שזוכה בעצמו מידה כנגד מידה. מזכה הרבים בתורה זוכה לקדושה שאפילו חטא בשוגג לא בא על ידו.

וידוע שמי שמזכה את הרבים ומשפיע על אחרים, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים מחמתו, שייכים לו ונזקפים לזכותו, ואם השפיע על אחד שיעשה מעשים טובים וממשיך לעשות, והמושפע הזה יש לו גם משפחה וצאצאים שמושפעים ממנו, כל המעשים הטובים של המושפע וצאצאיו עד סוף כל הדורות נזקפים לזכות המשפיע הראשון.

וגם כשהוא כבר בעולם הבא, ואינו יכול לעשות עוד מעשים טובים בעצמו, כמו שכתוב "במתים חפשי" (עייין שבת ל, א), מכל מקום כיון שבעולם הזה עושים מעשים טובים מכוחו, זה נחשב כמו שהוא עושה, וממשיך לקבל עוד גן עדן ועוד תענוגי העולם הבא כאילו שהוא עושה עכשיו. וזהו שאמרו באבות שם על משה רבינו שזיכה את הרבים "זכות הרבים תלוי בר", היינו שכל מה שהרבים עושים שייך לו ונזקף לזכותו. זהו הענין של מזכה הרבים.

ואגב יש להזכיר עוד דבר שחשוב מאד לדעת, ברוך השם יש הרבה אברכים שעוסקים בתורה, ודבקים בתורה, עוסקים בתורה מתוך הדחק ושמחים בחלקם, וצריכים לדעת את החשיבות שבזה, "אשריך בעולם הזה" אם בתורה אתה עמל עם פת במלח – זוהי מדרגה שאין לשער, והחיים הכי מאושרים. האושר הכי גדול בעולם הזה יש רק לאלו שעוסקים בתורה, ורק בתורה! שזה כל מה שמונח בראש, דבקות בתורה בלי הפסק, זהו האשריך בעולם הזה. יהי רצון שכולנו נזכה להתחזק בדברים הצריכים חיזוק, ולהיות מזכי הרבים, ונזכה בזכות זה לגאולה שלמה במהרה.

סיום הש"ס בישיבת אמרי משה לצעירים, ירושלים, יום שלישי כ"ה ניסן

סיום ששה סדרי משנה לעילוי נשמת מרן זכרונו לברכה, זה דבר גדול מאד, לימוד המשניות, כל התורה שבעל פה כלולה במשניות, כל מה שיש בגמרא כלול במשנה, וכך אמרו בכתובות דף ס"ט שכל הברייתות של רבי חייא ורבי אושעיא יש להן מקור במשניות, וגם הרבה סתרי תורה רמוזים במשניות.

אם כן, ראשית זוהי זכות גדולה לאלו שלמדו את המשניות, דברי תורה של משניות, והרי את המשניות מבינים יותר בפשטות, גמרא לפעמים קשה להבין, ואילו משניות יותר קל להבין, ויש יותר הבנה במה שלומדים, ובתורה שבכתב גם כשלומדים בלי הבנה מקיימים מצות תלמוד תורה, ואפשר לברך ברכות התורה, אבל תורה שבעל פה צריך להבין מה שלומד, ומשניות לומדים עם יותר הבנה. גם המגיד אמר לבית יוסף שילמד משניות כל הזמן.

וכאן שלמדו משניות לזכות ולעילוי נשמת מרן זצ"ל, בודאי שיהיה מליץ יושר על כל אלה שלמדו, וזה דבר גדול מאד. ועכשיו שימשיכו הלאה ללמוד, לא רק משניות, לומדים גם גמרא, וגמרא זה קצת יותר קשה, וכל מה שלומדים ומתאמצים יותר ויותר, מה שיותר מתאמצים בהבנה זה דבר גדול והצלחה גדולה בתורה.

יש גמרא בסנהדרין דף צ"ט על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, שעליו נאמר כי דבר השם בזה וגו', ומה נקרא שאפשר ואינו עוסק? בפשטות הכוונה שמתבטל ואינו לומד, אך שמעתי ממר"ר הגרא"א דסלר בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שאמר כי גם מי שלומד ואינו מתבטל, אם הוא יכול יותר להתאמץ בהבנה, אם יכול יותר להבין ויותר להיות מרותק לתורה ואינו מתאמץ כפי כוחו, זה גם כן נקרא שאפשר ואינו עוסק, כי חסר בשלמות התורה.

וכיון שלימוד הגמרא יותר קשה וצריכים יותר להתעמק בזה, הרי מה שיותר מתאמצים בהבנה, כל אחד לפי כוחו כמובן, יותר בהבנה ובעמקות זה שלמות בעסק התורה! יהי רצון שכולנו, כל אחד ואחד מהלומדים ומהמלמדים וכל עם ישראל, נזכה להיות עוסקים בתורה ולומדי תורתך לשמה בעזרת השם.

נתרם ע"י מערכת תמצית הש"ס
לרגל הוצאת תמצית הש"ס ג'
על סדר נזיקין

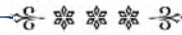
לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת טובה מרים הרשטיין ע"ה
ב"ר יהושע אריה סולומון ז"ל
נלב"ע ב' אייר תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת אלישבע כהנמן ע"ה
בת הגאון רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל
נלב"ע ח' אייר תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי שאול ב"ר משה ברזם זצ"ל
חתן מרן הקהילות יעקב זצוק"ל
נלב"ע ו' אייר תשכ"ד - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

סדר העדיפויות במינוי כהן גדול

והפָּהֶן הַגְּדוֹל מֵאַחֵיו... (כא-ז).

שאלה: נאמר ביומא (דף יח ע"א) והכהן הגדול מאחיו, שיהא גדול מאחיו בכח, בנוי, בחכמה, ובעושר. וברמב"ם (פ"ה מבלי המקדש ה"א) הוסיף את מעלת 'מראה', וז"ל: כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים, בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה. אין לו ממון, כל הכהנים נותנין לו משלהן כל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכולן, [ומקורו בתוספתא (פ"א דיומא)]. ויש לעיין מה הדין כאשר יש כהן שהוא גדול מאחיו בחכמה, אבל יש אחר שגדול ממנו בנוי במראה בכח ובעושר, את מי ימנו לכהן גדול?

תשובה: דן בשאלה זו בחידושי הגרי"ח (סמב"ץ, סימן א אות ט) וכתב שהולכים אחרי רוב המעלות, דודאי פשוט דכיון שהתורה ציוותה ב'מצוה', לכתחילה למנות דוקא הגדול מאחיו, ברור שמצוה זו נוהגת בכל זמן ולא יתכן שיהא פעם שלא נוכל לקיים מצוה זו, ועל כרחק צריך לומר דכיון שכל מעלה ומעלה נחשבת לגדלות, ממילא אזלינן בתר רוב המעלות, וכיון שאי אפשר שיהיו שווין, על כן אפילו אם היה אחד גדול מחבירו רק בשתי מעלות, ואפילו רק במעלה אחת, כבר קיימו את המצוה שיהא גדול מאחיו, וכגון אם האחד גדול בכח ובחכמה ובעושר, אף שהאחר גדול ממנו בנוי ובמראה, מ"מ נקרא הראשון גדול מאחיו, כיון דלהראשון יש ג' מעלות ולשני רק ב' מעלות, עכ"ד. ולדבריו בנידוננו יש לבחור את הכהן שגדול מחבריו בנוי במראה בכח ובעושר, למרות שיש אחר הגדול ממנו בחכמה.

אולם נראה דיש מקום לחלוק, ולומר שמעלת החכמה קודמת לכל, כי היא מעלה בעצם, וכמו שנאמר במסכת נדרים (דף מא ע"א) אמר אביי, נקטינן אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה? דא קני מה חסר? דא לא קני מה קני, וביארו התוס' (ד"ה דדא ביה) דדא ביה, שיש בו דעה, דא לא קני, דעה מה קני, עיי"ש.

וכעין זה כתב בספר הר המוריה על הרמב"ם (פ"ה מבלי המקדש ה"א, סק"א) וז"ל: ונסתפקתי מי שיהיה גדול בחכמה מכולם, ואחר היה גדול ממנו בנוי ואחר היה גדול ממנו במראה, מי מהם קודם. ובעושר לא נסתפקתי, כי יכול הדבר להיות מתוקן ע"י אחיו הכהנים, אבל באינך מיבעיא לי. ומסתברא כי בחכמה הדבר תלוי, ומסתייעא מילתא מהדא דיומא דף יח ע"א [שהקשתה הגמרא 'אלא שמא לא למד, מי מוקמינן כי האי גוונא'], דאל"כ לא הוה פריך השי"ס מידי, עכ"ד. דברי הר המוריה אמורים שלכל כהן יש מעלה אחת, ונראה כי מעלת החכמה קודמת, אפילו כשלכהן אחר יש את כל

שאר המעלות מלבד החכמה. (חשי"ח יומא יח ע"א).

חידה: היכן יש נפקא מינה בזמן הזה לדיני מומין באדם

כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מְזַרַע אֶהְרֵן הַפֶּהֶן לֹא יִגֵּשׁ לְהַקְרִיב אֶת אִשֵּׁי ה' מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹקֵינוּ לֹא יִגֵּשׁ לְהַקְרִיב (כא-בא).

תשובה: כתב בדרכי משה (אבהע"ז סימן קל ט"ק יח) בשם הסדר גיטין שהמהרי"ל לא רצה להניח שבעל מום יחתום על הגט כעד, כי אמר שבעל מום לא יתיר אשת איש לעלמא. וכן פסק ברמ"א (שם ס"א). וכן כתב הרמ"א לענין חליצה, שהחמשה שיושבים בעת החליצה, לא יהיה בהם מום.

ובשו"ת חתם סופר (אבהע"ז ח"ב סימן צג) נשאל אם תלמיד חכם שנקטע לו חצי אבר מהפרק העליון של אגודל אם מותר לצרפו לחמשה של חליצה. וכתב החת"ס שרבנן עשו לדבר זה כהלכתא בלא טעמא, ומי יבוא אחרי המלכים את אשר כבר עשוהו וחקרתי ודקדקתי ושאלתי פי חכמים ואין פותר.

ואמינא איזל בתר סברא דבשלהי יבמות תניא להדיא דעידי נשים כדיני נפשות דמי, וא"כ הא בבי"ד דדיני נפשות בעינן יכולך יפה רעיתי ומום אין בך, א"כ הוא הדין בבי"ד שמתיר אשת איש לעלמא ובעיא ג', אם כן בעיא ב"ד הראוי לדיני נפשות, ואף על גב דהתם סנהדרין של כ"ג והכא בשלשה סגי, התם היינו טעמא כיון דעכשיו אכתי ליכא נפשות רק דאפשר דאתי לידי נפשות משו"ה סגי בשלשה, ונהי דסגי בג' מ"מ לענין שאר מילי בעיא כמו דיני נפשות שלא יהיה בהם מום.

ואמנם מ"ש מהרי"ל שלא להתיר א"א לעלמא ע"י עדים בעלי מומין אין לומר דס"ל דעדים בעלי מומין פסולים להעיד עדות דיני נפשות דזה מוכח דליתא, דהרי בסנהדרין מ"ה ע"ב מבואר דגדמין מעיקרא כשרים להעיד עדות נפשות, וע"כ צריך אני לומר דגור מהרי"ל עדי גט אטו דייני גט שלא יאמרו התרנו אשת איש ע"י בעלי מומין ולא יבחינו בין עדים לדיינים ואף על גב דבדיני נפשות ממש לא גורי' בכי האי גוני התם משום דא"א בענין אחר ומה יעשו שני בעלי מומין שראו באחד שהרג את הנפש, והן הכא נמי בעל מום שראה שמת בעלה יכול להעיד ולא גורין היכי דלא אפשר, אבל עדי הגט דאפשר לייחד עדים המנוקים מכל מום גור מהרי"ל.

וזה בעצמו דברי מהרי"ח בחליצה וכי היכי דגור מהרי"ל עדי הגט אטו דייני גט הכא נמי גור איהו דייני חליצה אטו דייני גט אף על גב דבחליצה גופיה ליכא דיני נפשות.

ואין להקשות א"כ אי מכולך יפה ילפית לבעיא נמי מיוחסים והרי אפי' כהנים שבזמנינו אינם אלא כהני חזקה וא"כ לא משכחת ל' כלל בזמן הזה, י"ל היא הנותנת דהיכי דלא אפשר לא גורו.

ואמנם בגדר המום נראה פשוט דכל הפוסל לכהן לעבודה פוסל גם לסנהדרין ואפשר דחמיירי טפי מדכתיב כולך יפה משמע אפי' ריבדא דכוסילתא, יעו"ש.

חזן בעל מום

פתרון נוסף לחידה: כתב המגן אברהם (סימן נג סק"ח) בשם המהרש"ל שחזן יכול להיות גם בעל מום, שדרך הקדוש ברוך הוא להשתמש בכלים שבורים כדאמר במדרש, אבל בזהר אמור (עמוד קעג) איתא דהא דקב"ה משתמש בכלים שבורים היינו דכא ושפל רוח, אבל מי שיש בו מום הוא פגום, ע"ש שהאריך בזה, ולכן כהן בעל מום פסול לעבודה, וא"כ גם בש"ץ יש לזהר, ועוד הקריבהו נא לפחתך וגו'.

וכן כתב בשו"ת חוות יאיר (סימן קעו) שהחזן בימים נוראים לא יהיה בו מום, כי ידוע שרמ"ח איברים הם כסא ודמות לרמ"ח אורות עליונים ורמ"ח איברים רוחניים שבנשמה, וא"כ כל כה"ג הרי הכסא פגום. וכיוצא בזה כתבתי במקום אחר שאין ליתן לכתחילה לברך ברכת המזון לקטוע אצבע ואפילו למוכה שחין דלא עדיף זה מידי מוזהמות דצריך להעביר הזוהמא.

(חש"ח בכורות מג ע"א).

מתפלל בחול בביכנ"ס א' ובשבת בביכנ"ס ב' באיזה יתמוך תחילה

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי (בג-ב).

שאלה: מי שמתפלל בימות החול בבית הכנסת א', ובשבת ויו"ט בבית הכנסת אחר, וגבאי ב' בני הכנסת מבקשים ממנו הוראת קבע, ויש לו אפשרות לתת או לזה או לזה, לאיזה יש קדימה?

תשובה: יתכן שיש להעדיף את המקום שהוא מתפלל בו בשבת ויו"ט, וזאת על פי הפרי מגדים (משבצות זהב סימן תצ סק"ב) שכתב: הנה טעם מקרא קודש עיין ב"י (סימן תפז ד"ה סדר) בשם הרמב"ן פרשת אמור (ויקרא כג, ב) דתפלה בחול דרבנן (דלא בהרמב"ם פ"א מתפילה ה"א, עיין סימן קו ס"ב), וביום טוב י"ל תפלה דין תורה להקבץ בית ה' לקדש היום בתפלה "בפרהסיא", ע"ש. כלומר ביו"ט הבאים לבית הכנסת מקיימים גם מצות "מקרא קודש", וגם יש כאן מצוה דאורייתא, משא"כ תפילה ביום חול שיש בה רק מצווה דרבנן לפי הרמב"ן.

כמו כן יתכן שהמקום תפילה בשבת הוא נקרא מקומו הקבוע, [וכעין מה שמצינו לענין מעשרות ששבת קובעת למעשרות], ואם כן עדיף להביא למקום הקבוע. אך מאידך יתכן שעדיף לשלם לבית כנסת שבו הוא מתפלל ברוב הימים, וזאת על פי המבואר ברמב"ם (פ"א מתפילה ה"א) ח"ל: כל מקום שיש בו עשרה מישראל, צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפילה בכל עת תפילה, ומקום זה נקרא בית כנסת, עכ"ל. אם כן חיוב זה קודם לחיוב של בית כנסת לשבת ויום טוב כי הוא חיוב המוטל על כל אחד יום יום, טרם בא השבת ויום טוב.

עוד יתכן לומר שהדבר תלוי בספק הגמרא בזבחים (דף צ ע"ב) תדיר ומקודש איזה מהם קודם, וקיי"ל שאיזה מהן שירצה קודם.

ולמעשה נראה שעדיף לחלק את הכסף, ואף אם לא יכול לתת כל חודש לשתייהן, יתן חודש לזה וחודש לזה. (חש"ח עירובין נה ע"ב).

חולה הצריך מזון, האם יאכל ביום הכיפורים, או יזנוהו באינפוזיה

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם והקרבתם אשה לה' (בג-בז).

שאלה: חולה שהגיע לבית חולים ביום כיפור, ואפשר להשקותו ברביעית מים, או לזון אותו באינפוזיה, מה קל יותר, שאם ישתה את המים יעבור על מה שנאמר ועניתם, ואם יעשו מלאכה שיחברוהו לאינפוזיה, יעברו על מה שכתב בתורה, כל מלאכה לא תעשו.

תשובה: נאמר בתורה (ויקרא כג בט) כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה. ובפסוק ל' כתוב וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה והאבדתי את הנפש ההוא מקרב עמה. וכתב העמק דבר, בתורת כהנים תניא לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מהו, כשהוא אומר והאבדתי, לימד על הכרת שהוא אבדן הנפש... מיהו פירש הכתוב האבדון במלאכה, ובכל מקום שהוא מפורש הוא חמור יותר. והיינו כמו שכתב הספורנו. שהעושה מלאכה ביום הכיפורים הרי זה להכעיס, או שאינו מאמין בקדושת היום, משא"כ האוכל זה לתיאבון, עכ"ל. מבואר בדבריו שמלאכה חמורה יותר, ואף ששניהם אינו עושה להכעיס, מ"מ כיון שכתוב בו מפורש את הפסוק והאבדתי, הרי זה מורה על חומרת הדבר, ויש לדחות, שאין זה מורה על החומרה, רק כשעושה זאת להכעיס, וצ"ע.

ובמשך חכמה (פרשת אמור כג טו) העיר על הנאמר בתורה ועניתם את נפשתיכם והקרבתם אשה לה', ובפסוק שלאחר מכן כתיב וכל מלאכה לא תעשו, והפסיק בהקרבה בין העינוי למלאכה. ונראה דהעינוי לא הותרה מכללה במקדש, ולכן אמר ועניתם מאמר כולל אף לגבוה, ואיסור מלאכה הותר בשל גבוה, עכ"ל. לפי זה אכילה חמורה יותר כי היא לא הותרה מכללה. ואיסור שלא הותר מכללה חמור יותר. עוד נראה שלכן יש להעדיף את האינפוזיה, שבאכילה הגוף נהנה, משא"כ במלאכה, ויש בזה כפיית היצר, והיא עדיפה.

ויעוין בחשוקי חמד שבת (דף ב ע"א) שבעל תשובה שאל את הגאון מורנו בעל איילת השחר זצ"ל, במה להתחיל להתחזק האם בטהרת המשפחה או בשבת, כיון שלקיים שניהם יחד אינו מסוגל. והגאון זצ"ל שאל שאלה זו את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיב לו שיש להקדים את טהרת המשפחה משני טעמים, א. המצוה נוגעת לשתיים לשואל ולרעייתו. ויעוין במסכת כריתות (דף טו ע"א): 'אם אמרת בנדה שיש שתי אזהרות שהוא מזהר על הנדה והנדה מזהרת עליו, תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת'. ב. טהרת המשפחה כרוכה בכפיית יצר והיא עדיפה על השבת שהיצר לא כופהו כל כך עליה, והרי טעינת שונא קודמת לפריקה,

כעין המבואר במסכת ב"מ (דף לב ע"ב) 'כדי לכוף את יצרו עדיף'.

ןיש עוד סברא לומר שהיכא שהחולה בעצמו שותה, קיל יותר מאשר כשהרופא צריך לעשות עבורו מלאכה]. (חשי"ח שבוועות יג ע"א).

חיוב שינה בסוכה למלוה של חולה

בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת (כג-מב).

שאלה: מטפל מלוה של חולה, שהיה מוטרד מאד בגלל הסדורים של החולה. ונרדם בבית לפני כניסת החג, ונכנס חג הסוכות, הא מוטלת חובה על האחרים להעיר אותו, ושיישן בסוכה? ומה דינו של חולה שנרדם מחוץ לסוכה האם להעירו שיישן בסוכה.

תשובה: המהרי"ל דסקין על התורה פרשת אמור כתב: הנה איתא בריש פרק הישן, הישן תחת המטה בסוכה, לא יצא ידי חובתו. ויש לדקדק בהאי לישנא, לענין מה אמר "לא יצא ידי חובתו", וכי חובה ביחוד לישן בסוכה? הלא הדבר תלוי בו, אם רוצה לישן, צריך לישן בסוכה, יהיה צריך לומר אין לישן בסוכה שתחת המיטה, ובשלמא גבי אכילה לילה ראשונה דיש חיוב לאכול בסוכה, היה שייך לומר דאם אכל תחת המטה לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולאכול שלא מתחת מהטה, כדי לצאת ידי חובתו לתקן את אשר עוות, אבל לא גבי שינה, דמה יכול לעשות לתקן את אשר עיוות? ומה שייך לומר לא יצא ידי חובתו גבי שינה דיחזור וישן? ואין לומר דעל כן נקט בזה הלשון לומר דאם יצא משם צריך לברך לישב בסוכה, כיון דלא היה כעת בסוכה כלל, זה דוחק, דליכא למישמע הדין מזה הלשון כלל, (וגם דוחק לומר דעיקר כוונתו בשביל הברכה דהא הברכות אינן אלא מדרבנן)

ע"כ נקט התנא בזה הלשון, לומר, דהחיוב מוטל גם על האחרים (שראין אותו ישן תחת המיטה), דהיינו או שיטלו המטה מעליו, או לעורר אותו לצאת משם, הגם שהניח (את עצמו) לישן ביום בערב סוכות בהיתר, אפ"ה מחוייבים לעורר אותו, הגם דבאם ירדו גשמים ח"ו, והיה מוכרח ליכנס לביתו, אין מחוייבים אותו לילך עוד בלילה בסוכה אחר שפסקו הגשמים, (ש"ע הל"ט ה) אבל הכא שאני, כיון דהוא עצמו הכניס עצמו בזה, אך יש להסתפק למ"ד מצוות צריכות כונה (ר"ה כ"ח ע"ב) אם די שיטלו ממנו המטה שעליו כיון דאינו יכול כעת לכיין כיון שהוא ישן. עכ"ל.

ביאור דבריו דלכן כתבה המשנה "לא יצא ידי חובתו" ומשום שיש בזה נ"מ גם להבא ולמעשה, דאסור להשאיר את הישן תחת המיטה אלא חייבים להעירו כדי שיוכל לקיים מצות סוכה, או להסיר את המטה מעל גביו. ע"ש.

ומכאן נפשוט גם את השאלה שהצבנו בראש דברנו שהמלוה את החולה והמטפל בו, אף שמתוך עייפות נפל למטה וישן, בכ"ז בהגיע החג חייבים להעירו אף שהתחיל לישון בזמן ההיתר, בכל זאת בנוגע להמשך שינתו חייבים להעירו. כיון שהיה חייב למסור שינתו

לאחרים. אמנם הלשון הוא: "אבל הכא שאני כיון דהוא עצמו הכניס עצמו בזה" גם בשאלתנו אולי נחשב הכניס עצמו לזה. וצ"ע.

ובחולה שנרדם מתוך עייפותו וחליו אולי אין צריך להעירו כי הוא דומה לירדו גשמים שאין צריך אחר שפסקו הגשמים ליכנס לסוכה מאחר ולא פשע, וצריך עיין. (ש"ת ע"ס ספר המצות הקצר).

ספירת העומר

ערות גוי או קטן לספירת העומר

שאלה: אדם הנמצא בבית חולים וביקש מנכרי שיברר לו אצל ישראל את מספר היום בעומר, האם אפשר לסמוך בכך על הגוי? ומה הדין כאשר קטן אומר לו את היום האם אפשר לסמוך עליו?

תשובה: כתב הרמב"ם (סוף הלכות גרושין) ח"ל: "אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או גוי מסיח לפי תומו, ועד מפי עד, ומפי הכתב, ובלא דרישה וחקירה, שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות, אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים ובעדותם, כגון שהעידו שזה הרג את זה או הלחה את זה, אבל דבר שאפשר לעמוד על בוריו שלא מפי העד הזה, ואין העד יכול להשמט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת פלוני, לא הקפידה תורה עליו, שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר..." עכ"ל. ויעיין ביבמות דף צג ע"ב נאמר טעמא דעד אחד משום דמלתא דעבידא לגלוי לא משקרין. וא"כ לכאורה ה"ה לגבי ספירת העומר, מאחר שהוא מלתא דעבידא לגלוי לא משקרין אינשי. ויתכן דהוא הדין בגוי ע"פ המבואר בש"ך (י"ד סימן צח סק"ב), ויעיין עוד בשו"ת המב"ט (ח"ב סימן קיט).

ולגבי קטן, נראה שאם הוא בר דעת, ודאי שמהני עדותו למ"ד שספירת העומר בזה"ז היא מדרבנן, דהנה הגמרא בכתובות (דף כח ע"ב) מסבירה שלכן אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן, משום שקיום שטרות דרבנן, וחכור הייתי שפלונית יצאה בהינומא משום דרוב נשים בתולות נישאות, ולכן קטן נאמן לומר איש פלוני כהן הוא בתרומה דרבנן. לאור זאת גם קטן נאמן רק בדרבנן, אבל אם הספירה דאורייתא, חייב להביא עד כשר. ואם קטן אומר לאביו ספרת את העומר, לכאורה לא נאמן אם נחליט שהוא דאורייתא.

ונראה שגם למ"ד שספירת העומר בזה"ז היא מדאורייתא, אם הקטן בר דעת ואביו מאמין לו, אפשר לסמוך עליו, על פי המבואר בכתובות (דף פה ע"א) שהיתה אשה שהתחייבה שבועה בבית דינו של רבא, ואשת רבא [בת רב חסדא] אמרה שהיא יודעת שהאשה חשודה ואינה יכולה להישבע, ורבא סמך עליה אפילו שאינה כשרה לעדות, כיון שבת רב חסדא קים לי בגויה. ויעיין ברמב"ם (פכ"ד מהלכות סנהדרין ה"א) שכתב ח"ל: יש לדיין לדון בדיני ממונות, על פי הדברים שדעתו נוטה להם שהן אמת והדבר חזק בלבו שהוא כן. שהוא דן כפי שהוא יודע... [ואמנם לדינא כתב הרמב"ם (שם בהלכה ב) שמשרכו בתי הדינים שאינם הגונים, הסכימו שלא...]

אלא בראיה ברורה, (כלומר אין לסמוך על מה שדעתו נוטה), מ"מ למדנו מכאן שבדיני איסור והיתר אדם יכול לסמוך גם על עד פסול אם ברור לו שהדבר אמת], והדבר דומה למש"כ בסוף הלכות גירושין, המובא לעיל שכל דיני ראיות הן בסתמא, אבל כאשר הדעת נוטה שיש להאמין לעד נאמן, הוא לא מדיני ראיות ועדות, כי אם בגלל כך שדעתו נוטה להאמין. [ועיין באגרות משה (ח"א

סימן ג), ועיין עוד בהגהות אשר"י (חולין פ"ק סימן יד)]. (חש"ח שבת סט ע"ב).

כמו כן נראה דאדם זה הוא בגדר פרוץ בשחוק, ואינו יכול להיות חבר, עד שיחדל מהנהגות כעין אלו.

וכשיתחרט על כל העבירות הנ"ל, וירצה את חברו ה' הטוב יכפר בעדו.

אמנם ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמעתי שראוי לו לקנות את השטיח לעצמו, מאת בעל האשה, וכך

יכפר קצת על מעשהו. (חש"ח זרעים א דמאי פ"ב מ"ג).

חולה מטושטש שחזר אחר ספירת חברו ביום, האם עלתה לו הספירה?

שאלה: חולה שהתעורר מניתוח והוא מטושטש. חברו יודע שלא ספר ספירת העומר בלילה הקודם, ואומר לו שיאמר אחריו היום כך וכך ימים לעומר. האם ספירה זו עלתה לו שיוכל בלילה להמשיך לספור בברכה?

תשובה: יספור בימים שאח"כ בלא ברכה. מכיון שבהיותו מטושטש אינו יודע מה הוא אומר, וכמבואר בשו"ע (סימן תפט א) ובמשנ"ב (ס"ק ה) שכשספר בלשון שאינו מבין, כיון שאינו יודע מה שאמר, אין זו ספירה.

והוא הדין אדם מטושטש מהרדמה שאינו מבין כ"כ מה שמדברים עמו, ואינו זוכר מה שעשה ומה שאמר, לכאורה לא תועיל לו הספירה. (שו"ת ע"ס המצות הקצר כו-ג).

ספירת העומר במקום שאינו נקי

שאלה: האם יכול לספור במקום שאינו נקי?

תשובה: אם המקום לא נקי אולי יספור אך לא יברך.

רבינו החפץ חיים בבאור"ה (בסימן תקפ"ח ב' ד"ה שמע) הביא מה"מטה אפרים" ח"ל: "נראה שאם התחיל לתקוע ומים שותתין על ברכיו, פוסק עד שיכלו המים. לפי זה, במקום שאינו נקי, אסור לו לברך על הספירה אך אולי יש לספורה. וכך כתוב בעיקרי הד"ט (ארו"ח ד' טו), בישראל הנמצא בבית הסוחר והמקום מטונף, אם אחד יושיט לו מבעד החלון לולב ואתרוג, יש ראיה מקידושין (דף לב) דיטול, דשם נאמר: "יכול יעמוד לפניו בבית הכסא ובבית המרחץ, תלמוד לומר מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן", כלומר - הקימה חייבת להיות במקום הידור - יצא בית הכסא שאינו מקום של הידור, משמע דבלי זה היה חייב לקום גם בבית הכסא. ומטיק שם, דבדיעבד יוצא יד"ח גם במקומות המטונפים.

וה"כף החיים" כתב (בסימן תפט ז"ג) בשם ספר מועד לכל חי (ה' ו) שטוב שיספור בלועזית.

אם אין שם בית כסא ממש אלא שבמקרה יש שם צואה או מי רגלים וכדומה - גם אז אסור לברך, אך מותר להרהר בברכה בלבו כמבואר ברמ"א (סימן סב ד) לענין קריאת שמע, ובמשנה ברורה (ח' ובבאור"ה שם, ד"ה ואף

לכתחילה). דה"ה לענין תפילה וברכות. וב"ארצות החיים" (סימן ס"ב בהמאיר לארץ ב), הובא ב"התעוררות תשובה" (קל"ג), כתב בשם השל"ה שיהרהר בלבו, היינו שיחשוב בלבו שמחוייב לברך, ויצטער על כך שאינו יכול לברך. וה' יראה ללבו ליתן לו שכר המחשבה כיון שהוא אנוס.

לשיטה זו אם אח"כ ניקו את המקום, יחזור ויברך, אבל לפי הסוברים שיצא בהרהור, אל יחזור ויברך, אלא יספור אחרי ההרהור ולא יברך שנית. (שו"ת ע"ס המצות הקצר

כו).

המשלים תפלת מנחה אחרי ערבית, מתי יספור ספירת העומר?

שאלה: חולה שלא התפלל תפילת המנחה ומשלימה בערבית, האם יספור ספירת העומר לאחר התפילה הראשונה, או לאחר ההשלמה?

תשובה: נראה שיתפלל ההשלמה ואח"כ יספור.

דהנה בשו"ע (ארו"ח סימן קח סעיף ב) נאמר: "טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, הראשונה ערבית והשניה תשלומין". וכתב המשנ"ב (ס"ק יא) שלא יפסיק ביניהם בשום דבר, ואפילו בלימוד אסור כי תפלת השלמה צריכה להיות בעוד שעוסק בתפילה החיובית, ומ"מ נ"ל דחזרת הש"ץ של תפילה החיובית מותר לשמוע קודם דזה מיקרי עדיין עוסק בתפילה.

ונראה שספירת העומר לא מקרי עוסק בתפילה, וא"כ יש לדחותה לאחר התפילה השניה. והגם שמצאנו לגבי תחנון במשנ"ב (סימן קח ס"ק יב) שאומר מיד אחרי התפילה הראשונה, י"ל שבתחנון יש דין מיוחד שאין להפסיק בין השמונה עשרה לתחנון - משא"כ בספירת העומר.

ואמנם גם בספירת העומר כתב המשנ"ב (בסימן תפט ב) שיספור קודם עלינו, דכל מה דאפשר לאקדומי מקדימין, כדי שיתקיים מה שכתוב תמימות תהיינה, אבל אין נראה דטעם זה ידחה הדין להסמיך תפילה לחברתה, דבזה יש דעות שאם לא התפלל תיכף לא יוכל עוד להשלים, (עיין ח"א כ"ז ה בשם א"ר) ולכן מסתבר שיתפלל השלמה ואח"כ יספור. (שו"ת ע"ס המצות הקצר כו).

שאלה: הטס לארה"ב וספר שם באותו יום, האם יכול להמשיך לספור בברכה?

תשובה: חולה שלא ספר ספירת העומר ביום ל' בעומר, והיה מהצורך להטיסו לארה"ב, והמטוס טס מהר יותר ממהלך השמש, והגיע לארה"ב כשעדיין יום ל' בעומר, יספור יום ל' בלי ברכה, ובשאר הימים נלענ"ד דיספור בברכה.

דן בשאלה זו ב"הררי קודש" (פסח ח"ב סימן סג), וכתב דלכאורה דבר זה דומה לבא בתוך השבת מטבריה לצפורי, דצריך גם לשקיעת החמה. אבל לעומת זאת י"ל דגם בזה לא אמרינן כן אלא להחמיר, אבל לא בנדון דידן שהוא להקל בספר ברכה לבטלה, יעו"ש. אך לענ"ד דמאחר וספר ביום ל' ספירה של יום ל', יכול לספור שאר ימים בברכה, וכמבואר במשנ"ב (סימן תפט ס"ק לד), וכ"כ בספר "אהלך באמתך" (פרק לד).

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת אמור תשע"ח

דמינוי כ"ג הוא דבר השייך לכל ישראל, ודבר השייך לכל ישראל, בי"ד של ע"א הם הבעלים ע"ז, וזהו הטעם דבי"ד הגדול הם שממנים אותו, אבל באמת המינוי מצד עצמו אינו מכלל דברים הטעונים בי"ד דע"א.

ולפי זה יש לבאר, דבהך קרא נתחדש דענין בדיקת המומין, הוא דבר השייך לכל ישראל, וכמו שכתוב בפסוק שידבר כן אל כל ישראל, וכיון שהוא דבר השייך לכל ישראל, ממילא הוא מסור לבי"ד הגדול, מפני שהם הבעלים על כל דבר השייך לכל ישראל.

ובזה יש ליישב עוד, דהנה גם דין זה שבי"ד דע"א הם בודקין את המומין לא הביא הרמב"ם בהלכות סנהדרין שם כשכלל את כל הדברים הצריכים בי"ד דע"א.

אכן לפי המבואר, דהטעם בדקיקת מומין צריך בי"ד דע"א הוא משום שהוא דבר השייך לכל ישראל, והרמב"ם בהלכות סנהדרין לא כתב אלא דברים הטעונים וצריכים בי"ד, ולא דברים שצריכים בי"ד דע"א משום שהם שייכים לכל ישראל, ולפי זה מיושב היטב למה לא הביא הרמב"ם שם דין זה בדקיקת מומין.

ושורר ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה. (כ"ב, כ"ג).
ופירש רש"י, נדבה תעשה אותו לבדק הבית.

צריך ביאור למה צריך קרא למימר דראוי לבדק הבית, דהרי כל דבר אפשר להקדיש לבדק הבית, ואטו גרע מעצים ואבנים דאפשר להקדישן לבדק הבית.

ואמנם דרשינן מהך קרא שיש איסור להקדיש תמימים לבדק הבית, דדריש, בעל מום אתה מקדיש לבדק הבית, אבל תמימים אי אתה מקדיש לבדק הבית, אלא למזבח, אכן אכתי צ"ב איזה דין נאמר בזה שאפשר להקדיש בעל מום לבדק הבית.

ונראה לומר הביאור בזה, דהנה בגמ' בתמורה דף ז' ע"א איתא, דהמקדיש בעלי מומין למזבח לוקה, ואף אם הקדישן הקדש דמים למזבח, שהקדישם לדמי קרבנות, ג"כ לוקה, וטעמא דמילתא, משום דבזיא מילתא, הרי מבואר דגם אם אינו משתמש כלל בבעל מום עצמו, רק דמקדישו לדמיו, מ"מ עצם ההקדש בזיא מילתא ולוקה.

מעתה יש לבאר דלזה הוצרך קרא לומר דאע"פ דהוה מום, וממילא שייך למימר דבזיא מילתא גם בהקדש לדמיו, וכמו דחזינן דלדמי קרבנות נמי אסור, וע"ז אתא קרא למימר דלבדק הבית מותר להקדישו ולא בזיא מילתא.

ובעיקר הדבר דפירש רש"י דנדבה היינו בדק הבית, אע"פ דהרי מצינו נדבה גם במזבח, וא"כ מנ"ל ד'נדבה' דקרא היינו לקדושת בדק הבית, ולא נדבה למזבח.

אמנם הביאור בזה הוא, דבפסוק כתוב ולנדר לא ירצה, היינו דפסולתו הוא בהריצוי, וא"כ זה שייך גם בקרבן נדבה, ובע"כ דהנדבה דקרא אינו נדבה של קרבן למזבח, אלא נדבה לקדושת בדק הבית.

והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא וגו'. (כ"א, י).

הכתוב האריך שהכהן גדול נתכהן ע"י משיחה וריבוי בגדים, וצריך ביאור למה נחית כאן בפרשה זו לפרש איך נתמנה להיות כהן גדול, ובפשיטות היה צריך לכתוב דהכהן הגדול מאחיו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום.

ונראה לבאר בזה, דהנה דעת הראב"ד (פ"ב מביאת מקדש ה"ה) דאיסורים אלו אינם אלא ככהן גדול, ולא ככהן הדיוט. והקשה בחידושי רבנו חיים הלוי דא"כ אמאי לא השבו בכרייתא בהוריות דף י"ב בין אותם הדינים שהלוק כה"ג מכהן הדיוט, גם הילוק זה דכה"ג מוזהר על יציאה מן המקדש, וכהן הדיוט אינו מוזהר. וכתב הגר"ה, דמזה מוכרח דאין איסור זה תלוי בכ"ג וכהן הדיוט כלל, אלא העיקר תלוי אם נתרבה הוא בעצמו כריבוי של כהונה במשיחה ובגדים או לא, ומה שכ"ג אסור בזה, אינו מחמת שם כ"ג, אלא מחמת שנתרבה בעצמו ונעשה בו בעצמו מעשה ריבוי או משיחה, ואם יהא כהן הדיוט שנתרבה בעצמו ויהא נעשה בו בעצמו מעשה ריבוי או משיחה, גם יהא בו איסור זה.

אשר לפי זה מבואר היטב הא דאמר הכתוב כאן, שמינוי היה ע"י ריבוי ומשיחה, דרק מחמת כן הוא דיש בו האיסור, ובוה האיסור תלוי, במה שהוא בעצמו נעשה בו מעשה ריבוי ומשיחה, ולא סגי בעצם מה שהוא כה"ג.

איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום וגו' וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל. (כ"א, ט"ז-כ"ד).

וכתב רש"י, ואל כל בני ישראל, להזהיר בית דין על הכהנים. והיינו, דכל בני ישראל, ר"ל בית דין הגדול.

והנה בסוף מסכת מדות תנן, לשכת הגזית שם הייתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה, וכהן שנמצא בו פסול, לובש שהורים, ומתעטף שהורים, ויוצא והולך לו, ושלא נמצא בו פסול, לובש לבנים, ומתעטף לבנים, נכנס וישמש עם אחיו הכהנים. ובדברי הרמב"ם (פ"ו מהל' ביאת מקדש הי"א) מבואר שדין זה לא רק על יוחסין דכהונה נאמר, אלא גם על בדיקת הכהנים ממומין הוא, וז"ל בית דין הגדול היו יושבין בלשכת הגזית ועיקר מעשיהן התדיר שהן יושבין ובודקין את הכהנים. ומבואר דגם בדיקת המומין הוא דבר המסור לבית דין הגדול. ואאמ"ר הגאון זצ"ל הביא דמקור הדבר בדקיקת המומין הוא דבר המסור לבית דין, הוא מדברי התורת כהנים אלו שהביא רש"י, דבפרשת מומין נאמר ציווי מיוחד להזהיר בית דין על הכהנים.

ובעיקר הדבר, מ"ט נמסר דבר זה לבי"ד הגדול דווקא. ונראה לבאר, עפ"י המבואר בחידושי מרן רי"ז הלוי, דהנה הרמב"ם בהלכות סנהדרין מנה כל הדברים הנעשים בכי"ד של ע"א, ולא הביא בכלל זה דין מינוי כ"ג, שגם הוא דינו בע"א. וכתב אא"ז מרן הגר"ז זצ"ל ליישב, דבהלכות סנהדרין הביא הרמב"ם רק דברים הטעונים וצריכים בי"ד, אבל מינוי כ"ג, מה שבי"ד ממנים אותו, אינו משום דהוא מינוי הטעון וצריך בי"ד, אלא משום

ומעורך וכתות וגו', ובארצכם לא תעשו'. (כ"ב, כ"ד).

וברש"י כתב, דאתא לרבווי כל בהמה ויהי אשר בארצכם ואפילו טמאה, דאי אפשר לומר דאיסור סירוס נהג רק בארץ ישראל, דאיסור סירוס חובת הגוף היא, וכל חובת הגוף נהג בין בארץ בין בחוץ לארץ.

ועוד יש לומר בזה, דהנה בענין הכניסה לארץ ישראל נאמר בפרשת משפטים (כ"ג, כ"ט) 'פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה, מעט מעט אנרשנו מפניך', היינו דיש חשש דתרכה חית השדה, ואם כן יש סתירה בין ריבוי חיות השדה, לישוב הארץ, והו"א דבשביל ישוב ארץ ישראל יסרס החיות כדי שלא ירבו, לכך אתא קרא לאשמעינן, דאפילו בארץ ישראל יש איסור סירוס. [ועיין בגמ' גיטין דף ה: דבמקום ישוב א"י, לא גזרו רבנן על שבות].

אשר יקריבו לה' לעולה. לרצונכם תמים זכר וגו'. כל אשר מום בו לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם. ואיש כי יקריב זבח שלמים לה' וגו' תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו" (כ"ב, י"ח - כ"א).

הנה חלקה התורה דין בעל מום בעולה ודין בעל מום בשלמים בציווים נפרדים, ציווי אחד לעולה וציווי בפ"ע לשלמים. וצ"ב אמאי חלקינהו לתרתי ולא כללם בהדדי, והרי כל שהוא מום בעולה, הוא מום בשלמים.

ונראה לכאור בזה, דהנה עולה אינה באה אלא מן הזכרים, אבל נקבה פסולה לעולה, אמנם בתום בתמורה (דף ז' ע"א ד"ה אפילו) כתבו, דהמקדיש נקבה לעולה לוקה משום בעל מום, הרי דנקבה לא רק שהיא פסולה לעולה, אלא גם השיבא כבעל מום. א"כ נמצא דחלוק דין בעל מום דעולה משלמים, ושפיר חילקן הכתוב לתרתי.

ובאמת דבגוף הכתוב מבואר כן, דהרי בפסוק דעולה כתיב 'לרצונכם תמים זכר', וצריך ביאור מה ענין דין זכרות לדין בעל מום דבה איירי הקרא, ולמה הביא דין זכרות כאן בדין מומין.

אמנם להמבואר דנקבה יש בה גם פסול דבעל מום, אם כן מבואר היטב דשייך דין זכרות לדין בעל מום. ולהמבואר נמצא דקרא איירי להדיא בדין פסול בעל מום דנקבה, וזהו הרי רק בעולה ולא בשלמים, ושפיר חילקן הכתוב לתרתי.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה בעולה כתיב 'כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם', הרי דפסול דבע"מ פוסל הריצו, ובשלמים לא נאמר אלא "כל מום לא יהיה בו", אבל לא סיים למילתא כמו בעולה דלא לרצון יהיה.

והביאור בזה דעולה שהיא מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה, וכן על הרהורי הלב, א"כ עולה באה לכפרה, וממילא שייך בה טפי ענין דלא לרצון יהיה לכם, שלא תועיל לכפרה. אבל בשלמים שאינם באים לכפרה, לא נאמר בהם ענין זה.

ואמנם מבואר שגם בלא טעם זה אסור להביא בעל מום, וגם בקרבן שאינו בא לכפרה, שייך בו פסול דבעל מום, מ"מ בעולה יש בה טעם נוסף שלא להביא בעל מום, כי לא לרצון יהיה לכם. ואפשר דזהו טעם נוסף דחילוק הפרשיות דבעל מום בעולה ושלמים.

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם וגו'. (כ"ג, כ"א).

כבר העירו המפרשים, למה דוקא הכא בהג השבועות, כתוב שהוא בעצם היום הזה. [וכבר עמד בזה הרמב"ן שם לגבי יוה"כ].

ובחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר עפ"י דעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות קידוש החודש ה"ז), דאפשר לקדש החודש למפרע, ואפילו אם באו עדים בסוף החודש, הוזרין למנות לאותו החודש מיום שלוששים של החודש הקודם, ולפי זה נמצא דבשאר המועדות יוכל להיות דבעצם היום המקודש עדיין אין המועד קדוש כלל, דאם יבואו עדים לאחר שעבר המועד, ויקדשו את החודש למפרע, נמצא דהמועד היה בזמן שאינו קדוש כלל, משא"כ בעצרת, דבעצרת אין זמן המועד תלוי ביום החודש, אלא הוא תלוי בספירת המישים יום מהבאת העומר, וכדנתיא דעצרת פעמים ד', פעמים ה', פעמים ו', ונמצא שאינו תלוי אלא בקידוש החודש של חודש ניסן, ושוב אינו יכול להשתנות זמנו, [דבדברי הרמב"ם מבואר דרק אם באו בסוף החודש מקדשין למפרע, אבל לאחר שכבר עבר החודש ונקבע החודש שלאחריו, כבר אי אפשר לו להשתנות עוד], ולפי"ז פירש, דזהו דכתיב וקראתם בעצם היום הזה, שבמועד זה דעצרת, הרי כבר בעצמו של יום מקודש המועד, משא"כ בשאר מועדות שאפשר שישתנה זמנם ואינם מקודשים, עכ"ד.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה מבואר בגמ' במנחות דף ס"ז ע"א, דבמצות ספירת העומר איכא תרתי, מצוה למימני יומא, ומצוה למימני שבועי. ונראה לומר דממילא גם ביו"ט דעצרת יש בו שני עניינים, ושתי תורות הן ביה, הדיא דהוי יו"ט של יום אחד, מכה המצוה דמנין הימים, ועוד יש בו תורת חג של שבעה ימים, מכה המצוה דמנין שבועות, ודבר זה נראה מבואר בסוגיא דר"ה דף ד' ע"ב, דבגמ' שם יליף דעצרת יש לו תשלומין כל שבעה. והנה יש לחקור בנדר ימי התשלומין, אי הששה ימים שאחר עצרת, הויין ימי חול ככל שאר ימות השנה, ורק שניתן להקריב חגיגת היו"ט בהנך ימים, או דהוי חלות דין בעצם הימים, דמיוחדים ומקודשים המה לתשלומי חגיגתו.

והנה בגמ' שם בדף ה' ע"א איתא דילפינן דין תשלומין לעצרת מדתני רבה בר שמואל, אמרת תורה מנה ימים וקדש חודש, ומנה ימים וקדש עצרת, מה חדש למנוייו, אף עצרת למנוייו, ובגמ' שם מיייתי דמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, ופירש רש"י, מה חודש קדושו אחד ממנוייו וכו', אף עצרת הבאת קרבנותיה באחד ממנוייה, והרי היא נמנית ע"י שבועים, שנאמר שבע שבתות תמימות תהינה.

ומבואר דדין תשלומין כל שבעה בעצרת, אין זה רק דין כלפי הגבירא שיכול להשלים הבאת הקרבנות, אלא הוא דין בגוף הימים שהם ימים מקודשים לתשלומין, וכמו שיום החמישים מקודש בסוף הספירה, כן גם השבוע דבסוף הספירה מקודש להבאת הקרבנות. [ובזה מבואר מה שנהגו שלא לומר תהנון כל הששה ימים שלאחר עצרת].

מעתה יש לומר, דעל כן נקט הכתוב 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש', לומר דאע"פ שבאמת כל השבוע מקודש, אבל מקרא קודש אינו אלא היום החמישים, ולא כל השבעה ימים, דאמנם כל השבעה מקודשין לתשלומין, אבל מ"מ אינם מקרא קודש ואינם אסורים בעשיית מלאכה.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק בישיבת "עמרת שלמה - קרית הישיבה" את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון 03-6171001-1-1-1-7-5-1 (מס' חדש)

השיעור מוקדש לרפואת
הבחור חיים יהודה בן לאה בתושח"י

שאל אבין ויגדן

ליקוטים מתורת מרן רבן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

אמור | תשע"ח | גליון מס' 3

שיחה לפרשת השבוע - להתבונן

העולם שנברא בעשרה מאמרים ולהיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות ולכא' אמנם צריך עשרה מאמרות אבל למה צריך שיבראו בששת ימים. הרי ביום אחד אפשר לומר את כל העשרה מאמרות.

ומשמע דיש צורך להמתין ביניהם כדי שיוכלו לעכל ולהבין מה שקורה כאן. בונים עולם! מי? הקב"ה בורא עולם! ולו יצויר שאדם היה אז בעולם, היה צריך התבוננות להתבונן ביום הראשון מה זה שמים וארץ, אח"כ מה זה הרקיע, ומה זה הברואים האלה ומה הם הברואים האלה. ובזה שיתבונן יראה את הרוממות של הקב"ה בבריאה, ואחרי ששת ימים של התבוננות אז אומרים חז"ל שידע שבראתי את העולם, וכל זמן שלא יתבונן בכל הדברים האלה, מה שאמר לשמי, א"י בשלימות, במלא מובן המילה, וחסר בכוונה לשם השם, ריח ניחוח לה'. ואע"פ שגם אחרי כל ההתבוננות הזו עדיין לא הגיע להכיר את השם. דאי אפשר להשיגו בתכלית, דאפי' מלאכים אינם משיגים הכל אבל מ"מ כמה שיכול להגיע לדעת מה זה ה'. לזה צריך לעבוד בכל הימים האלו.

ואע"פ שאדם זה עברו עליו כבר הרבה ימי ראשון ושני וכו'. מ"מ כשמביא קרבן צריך להתבונן במיוחד בכל הדברים האלה. ולאו דוקא אם נולד הקרבן ביום ראשון בשבוע, דגם אם נולד ביום רביעי וחמישי, מ"מ הוא צריך לחזור ולהבין ולהכיר, מה זה הבריאה, ומי ברא אלה! ואז יאמר לשם ה' בהבנה אחרת.

ואפי' שלא כל יהודי פשוט שמביא קרבן מתבונן בזה. מ"מ התורה אומרת שזה מה שצריך להיות שהגדלות של האדם הוא, דכשמביא קרבן יבוא קודם למסקנה גדולה, להבין גדלות ה', ואז יביא קרבן, דדבר זה שנתייחד קרבן שצריך לעשותו לשם ה'. צריך לעבור מתחילה מהלך כזה.

והנה אדם הראשון, איתא בחז"ל (ע"ז דף ח' א') ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתווה ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, [הכיר אדם הראשון מה זה חטא אחד שראוי דבשביל זה יחרב כל העולם]. היה יושב ובוכה כל הלילה וחווה בוכה כנגדו כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפרס, היינו שהקריב את השור הראשון שבראו הקב"ה מן האדמה ויצאו קרנותיו קודם פרסותיו.

נמצא דאדם הראשון הקריב קרבן ביום השני. ולא המתין ליום השמיני אלא תיכף למחרת בריאתו. כשחזר וראה שיש אור בבריאה, רצה להודות על החסד שנעשה עמו, והקריב קרבן. איזה קרבן? השור הראשון שהקב"ה ברא. ובנה אף דבדואי הדין שהתורה אמרה להמתין ליום השמיני לא שייך אצל אדם הראשון שהיה קודם מתן תורה, אבל מ"מ יש לבאר, דלכא' לפי המדרש הזה שנתבאר הטעם למה אמרה ורה להמתין ליום השמיני. א"כ אדם הראשון למה הוא לא עשה את החשבון הזה. דגם הוא יתבונן בכל הבריאה ויגיע להשיג גדלות ה', כדי שידע מה זה לשם ה', דכל אדם הרי צריך לעבור כזה מהפך בלבו כדי שישגיג את גדלות ה'. ולמה אדם הראשון לא עשה את זה. ואמנם אי אפשר לשאול קושיא ממש. ואין לומר שלא ידע מזה דהא אדם הראשון היה אדם גדול מאד. ואנו רואים שהכיר מה זה חטא כמה זה חמור שראוי שיחרב כל העולם בגלל זה. ולמה לא המתין בקרבן שבעת ימים.

ואפשר לומר פשוט שכיון שרצה להכיר טובה על החסד שנעשה עמו לא רצה לדחותו. דהכרת הטוב רוצה להכיר טובה מיד.

אך יש לבאר עוד. דהנה אדם שנולד ורגיל כבר שיש יום ולילה, לילה ויום, אינו מתפעל מזה כלל. וכך בכל הדברים. לא מרגישים את גדלות הקב"ה. ולמשל אומרים שיש היום חמש מיליארד אנשים בעולם, וכולם אוכלים בכל יום! (יש אמנם יחידים בהודו שמתים ברעב, אבל זה רק יחידים) הקב"ה נותן מזון כל יום לחמש מיליארד אנשים, אתם יודעים מה זה לתת אוכל לחמש מיליארד

שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה'. (אמור כב, כז)

שיחת רבנו בשיבת אור אלחנן ירושלים י"ב תמוז תשנ"ח

כתוב בתורה בפר' אמור, (פכ"ב כ"ז) שור או כשב או עז כי יולד יהיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לד'. ומביא שם בעל הטורים מדרש חז"ל. והיה שבעת ימים וגו' אמר הקדוש ברוך הוא אם ישחוט ביום ראשון יהא נראה כשחוט לשם שמים וארץ שנבראו ביום א', ואם ביום ב' יהיה נראה כאילו שחוט לרקיע שנעשה ביום ב', וביום ג' לים וליבשה. וביום ד' לשם מאורות, וביום ה' לשם שרצים וביום ו' לשם אדם, אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בששת ימים ונחתי בשביעי וישחוט לשמי ע"כ.

וצריך להבין דברי המדרש, ראשית, הרי דין זה של שבעת ימים יהיה תחת אמו לא נאמר דוקא בנוול ביום א' בשבת שיהא שייך לומר דשחוט לשם שמים וארץ וביום ב' לשם הרקיע וכו', אלא גם בנוול ביום ג' וביום ד' ג"כ נאמר שימתין שבעה ימים, ומה נאמר בזה הרי לא שייך לומר כשישחוט ביום א' ללדתו של השור דשחוט לשם שמים וארץ שהרי לא נבראו שמים וארץ ביום זה.

ועוד יש לתמוה למה עכשיו משנולד השור או כשב או עז, מוטל עליו להתבונן שבעה ימים עד שיכיר שהקב"ה ברא את העולם. הרי אדם זה כבר חי הרבה שנים ועברו עליו הרבה ימי ראשון וימי שני וימי שלישי ומכיר כבר ויודע כי הקב"ה ברא העולם. ולא יזה צורך צריך דוקא עכשיו משנולד לו בהמה, לחזור ולהתבונן בבריאת העולם, לידע שבראתי העולם ונחתי בשביעי והדבר תמוה מאד לכא'.

ואפשר לומר כך דהנה ענין הקרבנות מבואר בחז"ל דעל שלשה דברים העולם עומד, על התורה, על העבודה, ועל גמילות חסדים, ועבודה א"י רק מה שהכהן עושה את העבודה, אלא גם מה שאדם מביא קרבן זה בכלל עבודה, עצם הבאת הקרבן נחשב עבודה, והקרבן זה אחד מהדברים שכתוב על זה מפורש בתורה אשה ריח ניחוח לה'.

וכל פעם נזכר על זה לה', לה', ויש באמת דין במשנה מהאי טעמא, לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח וכו' לשם השם. לשם ריח לשם ניחוח. ועל"פ זה דבר מיוחד בקרבנות.

ורואים שכבר בתחילת הבריאה ידע האדם שהענין של קרבנות הוא דבר חשוב מאד. קין והבל הביאו קרבן, וכבר אדם הראשון הביא קרבן. כמו שדרשו חז"ל עה"פ מקרין מפרס, שהביא את השור הראשון שנברא. הרי שהבינו את הענין הזה של קרבן.

והרמב"ן בתחילת ויקרא מסביר כי ענין הקרבן הוא שהאדם מרגיש שצריך להקריב את עצמו ובמקום זה הוא מקריב קרבן, ועל"פ ענין הקרבנות הוא דבר גדול מאד.

וא"כ אם האדם היה מביא קרבן בכוונה טהורה בלי שום כוונות אחרות, היה זה דבר גדול מאד, וגם כשאומר לשם השם, כל זמן שאינו דורש ומתעמק להכיר גדלות השם, לדעת את ה', א"י מספיק. ולדעת את ה' סתם, אלא צריך לזה הרבה התבוננות. ולכן אם היה מקריב ביום הראשון עדיין לא הכיר בגדלות ה'. דיודע רק שנבראו שמים וארץ וכשביום שני מתוסף גם בריאת הרקיע. וביום שלישי נתוסף עוד נדבך לבנין, שמכיר כבר עוד בבריאה שהבדיל הקב"ה בין הים ליבשה וברביעי בריאת המאורות. שמש, ירח, יום חמישי שרצים, יום שישי בריאת האדם. עד שבא שבת שזה כולל את הכל. וינח ביום השביעי, והרי הקב"ה א"י מנוחה, אלא זה גמור כל המעשים.

והנה חז"ל אומרים באבות (פרק ה') בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה ת"ל והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא ליתן שכר לצדיקים שמקיימין את

הקב"ה יעזור שבאמת כל אחד ואחד מאתנו יתחזק בזה. לחשוב בכל המעשים שעושה, מה הוא עושה. לשם מי הוא עושה. ואז כל אחד יזכה להיות מאושר בין בעולם הזה בין בעולם הבא.

בעניני קידוש ה'

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יקוק מקדשכם. (אמור כב, לב)

אמר לי ת"ח גדול שחלם שניסו להכריחו לעבור א' מג' עבירות ולא עמד בזה ונצטער על כך, וקל לדבר על קידוש ה' אבל קשה לעמוד בנסיון זה. ומ"מ לפעמים יותר קשה לעמוד בנסיונות קלים יותר מלההרג עקד"ה וטעם הדבר דיותר קל לעמוד בנסיון קשה בפעם אחת מלעמוד בנסיון הבא בכל יום אע"ג שהוא קל יותר, ובספרים א' דאם אדם מתרגל לחשוב על נסיון זה לבסוף יצליח לעמוד בנסיון, ובשלה"ק א' דמי שרגיל לחשוב בזה לא יסבול יסורים אם ירהג עקד"ה, (וכן מובא שאמר השתדלן ר' יוסלמן מרוסהיים שראה יהודים שנהרגו עקד"ה מתוך יסורים ולא נאנחו כלל) ואמר השלה"ק שלכן הוא אומר שאפי' אם יהיו לו יסורים מ"מ ימסור את נפשו עקד"ה. ובאמת מקשים העולם איך קיבל הגוי שהסיר הספוגים של צמר מלבו של ר"ח בן תרדיון עוה"ב על כך הרי הדבר אסור אפי' לכן נח.

והתואר "הקדוש" ניתן רק למי שזכה למסור את נפשו עקד"ה, וכמובא בתוס' התואר "הקדוש מראדוש" והוא משום שנהרג עקד"ה.

ואביו של רש"י זכה לקדש ש"ש בחייו במידה מרובה, שכשבאו הנוצרים לבקש ממנו לקנות אבן יקרה מאד בעבור "אמם" והערים עליהם וזרקה לים והפסיד ממון רב אבל הרויח "יהלום" אמיתי דוגמת בנו רש"י שהוא רבם של ישראל ושאר בעלי התוס' שהם צאצאיו. [כה' כסלו תשע"ג, יעו"ר טז' שבט תשע"ו].

ומ"מ גם בשואה היו שנהרגו ממש על קיום המצוות, ומסופר על הרב מטשאבא זצ"ל שבסוף ימיו היה דר בירושלים שכשהיה במחנות אצל הנאצים ימ"ש בקשו הגרמנים ימ"ש להכריחו להרוג יהודים וסיכן עצמו וסירב לבקשתם ורצו להוציאו להריגה כעונש על סירובו ולפתע הגיע קצין גרמני והצילו מהריגה וזכה לדבר גדול זה מכיון שמסר את עצמו להריגה שלא לעבור על איסור שפיכות דמים.

וכן מסופר על המקדש דוד שמסר את נפשו כדי שלא לאכול טריפות בימי השואה והיה אוכל רק מאכלים שאינם מבושלים ונחלש וחלה ונטה למות ולגודל צדקותו קרא לשני עדים ובקשם שיעידו עליו אחר מיתתו להתיר את אשתו ומצדקותו דאג גם על דבר זה. וגם להרמב"ם החולק על הראשונים וסובר שאסור לו למסור ליהרג על דברים שאינם מג' עבירות החמורות היה רשאי למסור א"ע ע"כ בשואה משום דבלא"ה אינו ברור שאם יאכל מאכלות אלו ינצל בסופו של דבר.

וכן היה כאן בב"ב יהודי א' בשם פ' שהיה עם אשתו במחנות וסירב לאכול מאכ"א ואשתו שהיתה עובדת במטבח היתה משיגה לו קליפות תפוז"א ומהם היה ניזון כל ימי המלחמה (והיה גם מחביא על גופו דפי ספרים) ובסופו של דבר על אף שסבל שם רבות ואף כאן באר"י היה מיוסר משבר במעיו האריך ימים ונפטר בגיל מאה ואחת ללמדך שברצון ה' יכול כל אדם בכל מצב להשאיר בחיים. (ובגם ר' מנחם נולד להם בגיל חמישים אחר השואה).

ומאיך היו גם הרבה משומדים שנתקו כל קשר לדת ישראל והמירו את דתם שנהרגו בשואה, ודבר אחד טוב יצא מהיטלר ימ"ש שהרגם ולא נשאר מהם זכר כלל!, ואם נשאר מהם מאן דהוא היה זה משום זכות כלשהיא כזכות אבות וכדו'.

אנשים, נורא מאד. עיני כל אל"ף ישרו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. כל יום, כל יום, אוכלים חמש מיליארד אנשים, ואף אחד לא מתפעל מזה. למה, כי כך הוא נולד. ואצלו זה טבעו של עולם.

כלל ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה. וברגע הראשון שירד להם מן, התפעלו כולם. לחם מן השמים! כזה פלא, אמנם היה נראה קצת אחרת, כזרע גד לבן וגו'. אך עכ"פ כולם התפעלו. דבר נורא. יורד אוכל מן השמים, הרי לא ראו כזה דבר, אבל אדם שנולד במדבר ורואה את המן, לא התפעל מזה כלום, וכמו שאנחנו לא מתפעלים ממה שחמש מיליארד בני אדם מקבלים אוכל בכל יום. כך גם במדבר מי שנולד עם זה לא רואה בזה שום חידוש. ופשוט אצלו דכמו שיורד גשם כך יורד מן.

אך זה לא היה אצל אדם הראשון. דאדם הראשון ראה את כל הבריאה אין שהיא מתפתחת, ואע"פ שנברא ביום הששי, מ"מ הבין וראה את מעשה הקב"ה, ותיכף הכיר את הגדלות של הבריאה, והרגיש מה זה "השם", מה זה גדלות השם. ומה זה לשם ה'. ולא היה צריך להמתין את כל הימים האלה. אלא הקריב מיד לשם שמים, אשה ריח ניחוח לה'. אבל האנשים שנבראו אחר כך, טבע האדם הוא ששוכח, וגם כשמקריב קרבן הוא לוקח בהמה ומקריב אותה, ובודאי יחשוב לשם ה'. אבל לדעת מה זה הבריאה, מה זה "השם". צריך לעבור עליו התבוננות מיוחדת, שידע מה הולך לעשות, הוא הולך להקריב קרבן לשם ה'!

ודבר זה אנו רואים בחלק העבודה. ובאמת תפילה היא ג"כ במקום עבודה. חז"ל אומרים דתפילה היא במקום קרבנות. ואמנם אי אפשר לומר דאדם כשהולך להתפלל יא צריך להמתין שבעה ימים. דצריך להתפלל בכל יום, אבל הענין של זה שידע מה הוא עושה, למי הוא מתפלל. וכן בכל המצוות. כמו תורה, הרי אדם לא מתבונן הרבה, אלא נכנס לבהמ"ד ללמוד, ולומד. ובודאי זה טוב מאד. אך מצד שני צריך לדעת, מה זה תורה, מה זה תפילה, ומה זה גמילות חסדים. כל אלו הדברים אם יעשה בקצת התבוננות, ויחשוב לשם הקב"ה. ומי זה הקב"ה, בורא העולם, שברא את כל הבריאה, ויתבונן בגדלות הבריאה, וכירי מה זה גדלות ה'. אז כוונתו לשם ה' יהיה לזה צורה אחרת, דבר אחד לגמרי.

ואמנם בישיבות ב"ה... אבל יש דברים שצריך חיזוק, הן בלימוד התורה, הן בתפילה, הן בכל מעשה המצוות, שירגישו את הלשם ה'. צריך לזה התבוננות. וכמו שגילו לנו חז"ל בהקרבת קרבן, כך צריך להיות בכל הדברים.

והנה הרמב"ם בתחילת הלכות תפילה כותב, מצות עשה להתפלל בכל יום וכו', ובהלכה ג' כתב והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה, והביא הכ"מ שלמדן כן מדאמרין במשנתו של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי את ה' אלוקי תירא ואתו תעבוד, עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו. כלומר להתפלל נכחו. דבשעה שאדם מתפלל צריך לחשוב שעושה את זה בבית המקדש, ובודאי התכלית זה לא להרגיש רק כרואה את הכתלים. דמה הענין בזה, ומשמע קצת שזה דרשה דאורייתא. ומה הענין בזה.

אלא הענין דצריך להרגיש שבתפילתו הוא עובד את הקב"ה כמו שמקריב קרבן במקדש. וזהו עבדהו במקדשו. ואי"ז רק בכהן אלא כל אחד מישראל דתפילתו צריכה להיות עבודה שירגיש שעובד בזה את הקב"ה.

וענין זה שייך בכל המצוות דבזה שמרגיש עבדהו במקדשו, הוא מרגיש שעובד את ה'. ובין בתפילה בין בתורה, צריך להרגיש שהוא עובד במקדש. והלשם ה' הוא אחרת. ואז הוא אחר לגמרי, והעבודה היא אחרת, והשם שמים הוא אחר לגמרי, וכשיבדוק טוב אם הוא באמת חושב כך, אם פיו ולבו שוין, ואז יהיו התפילה שלו, והתורה, ומעשה המצוות, וחסד, הכל יהיה אשה ריח ניחוח לה'.

ובאמת כל הדברים האלו הם דברים גדולים מאד. ורחוקים מזה כרחוק מזרח ממערב. אבל אע"פ כ' אולי בכל זאת נתעורר משהו מזה. ויהיה זה חלקנו. ונהיה מאד מאושרים, ובזה נוכל עדיין להתחזק וזה יוסיף לנו הרבה.

בדידי הוי עובדא- אם אין לו יר"ש והרגוני

לי מה לומר, לאחר כמה חודשים שכבר היתה נשואה, יום אחד התפתח ויכוח ביניהם, ותוך כדי הויכוח כעס שלא קיבלה את דעתו, והרגיש עלבון שהוא פרופסר יותר חשוב ממנה ובכל זאת היא לא מקבלת דעתו, ורצה לשלוח יד ולפגוע בה פגיעה של סכנה, וברגע אחרון ניצלה ממנו, והשכנים חילצו אותה ממנו, ואז ראתה כמה גדולים עיני חכמים שאמרו רק אם הוא יר"ש דאם לא כך זה פיקוח נפש.

שח הרה"ג רמ"ב: שהיה פעם שקרובת משפחתו [דתיה] שהיתה ד"ר והסתפקה האם להתחתן עם פרופסר למדעי המדינה, ובקשה לשאול קמי רבינו, השיב רבינו האם הוא ירא שמים יכולה להנשא לו, אבל אין כוונתי ליר"ש של תפלין של ר"ת [המובא בשו"ע או"ח סי' ל"ד סי"ב ירא שמים יצא ידי שניהם, ויעשה שתי זוגות וכו']. אלא יר"ש כזה שאם לא זה פיקוח נפש, לבסוף התחתנה איתו ואמרה שראתה שהוא יר"ש [לטעמה] אומר יפה שלום לכולם וכו', לפני החתונה שוב בקשה שיזכירו בפני רבינו, אמר רבינו כבר אין

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מן רבי מיכל יהודה ב"ר משה זוד זללה"ה

אייר (1) תשע"ח

גליון מס' 168

דברי מוסר והתעוררות

מתנה?! מתנה נותנים לאוהב! ואיך נעשים אוהב?! על ידי שעושים רצונו של הקב"ה.

כתוב בפסוק ביום השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, והעיר הרמב"ן הרי זה היה אחד מהמסעות של המדבר, ובכל המסעות כתיב ויחנו ולמה כאן כתוב באו מדבר סיני, ולא כתיב ויחנו. מבאר הרמב"ן וזה לשונו, "אבל בעבור היות ביאתם למדבר סיני שמחה להם ויום טוב ומעת צאתם ממצרים נכספים אליו [היו נכספים והיה להם תשוקה חמדה ותאוה לאותו היום שיבואו מדבר סיני] כי ידעו ששם יקבלו את התורה", וכמו שהודיע להם משה רבינו בהוציא את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה.

גודל הכסיפה של כלל ישראל לקבל את התורה

ועוד ממשיך הרמב"ן, מהו שכתב שוב ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני, אלא בא לומר לנו כי מיד כשבאו מדבר סיני חנו במדבר בראותם ההר לנגדם. הרי בדרך טבע האדם כשבאים מדרך רחוקה עייפים, צמאים, רעבים, הדבר הראשון משתדלים שיוכלו לנח, ושזה יהיה מקום מתאים בשביל לחנות שם, ואילו כאן באו מדבר סיני ולא חיפשו מקום אלא איך שהגיעו מיד שמחה ויר"ט הוא להם, כי ראו לנגדם את הר סיני.

ויש להתבונן, הרי הם היו במצרים בגלות, והגלות והשעבוד של מצרים היה סבל כזה שממש לא היו יכולים לסבול אותו, כמבואר בחז"ל הקד'. וא"כ עכשיו שהגיעו להר סיני היו צריכים להרגיש את החירות מהשעבוד ומהעבודת פרך, שהקב"ה הוריד מהם את כל הסבל. אבל אנחנו לומדים בדברי הרמב"ן בפסוקי התורה שהם לא חשבו על חיי הגוף כלל, אלא על מה הם נכספו?! על מה היה התשוקה שלהם?! ובמה הם שמחו?! הם שמחו ונכספו למעמד הר סיני לקבל מיד את התורה.

זה בא ללמד לנו שכל החיים של האדם הוא כדי לגדול ולעלות ולהשיג תורה, וכל תכלית הבריאה היא לימוד התורה, מלבד מה שצריכים ללמוד בשביל הידיעה איך לקיים את המצוות, עצם לימוד התורה זה תכלית העולם. ממילא יוצא שכל הדברים שמחוץ ללימוד צריך להיות רק לעזר ללימוד התורה, וזהו מה שצריכים לחשוב ולהתבונן בעמדינו בימים אלו ימי ההכנה לקבלת התורה.

ועוד חלק מצינו שכתוב בפסוק ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני, ואח"כ כתיב ויחן שם ישראל נגד ההר, והביא רש"י מחז"ל ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד ואיתא בילקוט שכל המסעות היו במריבות והיה חסר איש אחד בלב אחד, וכשבאו מדבר סיני - ויחן שם ישראל. הם הגיעו לידי הדרגה הגדולה והחשובה שנעשו כאיש אחד בלב אחד, אמר הקב"ה עכשיו הגיע הזמן שאתן את התורה לכלל ישראל, שהם במצב של כאיש אחד בלב אחד.

יסוד ההצלחה בתורה הוא על ידי סידות טובות

לומדים מזה שהיסוד לזכות לגדלות התורה, לחכמת התורה, לכיין דעתו של הקב"ה, הם מידות טובות. על ידי שרשים טובים

כל תכלית יציאת מצרים כדי שיקבלו ישראל את התורה

כשהקב"ה אמר למשה רבינו שילך אל פרעה ויוציא את בני ישראל מארצו, אמר משה רבנו לפני הקב"ה שתי סיבות שנמנע לקיים בקשה זו. א' - "מי אנוכי כי אלך אל פרעה?! ב' - "וכי אוציא את בני ישראל ממצרים?! ופירש"י ששאלת משה רבינו השניה היתה, באיזה זכות הכלל ישראל יכולים לזכות שהקב"ה יוציאם מארץ מצרים. ומביא מחז"ל הקד' שהקב"ה השיב למשה רבינו: דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידין הם לקבל התורה על הר סיני לסוף ג' חדשים, שכתוב בהוציאך את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה. ובתרגום יהונתן, תעבדו את האלקים על ההר הזה - שתקבלו את התורה.

נמצא שכל כוונת הבורא יתברך ביציאת מצרים היתה רק להגיע לתכלית של בריאת העולם - שהוא מעמד הר סיני, שע"י מעמד הר סיני יגיעו לידי האמונה הפשוטה והברורה לדורות עד נצח נצחים. ולהשלמת המעלות של האדם שיוכלו לקבל על ידי התורה והעסק בה. וזהו "דבר גדול" כלשון רש"י, כי כל תכלית יציאת מצרים היה רק בשביל קבלת התורה.

גם היום צריכים לקבל התורה באופן שהיה בהר סיני

ואמנם מתן תורה בהר סיני היה בזמן יציאת מצרים, אבל ידוע שלימוד התורה בכל הדורות צריך להיות באופן והצורה של מעמד הר סיני, כפי שהגמ' אומרת (מגילה כ"א) שלימוד התורה היה בעמידה עד שירדה חולשה לעולם, משום שקבלת התורה היה ג"כ בעמידה, ולכן זה מחייב אותנו להתבונן לדעת את הדרכים ואת החיובים בכדי לזכות לקבלת התורה גם בימינו אנו. כי לזכות להבנת התורה צריך סיעתא מיוחדת מהש"ת, כפי שנא' 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה', - בחכמת התורה צריכים להגיע לנתינה של מתנה, כי עומק התורה זה עמוק עמוק מי ידענו, עד כדי כך שבלי שיזכו למתנה אי אפשר להשיג תורה.

הרמב"ן בפרשיות של עשיית המשכן מבאר מהו הענין של משכן?, שעשיית המשכן היה בכדי שיוכל להיות השראת השכינה בכלל ישראל, כמו שאמר חז"ל - ושכנתי בתוכו לא נאמר אלא ושכנתי בתוכם. ומביא הרמב"ן שם שהקב"ה עשה את המאורע של מעמד הר סיני, שנפתחו כל שערי השמים, וכל הבריאה דממה שאפי' ציפור לא צייצה, וראו שאין עוד מלבדו! בהכרה ברורה. ומכיון שאין הקב"ה עושה כל יום ויום גילויים כאלו, אלא צריך שהכלל ישראל ימשיך לעמוד באותו מצב של גילוי שכינה והשראת השכינה שהיה במעמד הר סיני, לכן ציוה הקב"ה את המצוה של עשיית המשכן, שעל ידי המשכן יוכל להימשך המצב של מעמד הר סיני.

וזה מחייב אותנו הרבה, אחרי שאנו מתבוננים על גודל חסדו והטבתו של הקב"ה עמנו, שנתן לנו את תורתו שהוא עצמו משתעשע בה כל הזמן, ונתן לנו את האפשרות להישאר בדרגה של גילוי שכינתו במעמד הר סיני, כמה אנחנו צריכים לעשות מצידנו את ההשתדלות שנזכה לקבל את מתנתו - חלקינו בתורה הק'. וזה על ידי עשיית רצונו! כי למי נותנים

יוצאים גידולים טובים, ואם ח"ו השורש הוא קוצים ודרדרים יוצא קוץ ודרדר. אם אנו רואים שכלל ישראל זכו למעמד הר סיני - ע"י ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד, למדנו מזה שהיסוד והשורש של לימוד התורה, השורש של קיום המצוות, זה מידות טובות. אם ח"ו יש מידות מגונות, מידות רעות, אין אפשרות שיגדלו פירות טובים.

ועל זה ראיתי שהמשגיח דמיר ר' ירוחם זצ"ל מביא גמרא בחגיגה (דף ט"ו ב'), אמר ליה מאי דכתיב איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים. דורשת הגמ' שזה נאמר על דואג ואחיתופל שהיו סופרים כל אותיות שבתורה והיו שוקלים קלים וחמורים שבתורה, איה סופר את המגדלים שהיו שונים ג' מאות הלכות במגדל הפורח באויר (משנה במסכת אהלות). ואמר ר' אמי תלת מאה בעיי - שלש מאות ספיקות בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ואעפ"כ תנן שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעוה"ב, והם בכללם.

הנהגה בין הציבור שיהיה ביחס של קירבת משפחה

כשנמצאים בתוך ציבור ביחד, צריך לחיות בהנהגה של קירוב אחד לשני, היחס אחד עם השני צריך להיות יחס של קירוב משפחה, לא להחזיק את עצמו שהוא כבר מבוגר והשני הוא צעיר, אלא אדרבה אם אתה מבוגר והשני הוא צעיר תעזור לשני, אם אתה רואה מישהו לא כל כך במצב רוח, שהוא לא כל כך מרוצה, שקשה לו, שיש לו בעיות, הוא לא מבין את השיעור, לא מבין את מה שלומד - תעזור לו! לא מחייבים שיתמסר לגמרי כל הסדרים לזה אבל עכ"פ שיהיה על דעתו לחשוב על השני ולקרב את השני. כשלומדים בחברותא, במשא ומתן עם החברותא צריך להבין מה שהשני אומר, כמו שהוא רוצה להבין את עצמו, ככה הוא צריך להבין את השני בלימוד, ולא לדחותו בקש, לא לדחותו בעקמומיות, אלא משא ומתן לרצות להבין, לרצות לברר, והכל על צד המידות טובות, זהו יסוד היסודות.

ואיך באמת הגיעו דואג ואחיתופל לאלו הדברים מה שכבר הזכרנו? כשלומדים את המסילת ישירים זהו מהדברים הפשוטים והברורים.

המס"י מביא בפ"ג שהעוה"ז הוא כולו חושך, "וכל זה מפני היותם תחת החושך וכבושים המה תחת ממשלת יצרם. הא למה זה דומה לגן המבוכה הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים כולם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה שבאמצען. ואמנם השבילין האלה מהן ישירים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהן משגים את האדם ומרחיקין אותו ממנה, [חושבים שיגיעו דרך אותו השביל והאמת הוא שזה יערבב אותו ויטעהו לגמרי], ואמנם המהלך בין השבילים לא יוכל לראות ולדעת אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, והעומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמיתיים והכוזבים והוא יכול להזהיר את ההולכים בם לומר זה הדרך לכו בו". רק אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה הם רואים את האמת לאמתו ויכולים ליעץ שאר בני אדם עליו.

בכל מעשה אנחנו בגן המבוכה ובסכנה של טעות

כשלומדים את המסילת ישירים יכולים לחשוב שהשאלה היא רק על בחירת הדרך, האם לבחור דרך של הרחוב או לבחור בדרך התורה. אמנם כשמעמיקים וחושבים טוב על נסיונות החיים, רואים שלא מדובר רק על איזה דרך לבחור, אלא בכל פעולה ופעולה ובכל החלטה והחלטה, אפי' שכבר נמצאים במצב של תורה, במצב של יראת שמים, אבל תמיד צריכים לדעת שעומדים בגן המבוכה, ובכל פעולה עדיין עומדים בגן המבוכה שיכולים לטעות. הרבה פעמים למדתי את דברי המסילת ישירים ולא עמדתי על הנקודה הזאת, שהמשל של גן

ומביאה הגמ' דאשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא וקא בכי, אגן מה תהוי עלן. דואג ואחיתופל שהיו כל כך גדולים בתורה שהיו שונים ג' מאות הלכות במגדל הפורח באויר וכהנה וכהנה, ובכ"ז רח"ל הגיעו למצב שעליהם נאמר אין להם חלק לעולם הבא, אגן מה תהוי עלן. אמר לו, שיננא, טינא היתה בליבם, רשעים היו מימיהם. ונשאלה השאלה מה הפשט רשעים היו מימיהם הרי היו כל כך גדולים בתורה, איך זה יכול להיות?! אומר ר' ירוחם זצ"ל שהשורש של המידות זה היה טינא בליבם.

ובגמרא שם הביאו את המעשה עם אחר, ואמרו שבשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינות היו נושרים מחיקו! נדמה לי שכבר יצא לי להזכיר את הסיפור שרבי צבי הערשל ברוידא החתן של הסבא מקלם אמר על המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל שהוא בעל יראת שמים, הוא סיפר את זה על יד השולחן והרבנית (של ר' הערשל) שמעה את זה, והיא ענתה: וכי זה פלא!?! "עאר ליינט דאך גיט קאיינ ביכעלאר", הרי הוא לא קורא את הביכעלאך (החבורות שהיו בזמנם ממשכילים וכופרים), וממילא מובן שהוא בעל יראת שמים.

רחמנא ליבא בעי - וטהרת הלב קשור במידות

ובסנהדרין דף ק"ו ע"ב אחרי שהגמ' מביאה את המאמר הנ"ל, הביאה הגמ' מאמר נוסף, אמר רבא בשני דרבי יהודה כל לימודו היה בנוזיקין, ואנן קא מתנינן טובא אפילו בעוקצין וכו', ואף על פי כן, כשר' יהודה שליף את הנעל מחמת צער שלא ירדו גשמים - מיד ירדו גשמים, ואנן שאנו לומדים כל כך הרבה אפי' סדר טהרות בכל זאת צווחינן וליכא דמשגח בן. מה באמת ההבדל?! אומרת הגמ', אלא הקב"ה ליבא בעי. זה היסוד של תורה והיסוד של מצוות ומעשים טובים, שצריך שהמעשים יהיו ביחד עם הלב. והלב זה כבר קשור במידות.

עכ"פ למדנו כאן שייסוד היסודות והשורש שיכול לגדול מזה פירות טובים זהו ע"י מידות טובות. ובגמ' בחולין (פ"ט א') ג"כ מצינו את היסוד הזה, דאיתא שם א"ר יוחנן משום ר"א בריה דר"ש כל מקום שאתה מוצא דבריו של ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה עשה אזניך כאפרכסת, [תכין את האזנים כאפרכסת שלא תאבד שום דבר ממה שאתה שומע] מה הוא אמר? כתיב בתורה לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, הרי יש הרבה אומות, הרבה מדינות, ובכל זאת אתה בחרתנו - את הכלל ישראל - מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם, מה הפירוש חושקני? לדוגמא חבית שעשויה חלקים חלקים וצריכים כמה ברזלים שעל ידם יאחזו החלקים ויהיה כלי שלם, זה הפירוש חשק - חישוקים,

מסוגלת לזכות במה שהיה באותו התקופה, התקופה של פורים וחנוכה מסוגל לניסים, תקופת ניסן מסוגל לגאולה, והזמן של שלשת ימי הגבלה זהו הזמן המסוגל לזכות לתורה.

תמיד צריך להיות בקשת תפילה על הצלחת התורה כמו שכל יום ויום אנו מבקשים פעמיים ביום אהבה רבה אהבתנו, אהבת עולם, אשר זהו בקשה על תורה, כי לזכות לתורה לגדול ולהצליח בזה לא קובע כשרונות לבד, ועוד יותר אומרת הגמרא (נדה ע:): הרוצה להחכים ירבה בישיבה, ובכל זאת הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, שהרבו בישיבה בהתמדה ובשקידה ולא עלתה בידם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. שלושת ימי הגבלה הם ימים המסוגלים והמיוחדים לבקשת רחמים ממי שהחכמה שלו לזכות לתורה.

אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו. שנזכה כולנו ביחד לכי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

[שיחת רבינו בהיכל ישיבת 'בית מדרש עליון' לקראת חג מתן תורה תש"ס. נערך מכתבי הרה"ג ר' ישראל כהן שליט"א]

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

הביע את שמחתו ותודתו לאברך צעיר שלמד בספרו סיפר הג"ר... בתור אברך צעיר באתי להתפלל בליל יו"ט בכולל חזו"א ובכניסה להיכל הכולל נפגשתי ברבינו שהגיע, ואמרתי גוט יו"ט, הוא הביט בי, וכפי הנראה חשב שאולי צריך להכירני ואינו זוכר או שאינו רואה טוב באור של מנורות הגז, ולכן שאל אותי האם הוא מכיר אותי, עניתי לא בלאו. אז שאלני ומהיכן אתה מכיר אותי, (כמובן זה לא היה שאלה, כי מי לא הכיר וידע מי זה רבינו) בכל זאת עניתי, אני למדתי את ספרו של הרב - עמק השער. כששמע שאני עונה כך, שאלני, האם למדת באופן קבוע או עיינת שם באופן חד פעמי, ועניתי שהיה לי קביעות ללמוד בזה. ושאל, האם היה לך תועלת. עניתי כן. ושאל: מאיזה חלקים היה לך תועלת? ועניתי, מהעורות הקצרות. ושוב שאל, האם למדת לבד או בחברותא, ועניתי שלמדתי בחברותא וצייתי שמו. ואמר לי בהתפעלות הוא היה מצוין כשלמד אצלי. ושוב אמר: שימחת אותי ונפרד ממני בברכת גוט יו"ט. לאחר התפילה אני רואה את רבינו מסתובב אנה ואנה וכשהתקרבתי לעברו אמר לי אני מחפש אותך כיון ששימחת אותי אני רוצה לאחל לך גוט יו"ט.

האב צריך לחנך בנו שינצל את הכוחות שיש לו

שמעתי מהג"ר ש"ס שליט"א כשבא רבינו לנחם אותם בימי השבעה על פטירת אביהם, ציין לשבח שהאבא - הנפטר כשהיה פוגש אותו כשבניו למדו אצל רבינו, היה שואל את רבינו בנוסח, האם הבן מנצל את הכוחות שיש לו. ולא שאל בנוסח שכולם רגילים האם הוא מצליח וכו'. ורבינו ציין שזה ההבנה הנכונה ודרך חינוך האב לדאוג שהבן ינצל את כוחותיו ולא לדאוג על התוצאות.

הצלחת החינוך בתפילות ללא הפסקה

סיפר הרב... כשבאנו אני ועוד מבני משפחתי לרבינו בבין הזמנים כשהיה בשכונת 'שערי חסד' פגשנו אותו בבית הכנסת הגר"א, ושאלנו מהי העצה להצליח בחינוך הבנים בארה"ב. רבינו הוריד דמעה על לחיו ואמר: שהאמאות והסבתות לא יפסיקו להתפלל.

דאות רבינו לבן ישיבה

סיפר הרב... כשהייתי בישיבה לצעירים לא התנהגתי כשורה ונשלחתי מהישיבה, באתי לרבינו לבני ברק ופירטתי לפניו את פרטי הענין, הוא שאל אותי האם אני מוכן להתחייב על הנהגה ישרה וכו'. הסכמתי. אמר לי רבינו תכתוב ותחתום. כך עשיתי והתחייבות נשארה אצלו. לאחר מכן היה מ"ו עם משגיח הישיבה וסוכם שילך להיוועץ ברבינו. כשהגיע המשגיח שאלו רבינו האם מוכן לסמוך על התחייבות התלמיד, אמר לא המשגיח איני מוכן, כי הוא לא יעמוד בזה, שוב שאל רבינו: ואם יחתום? ענה המשגיח ג"כ לא. שאל שוב רבינו: ואם יחתום בפני ויתחייב לי האם זה אחרת. ענה המשגיח לזה אני מוכן, מיד הוציא רבינו את המסמך והראה למשגיח, ובוזה החזירוני לישיבה, ובי"ה המשכתי שם עד שסיימתי ועברתי לישיבה גדולה בהצלחה. [א.ה. סיפורים מעין אלו היה לרוב באים לפני רבינו, והיה רבינו מטריח עצמו ונכנס לפרטי פרטים ומנסה ליישב את ההדורים, מצד אחד היה שומר על מסגרת הישיבה וכבוד הרבנים, ומצד שני ראה לפניו את טובת התלמיד. פעמים היה מצליח ביישוב ההדורים כהמעשה הנ"ל, אבל היה פעמים שהצדיק את ההנהלה והיה סופג את מרירותם וצערם של הבחור והוריו, ופעמים היה שולל את הנהגת הישיבה כלפי התלמיד וגם הם היו מביעים מורת רוח ונאלצים לקבל את פסקו של רבינו. וכך כאשר ישא האומן את היונק וכאב וסב רחום היה מתעסק ורואה בכל יחיד עולם מלא, ונשא במלא האחריות, ונהג בזה בחמלה ובתקיפות כל פעם כפי הצורך].

שלטון הדעת - שלטון ההלכה

סיפר הג"ר... כשנפטר בני בשב"ק בבוקר בפתאומיות, באתי לרבינו בסיום התפילה בבית המדרש אהבת חסד כי רציתי לשאול אותו איזה דבר הנוגע לזה. כשסיפרתי לו הגיב מיד, אוי, אוי, אבל מיד רגע כמימריה אמר: נו, מה השאלה? ונשתוממתי לראות את שלטון הדעת, שאך שרבינו ידוע ברגישותו הגדולה, והוא הכיר את בני הנפטר מצוין, בכל זאת כיון שיום שבת קודש היה, לא נתן דרור לרגשותיו, אלא מיד פנה לדון בשאלה. [וכך ראו שבאו להודיע קמיו בשב"ק נשא תשס"ו על פטירת חתנו הגר"ב קורלנסקי זצ"ל, ועדיין לא יצא שבת, איך ששלט על עצמו וישב בדממה עד צאת השבת].

הוראות והדרכות

מדברי רבינו בשיעור שמירת הלשון שער התורה. נלקט מהספר החדש שיצא עתה לאור עולם

ואין כבוד אלא תורה

אמרו חז"ל 'כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו' ולכאורה למה הכבוד רודף אחריו הרי הוא אינו רוצה בזה והוא בורח ממנו. אלא מכיון שיהיה תועלת מזה שיהיה מכובד לכן הכבוד אחריו. וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה שער ג' אות קמ"ז בדבר התועלת בכבוד התורה והכמיהה, וז"ל: רבים מיישגי לבבות יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה, ויכירו מעלתה, ויבוא חשקה בלבבם, ויהיה עסקם בה לשם יתעלה ולעבדו בלבב שלם.

כמה בתקופתנו נוהג הדבר להתעכב ולהרחיב את הדיבור על כבוד התורה - ללמד ולהחזיר שאין כבוד אלא תורה, ורק הת"ח הם המכובדים האמיתיים. וכמה נצרך השקפה בתקופה שלנו, לברר לפני התלמידים את ההבנה מיהו ת"ח אמיתי, אשר כיום הבלבול והטשטוש בזה גדול, מחליפים ולא יודעים מה זה ת"ח. כמובן שצריך זהירות לדבר במידה שלא יבוא לידי זלזול או מחלוקת ח"ו באחרים, אך מ"מ להעמיד ברור שידעו מהו דמותו של ת"ח אמיתי!

אופן לימוד התורה בהבנה ויגיעה

איך איתא במדרש רבה פרשת קדשים, אם נקשל אדם בעבירה וכו', מה יעשה ויחיה? אם היה למוֹד לקרות דף אֶחָד יִקְרָא שְׁנַיִם, וְאִם הָיָה לְמוֹד לְשִׁנּוֹת פֶּרֶק אֶחָד יִקְרָא שְׁנַיִם וְכו'. יש להעיר למה המדרש נותן שיעור של כמות, למה המדרש לא כותב שילמד שיעור של זמן יותר ממה שהיה רגיל. היה מקום לומר שהמדרש רוצה להדגיש את האופן איך ללמוד, אם היה נותן רק שיעור של זמן, הייתי חושב שיכול ללמוד בזמן שהוא לימוד קל וזה ג"כ מספיק, לכן כתוב אם דרכו ללמוד דף ילמוד ב' דפים, היינו לימוד של דף כפי מה שצריך ללמוד מתוך הבנה, לא לצאת יד"ח. יש הבדל גדול אם לומדים בשביל לצאת יד"ח או שלומדים טוב כפי מה שצריך, ומעיינים בגמ' עד כמה שאפשר להבין, מדייקים להסביר, מדייקים לברר.

אם לומדים לצאת יד"ח אפשר לפטור עצמו בלימוד קל, ולכן כתב המדרש שרגיל ללמוד דף, היינו אותו לימוד הרגיל לעמוד על ההבנה ולא לצאת יד"ח, כי אחד הלומד בגלל להשלים איזה חוב לא בטוח שילמד כמו שצריך, אבל אם הוא לומד כמו שרגיל ללמוד, בוודאי ילמד מתוך יגיעה לברר עומק ההבנה. ותורה כזו הוא מגין על האדם שיזכה לחיות גם אם נתחייב ח"ו מיתה לשמים.

אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה.

אם רוצים לזכות בהצלחה בתורה, זה אינו הולך ביהד עם היי עוה"ז, עם היים של תענוגים. וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' ת"ת ה"ו והי"ב)... ומקור הדברים הוא בגמרא (ברכות ס"ג, ב') "מנין שאין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל".

ועוד הביאה הגמ' שם: "מאי דכתיב כי מיין חלב יוציא המאה כו' - במי אתה מוצא המאה של תורה במי שמקיא חלב שניק משדי אמו עליה". חז"ל הק' כשרצו להסביר לנו בהסבר עמוק מיהו שזוכה לחמאה של תורה, אזי אמרו שזהו דוקא האיש שמקיא ומרחיק מגופו כל עיקר עוה"ז, את כל עיקר הגשמיות, כי עד כמה שיש לו חלק בגשמיות חסר לו בהשגת התורה.

בן תורה צריך לדעת להיות "לבדד ישכון", להיות מובדל מן הרחוב ומכל החברה הרעה וההשפעה שיש מחוץ לכותלי ביהמ"ד. ובפרט בתקופה שלנו צריך כל אחד להזקק עצמו הרבה מאד, כי הרחוב מושך, מכל הצדדים האווזן שומעת הילולות וחינאות וכל מיני דברים זרים, אפילו בסביבה שלנו, וכל זה מושך ומשפיע באופן לא ישיר, הרי כבר שמעתם מה שנהג רבינו הגר"א ז"ע שהיה לומד בחלונות ותרסים סגורים, וא"כ כמה שמירה וסייגים אהנו צריכים לעשות.

היי המותרות, ההתפתחות בעניינים הגשמיים, כל זה מושך ומשפיע לרע, עד כדי שאף החלק הטוב יכול רח"ל לטבוע בים של הררי הובל והאשפה של ענייני עוה"ז. לכן צריכים שמירה תמידית, להרגיש את האושר בחיי תורה ומצוות, להרגיש את הנצחיות, להרגיש את הטוב שלנו שאנו בני תורה בני ישיבה, שהחיים שלנו הם אחרים - שאנו יודעים להתרחק ממותרות ומתענוגות עוה"ז.

להינצל מערמת היצר

כל המכשירים המצויים היום הביאו חורבן לעולם, וכמה סייגים וגדרים צריכים כדי להינצל מהם. ואינני מכין דוקא על המכשירים שכולם רואים ויודעים את ההרס והחורבן שמורידים לשאול תהנית, אלא אפילו המכשירים המיועדים להקלטה, שקוראים לזה נגן, ורוצים להשתמש בהם כדי להקליט שיעורי תורה, אני לא יודע איזה משפט חמור בשמים, יהיה למי שהמציא את המכשיר הזה. כי גם מכשירים אלו הם פתח גדול להרבה דברים מקולקלים, והנסיון בזה קשה.

אלא מה טוענים שרוצים להשתמש בזה להקלטות שיעורים. אני מביא רא' מרמב"ם הל' בית הבחירה שפוסק שכסף וזהב שנשתמשו לצורך הדיוט נעשה פסול לצורך הקדש. ממילא כל המכשירים עד כמה שאפשר למעט לא להשתמש בהם ודאי כך ראוי ועדיף.

עוד יש בזה, שעל ידי שמתרגלים להשתמש במכשיר זה עושים את הראש לדומם, הראש מפסיק לחשוב, שמים הקלטה ומקליט את כל השיעור א"כ מה אני צריך לשמוע. וגם יש כאלו שכל היום מסתובבים ושומעים כל מיני זמר, מבליים את הזמן להבל ותוהו, ומביאים על עצמם נסיון להכניס שם גם דברים שאינם ראויים לכן תורה.

אצלי בשיעור הייתי אומר לתלמידים שירשמו רק ראשי פרקים בשביל להזורר לשיעור, אבל לא ירשמו מילה במילה כי בזה מאבדים את המחשבה.

המשגיח בעל אור יהוקאל היה אומר שמוסר צריך לשמוע מאדם חי מנשמה ולא מהקלטה. וההזון איש כותב על תורה, שתורה נמסרת מדור דור על ידי חכם חי.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

דברי אמת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 85 ■ אמור - ל"ג בעומר

לכן - שהאדם ישים לב, מה הוא מפסיד על ידי שהוא מפסיד 'דבר אחד מהתורה', כמה חבל א"כ לבזבז את הזמן. מסופר על ראש ישיבה אחד באמריקה שראה בחורים מדברים באמצע הסדר, אמר להם; 'קחו ירושלמי', הביטו בו הבחורים בחוסר הבנה, המשיך אותנו ראש-ישיבה והסביר; 'אני רואה שיש לכם זמן לדבר - מסתמא שאת ה'בבל' אתם כבר יודעים, אז קחו ירושלמי...'

ביום זה - שאנו שמחים על גילוי תורה, אזי על האדם להוסיף מאמץ לדעת כמה שיותר תורה. שהרי כמה יצטער לעתיד לבא כשהוא ייווכח כמה הוא הפסיד, ומה הוא היה יכול להשיג על ידי התורה.

ל"ג בעומר - יום לחיזוק בכבוד התורה ולומדיה

ביום זה - ל"ג בעומר, הפסיקו תלמידי רבי עקיבא למות. סיבת מיתתם - לפי נוסח אחד הוא; 'מפני שלא נהגו כבוד זה בזה'. ראוי לנו א"כ להתחזק - ביום זה ולנהוג כבוד בחברינו, וודאי ובודאי ברבותינו.

לכאורה עלינו להבין מדוע מתו תלמידי רבי עקיבא דווקא בימים אלו - ימי הספירה. מבאר המהר"ל, מפני שימים אלה מראים על מעלת התורה, בכך שלקבלת התורה אנו סופרים לקראת יום החמישים, נמצא שהתורה היא שער החמישים - השער הגבוה ביותר - ועלינו לזכור שאי אפשר מיד לקפוץ לשער החמישים, אלא עלינו לספור - להתעלות בכל יום ויום עד שמגיעים לתורה - שער החמישים.

א"כ בימים אלה שמראים על מעלת התורה, מתו תלמידי ר"ע - על שלא נהגו כבוד זה בזה - ופגעו בתורה. שהרי חבריהם היו לומדי תורה - והיה זה פגיעה בכבוד התורה. כמה א"כ ראוי להתעורר בכבוד התורה, כבוד החברים וכבוד הספרים.

אחד הגדולים אמר שביטול תורה זה פגיעה בכבוד התורה. כתוב במדרש [מד"ר שמות מא'] 'בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה', מפרש הגר"א; שהרי, הקב"ה הבטיח שכר גדול למי שהוזה בתורה, אולם אם למרות זאת אינו לומד התורה 'לעלב', מכיון היינו משום שאינה נלמדת. נמצא שח"ו מבטאים המתבטלים מתורה שהתורה היא כ"כ גרועה - שאפי' בשביל שכר גדול אין לה עוסקים! משל למה הדבר דומה; לנערה שאינה מצטיינת במיוחד, וכדי שירצו לינשא לה, מביאה עמה נדוניה גדולה, אולם אם גם נדוניה גדולה לא מספיקה כדי שירצו אותה - סימן שהיא מאד גרועה. אזי התורה שיש עמה שכר כ"כ גדול ובכ"ז לא לומדים אותה - זה מראה שהתורה היא כ"כ גרועה, שגם בשביל שכר גדול לא לומדים אותה--- נורא! חשוב א"כ שניקח זאת לתשומת ליבנו.

ל"ג בעומר - התחזקות בניצול כוחותינו

ביום זה - ל"ג בעומר לימד רבי עקיבא את חמשת תלמידיו הנותרים - והם מילאו את הארץ בתורה, ומחמשה תלמידים אלו נתפשטה התורה בכל קצווי ישראל. שמחה גדולה--- היום הזה היווה שורש להתפשטות התורה. א"כ צריכים אנו להתעורר ביום זה - לא להסתפק במועט, אלא לנצל את כל מה שביכולתנו להשיג, ולאחר שנשיג את מה שאנחנו יכולים, אזי ה' יתן לנו סייעתא דשמיא למעלה מיכולתנו. וצריך לדעת בראש ובראשונה; לא דורשים מאתנו להסתגף, אלא פשוט לנצל את הזמן - לא להיות טיפשים, אלא לדעת להעריך את הזמן.

ל"ג בעומר - לנצל כל רגע

א"כ יום זה - ל"ג בעומר, הוא יום של התקרבות לה' - יום בו אפשר להשיג רבות יותר מכל יום, להשיג יותר במעלות התורה ובחיזוק בעבודת ה'. ומלבד מעלתו של יום זה אפשר להשיג בו עוד - ע"י תפילה - יום של התקרבות לה'--- כמה חבל א"כ לבזבז את היום הזה, וחשוב לנצל א"כ כל רגע ורגע ביום הזה.

בעוה"ז לבוש התורה - בעוה"ב נשמת התורה

רבי שמעון בר יוחאי גילה בשעת פטירתו הרבה מסודות התורה. ומטעם זה נקבע יום זה כיום של שמחה - יום שנתגלו בו הרבה מסודות התורה. אמר הזהר; כפי שלאדם יש גוף ונשמה, כך גם לתורה יש את לבוש התורה ונשמת התורה. אכן, אחד הטעמים לקידוש על היין בשב"ק הוא שעל ידי זה נזכה ליינה של תורה - פנימיות התורה.

בזהר מובא, כי מי שחושב שהתורה מסתיימת בחיצוניותה - 'תיפח רוחו' ולא יהיה לו חלק לעולם הבא! והטעם לכך הוא; שהרי, וכי זה כבוד הקב"ה, לכתוב תורה לבני הדיוטות, - מה שהדיוטות עצמם דברו ועשו, מה גדלות יש בזה--- לכן ייענש אדם החושב כן. אלא מה נגיד: 'מעשה אבות סימן לבנים' ויש בזה מוסר השכל... גם ב'סתם סיפורים' יש מוסר השכל--- לא זוהי דרך התורה! אלא לתורה יש לבוש ויש גם נשמה - תוכן פנימי, ובזכות שאנו עוסקים ב'לבוש' התורה בעוה"ז, אזי לעתיד לבא נזכה להבין אף את 'נשמת' התורה. אמנם ראוי להשתדל שגם בעולם הזה נדע את נשמת התורה, אולם בעוה"ז ישנם דברים הקודמים לכך.

אש המדורה

נשתרש המנהג בישראל להדליק מדורות אש בליל ל"ג בעומר, ומצינו בזה כמה טעמים; א. כדי לרמז על אש התורה - שנגלתה לנו ביום זה. ב. לרמז על אש האהבה של הקב"ה לישראל - ועל כך מתבטא הזהר; אילו יהודי היה יודע עד כמה הקב"ה אוהב אותו, הוא היה שואג כארי ורץ אחריו.

ואותה האהבה קיימת לעולם, כפי שאנו אומרים בכל יום; 'אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת' - אהבת אותנו אהבת עולם, ולכן תורה ומצוות חקים ומשפטים אותנו למדת - שיהיה טוב לנו גם בעולם הזה גם בעולם הבא' כמו שהרמב"ם מפרש 'ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחייתנו כהיום הזה' [דברים ו,כד]. 'לטוב לנו כל הימים' - לנצח, וגם לעולם הזה.

קיום תורה ומצוות - אושר גם בעוה"ז

שייך שאפילו גוי יבין עד כמה גדול האושר בחיים על פי התורה גם בעולם הזה, כפי שיעיד הסיפור הבא; היה גוי אחד שהגיע לרב הקהילה היהודית בארגנטינה וביקש להתגייר, אמר לו הרב למה לך להתגייר - קיים 'שבע מצוות בני נח' ויהיה לך עולם הבא. אמר לו הגוי, כבוד הרב אבל אני רוצה גם עולם הזה--- מבחיל! הבנת הגוי הייתה שחיים על פי התורה - זה עולם הזה--- למרות שהתורה מורה לנו ש'זה אסור' וגם 'זה אסור'. אולם עלינו להשריש בנפשנו שכל דבר אותו אסרה לנו התורה, מצד האמת הוא רע בעצמו - הדבר הנאסר הוא לא טוב בשבילנו. ומאידיך, כל המצוות הם לטובתנו - בעולם הזה ובעולם הבא. כפי שבכל ברכה שאנחנו מברכים על המצוות, אנו מקדימים 'אשר קדשנו במצוותיו' - ה' קידש אותנו ע"י המצוות ובכך הוא היטיב עמנו.

אזי, ביום זה - ל"ג בעומר שהוא יום בו אפשר להתעלות במיוחד, וכמו שאמר אחד הצדיקים שהוא יום בו אפשר לשוב בתשובה, ראוי להתעורר - לא להסתפק במועט - להסתפק במועט זה אסון גדול. אין הכוונה לשאוף לדרגות שהם למעלה מכפי יכולותיו האמיתיות, אלא שינצל את הכוחות שלו, וינצל את הזמן כראוי.

כל דיבור בתורה הוא שורש לדבר נשגב ממנו

על האדם להתבונן בכך, שכעת - כל דבר בתורה שהוא לומד, הוא לומד בחיצוניותה של התורה, ובעולם הבא הקב"ה ילמד אותו עוד ועוד - מה שמונח בכל דבר. אפשר שמדבר אחד בתורה שאדם למד בעוה"ז הוא יזכה בעוה"ב לגילוי שעולה בכמותו על כל הש"ס! עולם הבא פ"ה הוא; שהוא כל הזמן 'בא', זז - איננו עומד על מקום אחד, דהיינו מרבד גבוה יותר - נשגב יותר. א"כ כל דבר בתורה שאנו לומדים הוא מהווה שורש להרבה דברים נשגבים ונעלים עוד יותר.

מתורת רבי שמעון בר יוחאי זיע"א

כתוב בספרים, על ידי שלומדים מדברי החכם ביום השנה, מכיוון שדברי תורתו הם ממעמקי נשמתו, אזי חשוב הדבר כאילו היה הלומד על קברו.

א"כ נלמד כמה מדברי קדשו של רבי שמעון בר יוחאי זכותו תגן עלינו; (המשגיח זצוק"ל הביא כמה מאמרות רשב"י המובאים בחז"ל והעתיקנו מעט מהם מחוסר מקום)

'אמר רשב"י אמר הקב"ה לישראל היו מכבדין את המצות שהן שלוחי ושלוחו של אדם כמותו אם כבדת אותן כאלו לי כבדתי ואם ביית אותן כאלו לכבודי ביית' [תנחומא ויגש ו] זוהי עובדה שצריכה ללוות אותנו בכל רגע; המצוות הם שלוחי של הקב"ה---
'תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתתן אלא על - ידי יסורין. אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא' [ברכות ה.].

שואל השל"ה, [עשרה מאמרות' מאמר ה'] הרי 'נותן' בעין יפה הוא נותן, מדוע א"כ נתן לנו ה' את הדברים הללו ע"י יסורים? מפרש השל"ה, המצוות הללו הינם מתנות רוחניות, וכדי שיהיה האדם ראוי לקבל את התורה - מפאת היותו קרוץ מחומר, יש צורך בייסורים אלו שיזכרו אותו, וכך יהיה האדם כלי קיבול כשיר לקבל את התורה.
'תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם מה טעמא הפרו תורתך - עת לעשות לה' [ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה]

בשעה ש'הפרו תורתך' - זהו העת ל'עת לעשות לה', ואז השכר גדול הרבה יותר. מצד אחד באמת צריך להצטער על ש'הפרו תורתך', אבל מצד שני צריך לדעת שבשעה כזו אפשר הרבה יותר להרויח. כפי שאמר האריז"ל לתלמידו ר' חיים ויטל; **'עכשיו כשנתגברו הקליפות, עבודה קטנה שלנו חשובה כמו עבודה גדולה בימי התנאים'** - את זה אמר האריז"ל בדורו, מה חשובה כמו עבודה גדולה בימי התנאים' - את זה אמר האריז"ל בדורו, מה היה אומר על דורנו אנו.

אם כן למרות שהמוחות והלבבות שלנו נתקטנו, אבל מצד שני בגלל התגברות הקליפות בימינו, עבודת ה' שלנו מאד חשובה - הלימוד שלנו, התפילה שלנו וההתגברות על היצה"ר, ואפ' אם אדם לא זוכה תמיד להתגבר על יצרו, שלא יחשוב 'בין כך לא התגברתי אתמול, אז היום...'! יש להשריש בנפשנו שכל התגברות והתגברות יש לה חשיבות בפני עצמה.

במעלת היום הזה

ביום זה - **'ל"ג בעומר** שהוא מסוגל להתקרבות לה' והוא עת רצון, כפי שמובא בספ"ק ששבוע מפסח שני והלאה - ול"ג בעומר בתוכו, הוא שבוע בו כל השערים פתוחים - זמן בו התפילה מועילה במיוחד, זמן בו אפשר להתחזק להתקרב אל ה' במיוחד. ומלבד הדברים הגדולים שנאמרו על היום הזה, היו שאמרו שהוא יום מעין יום כיפור. חשוב מאד ששנתדל לנצל את היום הזה לתפילה ולהתקרבות אל ה', וה' יעזור שבגלל דברים קטנים לא נפסיד דברים גדולים.

מזן הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

בל"ג בעומר יחול יום השנה הראשון להסתלקותו של הא' גאון מופלג וצ"ע, עמוד התורה החסד והעבודה, רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל. קשר מיוחד ובלתי ניתן לתיאור שרר בין מרן מרן הגרש"י זצוק"ל, לרבנו מרן המשגיח זצוק"ל, וכפי שהעידו על עצמם שנפשמם קשורה זה בזה. למרות שהיה ביניהם הפרש של כעשרים שנה... המשגיח ראה בר' שמואל יעקב דמות ענקית של ספר תורה חי, לב טהור השופע באהבת ה' ותורתו הקדושה, לב של כלל ישראל.

בהזדמנויות שונות כשהיה בבני ברק (בחג הפסח ושאר ימות השנה) היה עולה לביתו של ר' שמואל יעקב להתבשר מתורתו ומלבו הגדול, ובאחד הביקורים התבטא המשגיח באוזניו: "חבל שאני לא גר בבני ברק, הייתי בא כל שבוע לקבל מהרב". ר' שמואל יעקב התבטא כמה פעמים שלא נח לו שהמשגיח ממרום גילו טורח לבוא אליו, ומתנהג אליו בהכנעה, אך רבנו זצוק"ל שהיה מבקש וצמא לחכמה שמח בזה כמוצא שלל רב. וזכורני שכשיצא פעם בביקור אצל רש"י, אמר לי המשגיח: הייתי צריך להתכונן יותר ולנצל את רש"י יותר...

המשגיח הסביר פעם את פשר ההערכה המיוחדת שרוכש לחידושי התורה של ר' שמואל יעקב: "הנה הפסקי תוס' במסכת מגילה (אות ל"ה) אומרים: 'אין נאה לדרוש ברבים, אלא למי שיועד כל התורה כולה, שנאמר 'מי ימלא גבורות ה' ישימנו כל תהילתו', והג"ר שמואל יעקב שזכה לידיעה מקיפה בתורה הקדושה, הן בהלכה הן במחשבה והן במוסר, בצירוף יראתו הטהורה ולבו הגדול, לו ראוי למלא בגבורות ה'. ופעם התבטא שזה פלא איך שר' שמואל יעקב כל כך מרבה לחדש, ומאידך כל חידושיהם ישרים ומתיישבים על הלב. לתורת האמת הזו, המשגיח שהוא 'איש האמת' (כפי שהחזו"א התבטא עליו) כל כך נמשך.

כידוע, מלבד שהיה ר' שמואל יעקב עמוד התורה שכל רז לא אניס ליה ויגע בתורה בהתמדה עצומה ימים ולילות ממש, היה עמוד התפלה והתפלל כעבד קמיה מריה בהשתפכות הנפש והשפיע פלאים על כל שומעיו. בכינוסים של גדולי ישראל וקופות הצדקה, בחרו בו להיות שליח הציבור. המשגיח נפעם כל פעם מחדש לשמוע את הלב והרגש של ר' שמואל יעקב, ופעמים שהיה אומר בהתרגשות (גם במקומות רחוקים כציון הגר"א בוילנא וציון השל"ה בטבריה) "אילו לא באנו אלא לשמוע את ר' שמואל יעקב דינו...". רש"י זצ"ל היה מופלג גם בכח השירה שלו, וכשהתארח המשגיח בביתו במועדים ובשבתות, היה מבקש ממנו לשיר שירים המעוררים לאהבת ה' ולאהבת התורה. המשגיח התבטא ששירתו של ר' שמואל יעקב היא שירת התורה הבוקעת מתוכו, זה לא שר' שמואל יעקב שר - התורה הקדושה שרה! כשהגאון ר' שמואל יעקב כיבד את המשגיח לקדש המשגיח לא נעטר, ואמר: "באנו לזכות לשמוע את הקידוש של ר' שמואל יעקב...".

באחד השבתות שהתארח אצל רש"י זצוק"ל, דברו על ענייני ברכות וכו', ודובר ע"ז שהיה אחד מגדולי ישראל שלא הסכים לברך, וכשיצא רה"י באמצה הסעודה לכמה דקות, שאל המשגיח את בני הבית איך נוהג רה"י כשמבקשים ממנו ברכות, האם הוא מסכים לברך? ואמרו שבדאי שכן, אח"כ כשחזר רה"י המשגיח שאל בתמיהה גדולה את רה"י: איך אפשר להבין שהיו כאלו שלא רצו לברך - הרי מצוה לברך את ישראל? וראינו את הוהירות הגדולה של המשגיח שלא רצה לשאול זאת את ר' שמואל יעקב ברבים, עד שהיה בטוח שנוהג לברך את ישראל, שחלילה לא לפגוע בכבודו.

המשגיח רכש הערכה גדולה להכרעותיו של ר' שמואל יעקב, ובכמה שאלות כבדות הכרעה, כאשר שמע שר' שמואל יעקב הכריע, אמר שהוא מצטרף לר' שמואל יעקב, כי דעתו דעת תורה והוא ישר... ידוע לי גם על אחד שנשלח ע"י ר' שמואל יעקב להתעסק בענין של צדקה ונקלע לאיזה קשיים, אמר לו המשגיח: "התייעצת עם דעת תורה לא תפסיד מזה. מדעת תורה של ר' שמואל יעקב אתה לא יכול להינזק". אחרי תקופה התעניין שוב המשגיח אצל אותו אחד וחזר עוד פעם: "מדעת תורה של ר' שמואל יעקב לא יכול להיות הפסד!" וב"ה לבסוף באמת הייתה ישועה מעל דרך הטבע... מאידך פעמים רבות שר' שמואל יעקב היה חשוב לו לשמוע מה המשגיח יעשה בעניינים שונים, וכשהיו כינוסים שהיו בהם שאלות, התקשר לשמוע מה יעשה המשגיח...

המשגיח הרבה להתעניין בשלומו של ר' שמואל יעקב זצ"ל ובתקופות הקשות שהיתה הרבנית ע"ה חולה מאוד, התעניין במצבה רבות ובה פעמיים לבקרו ולשמחו. בשבוע האחרון סמוך לפטירת הרבנית בא המשגיח לבקרו, ורש"י פרק בפניו בכי ודמעות את הקשיים והייסורים הגדולים שהיו מנת חלקו, והמשגיח שתק כל הביקור, מלבד מה שחזר כמה פעמים שיד ה' לא תקצר וכמו שהרבנית זכתה לראות הרבה ניסים, בעז"ה היא תזכה עוד. שאלתי אח"כ את המשגיח מדוע שתק כל העת, והסביר שאת הידיעות הנצרכות להתנתח יודע רש"י בעצמו, ואין לי מה להוסיף לו, בעיקר מה שבאתי הוא כדי לתת לו האפשרות לפרוק את צערו ולשאת עמו בעול. (ואגב, כמדומה שרש"י זצ"ל אמר אז למשגיח שמה שנתן לו כח זה התורה הק', והעיד שהוא רואה ס"ד מיוחדת דווקא בתקופות של הייסורים הגדולים, ואמר שחיבורו 'את ליעקב' על חומש דברים אשר הוציא לאור בתקופה הכי קשה שהייתה לו, הצליח לדעתו יותר משאר החיבורים).

אין לתאר את השמחה הגדולה שהייתה למשגיח, כשהגאון ר' שמואל יעקב זכה להינשא לרבנית הצדקנית תל"ט"א ולהתקשר למשפחתה הרוממה, ואמר בהתרגשות ובשמחה שלאחר היסורים הרבים שהיו מנת חלקו של ר' שמואל יעקב, שימחו הקב"ה ברבנית ומשפחה כה גדולים (כפי שהתבטא בפניו רש"י). בשבת ר"ח אדר תשע"ד התארח המשגיח בביתם לשבת שלמה. לאחר השבת אמר לי ר' שמואל יעקב שהוא מקווה שישאר לו קצת גן עדן אחרי שזכה שהמשגיח התארח אצלו, ואמר שנאמרו במהלך השבת הרבה דברי מוסר וצריך זמן לעכל את הדברים.

שנים רבות ששהו ביחד בקעמפ המוסר שבי"ד בנימין של הגר"נ קפלן שליט"א, והם ראו בזה תועלת גדולה לבני הישיבות שהשתתפו בקעמפ, ולאחר שהפסיק יד בנימין ושמע רש"י שהמשגיח מעוניין מאד שיארגנו שבת התעלות לבני עליה, לקח על עצמו ר' שמואל יעקב את היוזמה לארגן שבת התעלות לבני הישיבות יחד עם מרן המשגיח זצוק"ל, וטרם ועמל במסירות עצומה למען השבת (יחד עם בנו אהוב לבו בנימין שליט"א), ומכוחו והשפעתו הייתה שבת התעלות ברכסים בהשתתפות מרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל וראשי ישיבות ומרביצי תורה חשובים. ובשנה אח"כ בבית הארחה בירוסה. גם בשבתות התעלות ניתן היה לראות את הקשר האמין והמיוחד ששורר ביניהם. כאשר לאחר הסעודה ישבו יחדיו זמן רב לשיר שירי דבקות והתעלות. ת.נ.צ.ב.ה.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 ולמייל: 1nafsho@gmail.com

גליון 182 אמור תשע"ח

דבר המערכת

בעוד ב' שבועות ל"ג בעומר. רבינו זצ"ל היה מרבה לדבר על מעלת יום זה. ערכנו עפ"י דבריו בכמה מאמרים סכום והוספנו בזה נופך. והבוחר יבחר. מפאת אריכות הדברים נחלקם לכמה מאמרים. **הבהרה:** מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

שורש השמחה של ל"ג בעומר

א. יום שפסקו בו מלמות תלמידי ר"ע

מצינו בפוסקים כמה סיבות למעלת היום של ל"ג בעומר. **המאירי** [יבמות דף סב ע"ב ה"ח] הוא בראב"ה [ח"א – שבת ס"י רע"ו] ובכלבו [סימן ע"ה] כתב וכלן מתו בפרק אחד על שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם בלא תורה עד שבא לו אצל רבותינו שבדרום ושנה להם לר' מאיר ור' שמעון ור' יהודה ור' יוסי ור' אלעזר בן שמוע והם הם העמידו את השעה ותלמידים אלו הזכר כאן שכלם מתו מפסח ועד עצרת וקבלה ביד הגאונים **שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו** וכן נוהגים מתוך כך שלא לישא אשה מפסח עד אותו זמן:

וכן הוא בטור נוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע וכתב הר"י גיאת דוקא נישואין שהוא עיקר שמחה אבל לארס ולקדש שפיר דמי ונישואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו אבל אם בא לעשות בתחלה אין מורין לו לעשות כך וכזה הורו הגאונים ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר ויש **מסתפרי' מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמות.**

וכן נפסק בשו"ע בס"י תצ"ג שאין אומרים ביום זה תחנון משום שאז פסקו תלמידי ר"ע מלמות.

וכבר תמה הפר"ח מדוע הוא יום שמחה הרי לא נשאר תלמידים. **בבהגר"א** ציין לגמ' סוף תענית שעשו ט"ו באב ליום שמחה כיון דאז פסקו מתי מדבר וחזר הדבור למשה רבינו. וצריך להבין הראיה דבט"ו באב איכא תרתי, חדא דפסקו מלמות מתי מדבר ועוד דחזר הדבור למשה ובל"ג בעומר רק פסקה מיתתם ועל סיבה זו לחודא לא מצינו מקור לשמחה, וכפי שהקשה הפר"ח.

ב. כה"ח יום שנשכחו תלמידי ר"ע

בכה"ח [אות כו'] מביא משער הכוונות שבל"ג בעומר הוסמכו **רשב"י וחביריו** להורות הלכה ולכן הוא יום שמחה [וצ"ב אם זו כוונת הגמ' ביבמות ס"ב ע"ב שהעולם היה שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע ובמדרש איתא שהיו לו ז' תלמידים והם הם העמידו תורה אותה שעה ולכן הוא יום שמחה, וכבר מפורש בסנהדרין י"ד ע"א שהסמיק ר"ע את ר"מ ולא קבלו [רש"י] כי היה צעיר] ולכן שוב סמך אותו אחר כך ר' בבא בן בוטא [עיי"ש במורהש"א]. לפי דברי כה"ח ניתן לישב ההערה על הגר"א דמצינו שביום זה מלבד שפסקו מלמות תלמידי ר"ע גם התחדשה העברת התורה והוא דומיא ממש לט"ו באב אלא שהגר"א לא הביא סיבה זו ואפשר משום דבחז"ל לא מפורש מתי היה זמן סמיכת רשב"י.

ג. חת"ס יום תחילת ירידת המן

החת"ס [שו"ת ח"ב (יורה דעה) סי' רל"ג] מוכיח שביום ל"ג בעומר החל לרדת מן [דלא כרש"י קדושין ל"ח] וז"ל ולפי דאי במדרש שמיום שכלה החררה שהוציאו ממצרי' הלכו ג' ימים בלא לחם ואח"כ ירד המן א"כ הי' הורדת המן ביום ל"ג בעומר וראוי לעשות לזה זכר טוב אך הוא נגד ש"ס פר"ע [כנראה פ"ז ע"ב] ושם הארכתי עכ"ל.

ד. האריז"ל יום הלוא דרשב"י

אך הסיבה שיותר התקבלה בעם ישראל היא שאז נפטר רשב"י. כ"כ החי"א [כלל קל"א] ובשו"ע הרב, ובבני יששכר מאמרי חודש אייר מאמר ג' אות ב', ובכה"ח כתב שהוא עפ"י הזוה"ק [פ' ויחי רי"ח ע"א והאזינו אדרא וזוטא בסופה שיום פטירת רשב"י נקרא הלוא]. ועיין ברכי יוסף [סימן תצ"ג דין ב'] על הרמ"א שמביא מהמהר"ל מרבים בו קצת שמחה וכו'. כתב הרב מג"א [ס"ק ג] משם כתבי האר"י זצ"ל דגדול אחד אמר נחם ונענש. והשיגו בספר יד אהרן, דלא נענש אלא מפני שמחת

רשב"י, וכו' ע"ש. ולק"מ דיום ל"ג בעומר הוא יום שמחת רשב"י. וכן משמע שם בספר הכונות שסידר מהר"ש ויטאל. וגם כתבו **דפטירת רשב"י היה יום ל"ג בעומר** והוא יומא דהלולא דיליה עכ"ל.

ה. "אתה בסממניך ואני בכבודי"

ידוע שהמ"ט ימים שבין פסח לעצרת הם ימי ההכנה למתן תורה. וכבר הארכנו בעבר שיש ב' שלבים בהכנה זו. נעמוד עליהם בקצור.

ראשית יש להבין שמציאות התורה אינה מן המידה של עוה"ז כלל. התורה אינה חלילה ספר חוקים והנהגות טובות שנמסרו לעם היהודי. התורה מכניסה אור אלקי, בלתי גבולי לתוך המציאות החומרית, החשוכה, הסותרת אור זה. וכפי שהאר"ך בזה רבינו בעל נפש החיים בשער ד' פרק י'. דשרשה העליון של התורה הקדושה הוא בעליון שבעולמות הנקראים עולמות א"ס ולכן קדמה לעולם הינו לכל העולמות עי"ש בדבריו הנשגבים.

נפרש שיחנתנו. המציאות החמרית מחשיכה על ברירות המציאות ש"אין עוד מלבדו". העולם הגשמי מציע מבט אחר, בו יש כביכול "חוץ ממנו". ומאידך התורה היא הגלוי ש"אין עוד מלבדו". כמאמ"כ אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. תכלית הבריאה היא להחזיר ברירות זו. זהו הנקרא בלשון חז"ל שמתאוה הקב"ה להשרות שכינתו בתחתונים. ומהי הדרך, ע"י לימוד וקיום התורה.

וצריך להבין כיצד יתכן דבר זה, לחבר ב' הפכים, עולם שכל מהותו גבולי עם אורו ית"ש הבלתי בעל גבול ומידה. אבי הנביאים עמד על שאלה זו.

כאשר משה נצטווה על בנית המשכן תמה כיצד יתכן דבר זה להוריד לעולם הגשמי הברירות של מציאות ה'. עיין במדרש תנחומא [כי תשא סי' י' וכן במ"ר נשא פ' י"ב] רבי יהודה בר סימון אמר שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונתע לאחוריו, בשעה שא"ל ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אמר רבש"ע הנה השמים ושמי השמים לא יכללוך, א"ל משה לא כשם שאתה סבור אלא עשרים קרש בצפון ועשרים בדרום ושמונה במערב ושמונה במזרח ואצמצם שכינה שלי ואשכון ביניהם. ובמקום אחר יש תוספת [שמ"ר תרומה פ' ל"ד] ועשית את הקרשים למשכן א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין נאה אמר לבן ביתו עשה לי כמותה, א"ל אדוני המלך איך יכול אני לעשות כמותה, א"ל **אתה בסממניך ואני בכבודי**, כך אמר הקב"ה למשה וראה ועשה, אמר לפניו רבון העולם **אלוה אני שאני יכול לעשות כאלו**, א"ל כתבניתם.

מבואר דמשה הבין שכדי לעשות מקום להשראת השכינה צריך להיות אלוה. כי רק בכח האינסוף שייך להשרות האור אינסוף. והתשובה היתה "אתה בסממניך ואני בכבודי". כלומר עשה מה שבידך ואני אשלים את חלקי.

אמנם המדובר במדרש על השראת השכינה במשכן אך הוא הדין והיא המידה **בהשראת השכינה באדם.**

אחרי הקדמה זו נבין שכדי לאפשר קליטת השגה זו ד"אני בכבודי", צריך הכנת הגוף ע"י זכוכו ואח"כ ציפיה לקבל מתנת שמים זו שהיא מעבר לתפיסת אנוש.

הרמב"ן [פ' אמור] מלמדנו שימי הספירה הם חול המועד אשר בין פסח לשבועות. וכבר מבואר בחגיגה י"ג שקדושת חוה"מ נובעת ממה שיש קדושה לפניה ואחריה. היינו ששתי הקדושות משפיעות על ימי החול להיות מקצת קודש. ברמ"ע מפאנו [מובא בעיני ישראל רע"ד] שהט"ו"ב ימים האחרונים של הספירה,

היינו מ"ג בעומר מקבלים קדושתם משבועות. נבין הדברים. מיצ"מ עד ל"ג בעומר עם ישראל הכשירו את עצמם בהכנה עצמית לקבלת התורה וביום ל"ג בעומר החל לרדת המן [עפ"י החת"ס הנ"ל אות ג'] שהוא מזון שמכשיר הגוף לקלוט הרוחניות [עיין הדיטב ברמב"ן שמות ט"ז ד'] וזהו מזון שמלאכי השרת ניזונים ממנו.

קבלת סוג מזון כזה הוא המתנת שמים שבאה אחרי ההכנה מלמטה. מתנה זו היא התנוצצות אורה מיום מתן תורה שכולו מתנת חנים לזכות לפתיחת כל השערים ולגלות מעבר ליכולת האנושית שמכל סטרא וסטרא רק מציאות אחת יש. אין עוד מלבדו. עם מתנה זו יכולים כבר לחזות ביחוד השלם שיתגלה להם בעוד ט"ו"ב ימים.

זכינו לביאור דברי החת"ס דהשמחה ביום ל"ג באה על שהחל לרדת מן. והוא יום התחלת השפע הרוחני מלמעלה אחרי מאמץ מצדנו. ולפי"ז יובן גם הטעם שהביא בפירושו עה"ת שביום זה נתישבה אצלם רוח"ק. היינו אחרי ל"ב ימים מאז שעשו את הברית שהיא מכשרת הגוף לקדושה זכו לבניה גמורה ומכאן והלאה לרוה"ק. והם הם הדברים. אתה בסממניך ואני בכבודי. נתקדם במסילה זו להבין שאר הסיבות שמנינו למעלה.

ז. מיתת תלמידי ר"ע הכשרה להעמדת המשך תורה שבע"פ

נעמוד בקיצור על סיבת מיתת תלמידי ר"ע. כנודע שתלמידי ר"ע נתבעו על מיעוט כבוד זה לזה [יבמות ס"ב ע"ב עיי"ש].

נקדים המושכל הראשון עליו יש לחזור בלא הרף בכל התיחסות לחטאי הראשונים [נפרט בדורנו שאוירת החוצפא יסגא חודרת לבתי המדרשות ומתמעטת הרגשת הפער העצום כלפי הדורות הקודמים ושכחת מקומנו ודלותנו ואכמ"ל]. הרי פשוט וברור שאין לנו שום תפיסה והשגה בגדלותם. ואם על רבותינו מלפני ב' דורות איננו מסוגלים לדבר, נעלה למעלה בקודש לגר"א ולקדמונים ונבין שאין אפשרות כלל להבחין אצלם שום רעותא כלל. אך חז"ל הקדושים בבואם ללמדנו דרכי חיים מעמידים את הגדרת החטאים בכל החרפות. כדי שנדע שזה "שם" העוון. ומה שאצלם אינו אלא כתם דק מן דק, לרום מעלתם הוא חורבן. ואצלנו הלואי שהיינו אחר עבודה מגיעים למצוות בדרגת "קלקול" זו.

אחר הקדמה זו נבין מה הקפיידא שהיתה על חוסר כבוד זה לזה. השאלה המפורסמת מנין שחייבים על כך מיתה, ואף שהקב"ה מדקדק עם חסידיו נחוט השערה אך עדיין צריך לבאר יותר.

הבאור בזה שלתלמידי ר"ע היה תפקיד להיות מעתיקי השמועה. להמשיך השרשרת שראשיתה ממשה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים. יש תנאי הכרחי להעביר את התורה לדורות הבאים. להיות אספקלריא מאירה לגמרי בלי שום עצמיות שחוצצת מפני רצון ה'. כי אם מעתיק השמועה חוצץ הרי שזו כבר לא תורת ה' בכל נקיותה.

נכון שצריך לדון ולהעמיק ולפלפל בתורה הק' כל אחד לפי מה שהוא. אך אי נתינת כבוד פירושה שיש נקודה דקה מן הדקה מאוד [אצל תלמידי ר"ע] של עצמיות שמונעת מהם להיות מעבירי התורה שבע"פ. היפך משה רבינו שהיה העניו מכל אדם כי היה צריך להעביר את התורה בלי כל התערבות עצמית.

על כן היתה התביעה גדולה מאוד כי חלילה היתה יכולה להגיע אל הדורות הבאים תורה שעברה בכלי שאינו זך ונקי לגמרי, וסופו מי ישרנו.

עפ"י מה שדברנו לעיל התחדשה כאן מלמעלה הכנה לקבלת התורה [בצורה של מידת דין נוקבת ביותר]. כשם שכל אחד צריך להכשיר עצמו בזכך מידותיו לקבלת התורה כך צריכים היו מעתיקי השמועה להתכונן בתקופה זו שהיא זמן קבלת התורה על מנת למוסרה לדורות הבאים. ומכיון שלא היו ראויים נעשה זכך בקרב מעתיקי השמועה. כולם מתו בימים אלו. בזה הוכשרה הקרקע להעמיד המשך ראוי יותר [שוב נדגיש שכל דברינו לרום מעלתם וקקוף המנסה להבין דרכי אדם]. ביום ל"ג בעומר נסמכו תלמידי ר"ע. והעולם כבר לא שם. הם הראויים להמשיך את העברת התורה ואכן מהם כל התורה שבע"פ לדורות. ביום זה נפתח הפתח דרכו יבקע אור התורה שבע"פ חזרה לעולם.

ח. רשב"י פתח שערי הנשמתא דאורייתא

ביום פטירת רשב"י היה חזון המהלך שדובר עד כה רק באדם פרטי [והיתה לכך השפעה על כלל ישראל כנודע].

כידוע שיש בתורה ב' חלקים. חלק הנגלה וחלק הנסתר. החילוק ביניהם הוא כהבדל הגוף מהנשמה. האדם בנוי מגוף ונשמה ואת שניהם צריך להשלים. הנשמה כמוסה וחבויה ותכליתה להיות מושלת על הגוף.

עצם קיום רצון התורה הנגלית היא כבר הכנסת נשמה למציאות אך יש לפנינו מכך.

עומק התורה להראות שאין עוד מלבדו. קיום רצון התורה הוא ההנהגה היוצאת מהשגה זו. אך אין כאן בהכרח השגת עצם הענין. גילוי סוגיא זו הוא תכלית הבריאה. כיצד מאחרי כל המסכים אין עוד מלבד רצונו כלום. כפשוטו.

זמן גילוי סוגיא זו יהיה בקץ הימין. אך צריכה היא להתנוצץ בתוך השית אלפי שנים [ראבב"מ"ל עיין נפש אליהו מדה' תשס"ז עמ' ק"ו]. מי שגילה סוגיא זו היה רשב"י. זמן

הגלוי היה ביום פטירתו. זוהי סוגית האדרא זוטא. לבאר דרך משלים כיצד הוא הציור שכל הפרטים אחודים לגמרי רק ברצונו וכפי שאמר שם שזו עדות על היחוד. ואמר מו"ר זצ"ל שעדות פירושו הבאת הנסתר לתפיסת החושים ודו"ק.

רשב"י הכין עצמו לכך כל חייו. וכפי שמעיד בריש האד"ז אני לדודי ועלי תשוקתו כל יומין בהאי עלמא בחד קיטרא אתקטרנא ביה בקוב"ה וכו' עיי"ש.

מסכת חייו של הרשב"י היתה רצופת געגוע וציפיה להתקשר עם הקב"ה קשר גמור. ציפיה זו היא אשר הולידה ביום פטירתו פתח להשיג סוגיא זו [שמעתי ממו"ר זצ"ל שיש קבלה מהגר"א שביום הפטירה מתרכזים כל דרכי העבודה של האדם ואז זוכה לפתיחה כל שאיפותיו והוא הערה נפלאה לכל עובד להכין היטב יום עליתו לגנזי מרומים].

שוב נראית כאן המתנה משמים אחרי רבוי ההכנה הנובעת מציפיה וכמיהה. יום פטירתו של רשב"י הוא אכן יום שמחתו. לכך קיוה כל ימיו.

מהות יום זה היא פתיחת השפעה רחמים עצומים אחר דינים קשים שמכינים את הכלים לקבלת שפע זה. יומא קא גרים להתחדשות התורה שבע"פ ע"י ר"ע ולגילויי הרשב"י. ואפשר שזה עומק דברי הכה"ח דהא והא איתא. דלא במקרה נזדמנו לפונדק אחד.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת אמור תשע"ח -

קטן שהגדיל להוציא אחר

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה
שבע שבתות תמימת תהיינה (כ"ג ט"ו)

הנה יש לדון בקטן שהגדיל בין פסח לשבועות, האם יכול להוציא
גדול בהברכה על ספירת העומר.

ולכאורה יש לדון ע"פ ב' הקדמות דאינו יכול להוציא אחר, אמנם
באמת יש לדון דממה נפשך יכול להוציא וכלדקמן:

א. דעת פרי חדש

הנה יש להקדים ב' הקדמות, חדא, מי ששכח יום אחד לספור
ספירת העומר, לא יכול להוציא את השני בספירת העומר, ואע"פ
דנקטינן דיכולין לברך ברכת המצות כדי להוציא את חברו, מכל
מקום כתב בפרי חדש (סי' תפ"ט סעי' ח') דהכא חשיבא אינו מחוייב
בדבר, דהרי כיון דאליבא דבה"ג אם שכח לספור יום אחד לא קיים
המצוה, אם כן בשנה הזו כבר אינו יכול לקיים המצוה דספירת
העומר, ואם כן חשיבא אינו בר חיובא במצות ספירת העומר.

והיינו דאע"פ דהוה בר חיובא בעיקר מצוות ספירת העומר, אמנם
מכיון דעכשיו פטור על החיוב הפרטי דספירת היום הזה, מיקרי אינו
בר חיובא ואינו יכול להוציא השני.

[אמנם במקראי קודש (למהר"ח אבולעפאי תלמיד הפרי חדש, מובא בברכי
יוסף סי' תפ"ט אות י"ט) פליג על הפרי חדש וסובר דיכול להוציא].

ב. גדול חייב משום חינוך

תו יש להקדים, דקטן שהגדיל בימי ספירת העומר, אע"פ שעכשיו
חייב במצות כמו גדול, אם כן מה שספר עד עכשיו מחמת חיוב חינוך,
לא חשיב ספירה, והרי חיישינן לדעת הבה"ג שאם לא ספר יום אחד
אינו יכול לספור שאר הימים בברכה, מכל מקום רבו הסוברים שגם
אחרי שהגדיל יכול לברך, דגם אחרי שהגדיל אכתי איתיה בחיוב
חינוך, ואם כן מברך כמו שקטן מברך.

ג. מעתה לא יוכל להוציא גדול

מעתה ע"פ ב' הקדמות הנ"ל, נימא דקטן שהגדיל לא יכול להוציא
אחר, דהרי כיון שחיובו מדין חינוך דקטן, היאך יוציאנו הא קטן לא
יכול להוציא גדול. וכי תימא דעכ"פ יכול להוציא מדין ערבות, דהרי
הגדיל והוה בר חיובא, אמנם הרי עכשיו אינו חייב לספור, דהרי
בימים הראשונים כשהיה קטן לא חשיב ספירה, ואם כן לא חשיב בר
חיובא להוציא אחרים.

ד. ממה נפשך יכול להוציא

אך לאחר העיון, שפיר יכול להוציא ממה נפשך, דהרי אם כדעת
הבה"ג שאם חיסר יום אחד כבר אינו יכול לספור שאר הימים, אם
כן הרי השומע פטור מספירת העומר, אלא השומע רוצה לצאת ידי
חובתו לדעת רוב הפוסקים דפליגי על הבה"ג, ואם כן גם הקטן
שהגדיל חייב מדינא, דהרי לשיטתם לא איכפת לן בזה שהיה קטן,
דכל יום הוה חיוב בפני עצמה, וגם בלא ספר כלל יום אחד אכתי חייב
לספור שאר הימים.

תוך כדי דיבור

הנה מי שטעה בספירת העומר, ואמר היום הלא נכון, יכול לתקן
עצמו תוך כדי דיבור, אבל לאחר כדי דיבור חוזר ומברך (כמבואר משנה
ברורה סי' תפ"ט ס"ק ל"ב). [ויש לדון מהו כשאמר רק המספר בטעות ועדיין
לא אמר תיבת 'יום', אם יכול לתקן גם לאחר כדי דיבור כיון שלא סיים].

ויש לדון מהו אם אמר תיבת היום, ומסופק אם עדיין הוה תוך
כדי דיבור או לא, מי נימא שיתקן מיד בלא ברכה, או דילמא ימתין
עד שיהא ודאי תוך כדי דיבור ואחר כך יוכל לברך ויספור כהוגן.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא שימתין ויספור אחר כך עם ברכה, שכך ודאי
יספור עם ברכה. או דילמא נימא שיתקן מיד בלא ברכה, כדי שיתכן
שהברכה הראשונה לא יהא לבטלה, אע"פ שלהצד דהוה לאחר כדי
דיבור ספר בלא ברכה.

ב. יסיים מיד

הנה אם ימתין קא עביד לה ברכה לבטלה, והיאך שרינן זה, ולכן
יסיים מיד בלא ברכה.

ולא דמי להמסופק אם בירך ברכת הנהנין, דרשאי גם לא לאכול,
דשאני התם דבוה יעשה רק ספק ברכה לבטלה, אבל הכא יעשה ודאי
ברכה לבטלה דהרי בירך וספר המספר הלא נכון, ומוטב שיספור מיד
דילמא הברכה עלתה לו.

ג. רק ספק לבטלה

אבל זה אינו, דהרי גם אם יספור מיד, אפשר דהוי ברכה לבטלה,
דהרי שמא היה יותר מכדי דיבור, נמצא דאם ימתין עושה רק ספק
ברכה לבטלה, והיינו להצד שהיה בתוך כדי דיבור ורק מחמת
שממתין נעשה ברכה לבטלה.

ד. אטו יכול לאכול ודאי איסור

אך אטו מי שיש לו איסור דרבנן האסור מספק, האם יוכל לאכול
דבר שודאי אסור מדרבנן, דנימא דמכיון דבלאו הכי איכא ספק
איסור, אם כן יכול לעבור גם על הודאי איסור. אמנם שאני בזה דסוף
סוף על הספק יש שריותא.

ואכתי כשיש לו ביצה ספק דרבנן והיא דבר שיש לו מתירין, וביצה
ודאי אסורה והוא חולה, האם יוכל לאכול מה שירצה.

לספור בין השמשות

הנה דעת הבה"ג דכל ימי הספירה מעכבין זה את זה, ובשכח
לספור יום אחד, אינו יכול לברך בשאר הימים. ומכל מקום בספק
אם ספר יום אחד שפיר מברך בשאר הימים. וכן בנזכר ביום, אף
שהוא רק ספק אם מהני, שפיר מברך למחרת.

וכתב בתשובות בית שלמה (או"ח סי' ק"ב) דאף בנזכר בבין השמשות
של סוף היום, יספור וכך יוכל לספור למחרת עם ברכה, ונחלק על
בית דוד (מובא בשערי תשובה סי' תפ"ט סק"ב) דלא סבירא ליה הכי.

והשתא יש לעיין מהו ביום הארבעים ותשע ושכח לספור, האם
יספור ביום, וכן האם יספור בין השמשות. [ובשלמא בשאר הימים,
נימא דמחוייב לספור גם בין השמשות כדי שיקיים המצוה בימים הבאים,
אמנם ביום המ"ט אין נוגע אלא לימים שעברו].

דהרי באמת במצות דרבנן כגון בדי מינים בחול המועד ושופר ביום
טוב שני של גלויות, והגיע בין השמשות פטרינן ליה (עי' משנה ברורה סי'
תרנ"ב סק"ב). ואם כן השתא נמי.

אלא דנימא דאם לא כן יהיו הברכות הראשונות לבטלה, וכדכתב
החיד"א (מעבודת הקודש, מורה באצבע סי' ז' אות ר"י) דלשיטת הבה"ג,
בשכח יום אחד כל הברכות הראשונות לבטלה.

אך אם כן נמי יתחייב בתקיעות בבין השמשות כדי להציל עצמו
מהעוולה שלא קיים מצוה דרבנן, משא"כ השתא שיתקע בבין
השמשות יהא לו מצוה מספק.

ושמא יש לחלק בין אם למפרע יהא לו עבירה דבזה מחייבין מספק, ובין אם יהא לו למפרע ביטול מצוה דבזה אף היכא שפשע לא מחייבין מספק. וצריך עיון.

קטן שהגדיל

הנה יש לעיין בעיקר הדין דקטן שהגדיל באמצע ימי ספירת העומר, דממשיך לברך על הספירה, אמאי מברך על הספירה, הרי חיישינן לדעת הבה"ג דאם לא ספר יום אחד אינו יכול לספור שאר הימים, והרי הא שספר בקטנותו לא חשיב ספירה דהרי היה חייב רק מחמת חינוך. [ואע"פ דעיקר ספירת העומר רק מדרבנן, מכל מקום אז היה תרי דרבנן והשתא הוה רק חד דרבנן].

ויש לדון לבאר בג' דרכים:

א. גם גדול חייב משום חינוך

הנה יש לדון דאע"פ שהגדיל וחייב במצוות כמו גדול, מכל מקום מצווה גם עכשיו במצוות חינוך, ואם כן יכול לברך מחמת חובת חינוך. אך צריך תלמוד האם באמת גדול מחייב מצד חינוך:

א. דברי הגרע"א

הנה לחד גיסא, מתבאר מדברי הגרע"א (גליון או"ח סי' קפ"ו סעי' ב') דקטן שאכל ועדיין לא בירך ברכת המזון והגדיל, צריך לברך בגדלותו, ולא דמי לגר שאכל ואחר כך נתגייר שפטור לברך בגירותו, דהרי שאני הכא שגם גדול אכתי מחייב מצד חינוך. חזינן דאע"פ דאכל כשהיה קטן וחייב לברך רק מדין חינוך, מכל מקום אכילתו מחייב אותו לברך גם שהגדיל, דגם גדול יש לו דין חינוך.

[הנה מוכח הכי מדברי הגרע"א, דהרי כתב דאע"פ דבירך בקטנותו, מכל מקום להצד דעכשיו בגדלותו מחייב מן התורה, לא מהני מה שברך בקטנותו, וצריך לחזור ולברך. משמע דאם לא בירך בקטנותו ודאי דחייב בגדלותו, ואין בזה נפקא מינה אם חייב השתא מפאת שביעה. ודין זה מבואר בהדיא בתשובות כתב סופר (או"ח סי' ל"א)].

ב. הוכחה מחיגר שיתפשט

אך לאידך גיסא יש להוכיח מהסוגיא בחגיגה (ו' א') דאין חינוך לגדול, דהנה חיגר פטור מעליה לרגל, ודיינינן דחיגר שיתפשט בגדלותו יתחייב משום חינוך, ומסיק אב"י דליכא חינוך כיון דהשתא פטור, ומשמע דאף להסלקא דעתך בגמרא דאיכא חינוך בעומד להתפשט, היינו דוקא בקטן חיגר שעומד להתפשט, אבל גדול חיגר שעומד להתפשט פטור מחינוך. ותיקשי על הגרע"א.

ג. חינוך באין לו קרקע

תו יש לשאול גם למסקנת הסוגיא, דהנה הקשה בחזון איש (או"ח סי' קכ"ט סק"ג) אמאי מחייבין לקטן לעלות לרגל משום חינוך, הא לית ליה קרקע, שהרי אביו קיים, וליכא למימר משום חינוך, למאי דמסקינן דאזלינן בתר השתא, ואם כמו השתא פטור בגדלות אם כן ליכא חינוך. ותיריך דכיון דאינו ניכר בגופו חייבוהו חכמים. [עיי' שם]. והנה זה דקטן חייב בעליה לרגל אע"פ דאין לו קרקע היינו מדין חינוך, ומכל מקום גדול פטור כשאין לו קרקע ואינו חייב מצד חינוך. [ובזה יש לחלק, דלא דמי לכל חינוך, דכאן חידשו שחייב אף דחסר פרטי החיוב, וחייבו בזה רק לקטן].

ד. לחלק

צריך לחלק, דאם חייל חינוך לא פקע, כגון באכל בקטנותו, דכבר נתחייב בברכת המזון מדין חינוך, אם כן תו לא פקע, משא"כ לענין עליה לרגל בחיגר, שבגדול שהוא חיגר לא חל עליו חובת חינוך מקטנותו. וכן בגדול שאין לו קרקע לא חל עליו חינוך בקטנותו.

[ולפי זה באכל חצי כזית מצה בקטנותו, ואין לו רק עוד חצי כזית, האם חייב לאכול החצי כזית מפאת חינוך, הנה הדין נותן דחייב, דדמי לברכת המזון. א"י. איירי בגוונא שהביא ב' שערות באמצע ליל ט"ו, וכגוונא דהגרע"א שנובא לקמן בדרך ה"ל].

והשתא יש לדון בספירת העומר למאי דמי, ולכאורה דמי להא דעליה לרגל, דהרי בקטנות אכתי לא הגיע לזמן חיובא דספירת

העומר, דהרי לא היה כל המ"ט יום בקטנותו, ואם כן ליכא חיובא, ואם כן צריך תלמוד אמאי יברך.

ב. ספק ספיקא

יש לדון דיכול לברך מדין ספק ספיקא, דילמא תרי דרבנן מוציאין חד דרבנן (דעת בעל העיטור הל' חנוכה קט"ז א', מובא בר"ן בשבת י' א' בדפי הרי"ף, ובשו"ע סי' תרע"ה סעי' ג' בשם י"א), ודילמא דלא כבה"ג ויכול לברך אע"פ שלא בירך בימים הראשונים.

א. ספק ספיקא לא מברכינן

אמנם הא מחמת ספק ספיקא לא מברכינן, כמבואר במשנה ברורה (סי' רט"ו סק"כ).

ב. בספק אם ספר מברך

אמנם מצאנו דמברכינן בספק בספירת העומר, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעי' ח') דאם שכח לספור באחד הימים, סופר בשאר הימים בלי ברכה, אבל אם רק מסתפק אם ספר, עדיין יכול לספור בשאר הימים בברכה.

אמנם ביאר בתרומת הדשן (סי' ל"ז) דהיינו משום דחוששין לשיטת הרמב"ם (פ"ז מהל' תמידין ומוספין הכ"ד) דספירת העומר דאורייתא גם בזמן הזה, והרי איכא דמחייבים לברך בספק דאורייתא, [דעת הראב"ד (פ"ג מילה ה"ו) וחכמי לונל (הובא בשו"ת פאר הדור סי' כ"ו) ורבינו יונה המובא ברא"ש (חולין פרק ו' סי' א')].

מעתה בנידון דידן, לגיסא דספירת העומר דאורייתא, הא ודאי דאין ספירת קטנות מועילה, ואם כן לפי זה לא שייך.

ג. בה"ג שיטה יחידאה

אך כתב בתשובות בית שלמה (או"ח סי' ק"ב) דהטעם דבספק אם שכח מברכינן, היינו משום דדעת הבה"ג הוי שיטה יחידאה, ומשום הכי אע"פ דחוששין לדבריו בשכח ואמרינן שלא יברך, מכל מקום באופן דהוי רק ספק אם דילג לא חוששין לדבריו, ויכול להמשיך לספור בברכה. ומשום הכי אף בספר בבין השמשות של סוף היום מכל מקום יברך למחרת, דכל ספק כל דהו מצרפינן לחולקים על הבה"ג. [אמנם צריך עיון על פיסקא דבית שלמה מדברי התרומת הדשן].

ואם כן גם בנידון דידן יוכל לברך, דמצרפינן הספק דתרי דרבנן יכול להוציא חד דרבנן.

ג. דרבנן להוציא דאורייתא

הנה יש לדון בעיקר הדין האם המחוייב מדרבנן יכול להוציא המחוייב מדאורייתא, ואם נימא דיכול להוציא, אם כן מה שספר בקטנותו מחמת החיוב חינוך, חשיב ספירה גם לענין החיוב ספירת העומר בגדול.

א. דברי הגרע"א דאינו יכול להוציא

הנה לחד גיסא, מבואר בדברי הגרע"א (שם) דאינו יכול להוציא, דהרי כתב דבאכל בקטנותו ובירך ברכת המזון מחמת חובת חינוך, ואחר כך הגדיל, תליא, דאם חיובו בגדלות רק משום חינוך, יצא, ואם חיובו בגדלות מחמת חיוב דאורייתא, לא יצא. שמעינן דחיוב חינוך אינו מוציא חיוב דאורייתא. וכך כתב באמרי בינה (דיני שבת סי' י"א).

וכך כתב הגרע"א בגליון יום תרועה (ראש השנה כ"ז א') בתקע בראש השנה והביא ב' שערות באמצע היום, צריך לחזור ולתקוע. חזינן דלא יצא ידי חובתו בהא שתקע בקטנותו.

ב. הוכחה מכסף משנה

תו יש למילך הכי מדברי הכסף משנה (פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ז), דהנה איתא ברמב"ם (פ"ה מקרבן פסח ה"ז) שקטן שהקריבו עליו פסח ראשון, והגדיל בין פסח ראשון לפסח שני, פטור מפסח שני. ותמה עליו בכסף משנה היאך דרבנן מוציא דאורייתא. ומביא שתיירך מהר"י קורקוס ז"ל, דשה לבית אבות דאורייתא, וכיון דרחמנא

רבייה שישחטו עליו וממנין אותו, נפטר הוא בכך מפסח שני. חזינן דבלאו הא דרבייה רחמנא, לא יצא ידי חובתו בהא ששחטו עליו בקטנותו, דהרי קיום מצוה מדרבנן אינו פוטר מהחוב דאורייתא.

ג. אדרבה מוכח מהרמב"ם דיצא

אך לאידך גיסא, כתב במנחת חינוך (מצוה ה', ומצוה י') דאדרבה יש ללמוד מהרמב"ם דיצא, דהרי הוכיח ששיטת הרמב"ם דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ואפילו הכי הרי מבואר ברמב"ם דבהא שהקריב עליו בקטנותו לקיים החובה דרבנן, מקיים בזה הדאורייתא. וכן אסיק באור שמח (שם).

וכן כתב במשיב דבר (ח"א סי' י"ח) לתמוה על מהר"י קורקוס, ובחתם סופר בנדרים (ל"ו א') כתב ליישב דעת מהר"י קורקוס.

ד. מרדכי

וכן מצאנו במרדכי (מגילה פ"ב רמזו תשצ"ח, מובא גם במנחת חינוך הני"ל) בשם רבינו טוביה, דקיום רבנן מהני לדאורייתא, דאע"פ דתוספת שבת הוה רק מדרבנן, מכל מקום המקדש בתוספת שבת יוצא ידי חובת הדאורייתא כיון דבשעה שמקדש יבוא אחר כך לחיוב דאורייתא. חזינן דבקיום דרבנן יצא ידי חובת הדאורייתא.

אמנם במגן אברהם (סי' רס"ז סק"א) תמה מהא דמצאנו (ושולחן ערוך סי' קפ"ו סעי' ב') דקטן אינו מוציא גדול אע"פ שיבא אחר כך לידי חיוב דאורייתא.

ה. ב' תירוצים על קושיית המגן אברהם

בבגדי ישע מתרץ דברי המרדכי, דשאני הוא עצמו מאדם אחר, דבשלמא התם איירי באדם אחר, דקטן אינו מוציא אדם אחר שהוא גדול, דכיון שהגדול אינו מברך בעצמו והקטן אינו מחוייב ולכן אינו מוציא, אבל הכא כיון שהוא עצמו מברך יוצא בו, אע"פ שעדיין לא הגיע זמן חיוב דאורייתא. וכך כתב בחיי אדם (ח"ב כלל ו' סי' ג').

ותיקשי על תירוצו, דהרי המרדכי ביאר ע"פ זה הא דסומא מוציא אחרים אף שהוא רק מדרבנן, והרי התם איירי להוציא אחר ומכל מקום כתב שמוציא. [וכך הקשה במהר"י אסאד (או"ח סי' ס"ד) ובאמרי בינה (דיני שבת סי' י"א)].

ואיכא דמתרצי דברי המרדכי, דשאני קטן דאינו מוזהר בעצמו כלל, וכסברת הרמב"ן (מלחמות ברכות י"ב א'), מובא בשער הציון סי' קפ"ו סק"ד) דחובת חינוך הוה חיוב על אביו.

אך צריך עיון, דהא דעת רמב"ן דמהאי טעמא קטן אינו מוציא גם מחוייב דרבנן, והרי בזה הא קיימא לן (שו"ע סי' קפ"ו סעי' ב') דקטן שאכל כדי שביעה מוציא גדול שאכל כזית.

ו. אחר כך השלים לכדי שביעה

הנה חזינן בברכת המזון באכל פחות מכדי שביעה ובירך ברכת המזון, ואחר כך השלים לכדי שביעה, חייב השתא מן התורה לברך ברכת המזון שנית, כמבואר בביאור הלכה (סי' קפ"ד סעי' ו'). וכן מבואר בחזון איש (או"ח סי' ל"ד סק"ד).

חזינן דאין ברכת המזון דרבנן מוציא ידי חובת ברכת המזון דאורייתא, וזה כהגרע"א ודלא כהמנחת חינוך.

ז. אכל ולא שתה

כעין זה כתב בחזון איש (מועד סי' כ"ח סק"ב) להסוברים דברכת המזון דאורייתא הוי רק כשגם שותה בתוך הסעודה, אם אכל ולא שתה, ולאחר ברכת המזון שתה, יתחייב עכשיו בברכת המזון דאורייתא.

[יש לעיין בהשמיט רצה בברכת המזון השני, האם חוזר, דלגבי החובה דרבנן, יצא בראשונה, ולגבי החובה דאורייתא אין רצה מעכב.

וכן יש לעיין בקטן שאכל כזית מצה ואחר כך הביא ב' שערות, שצריך לחזור ולאכול מצה, האם נימא דאין צריך להסב, דלענין החובת הסיבה מדרבנן הא יצא כבר באכילתו כשהיה קטן].

ספירת העומר לאחר מעריב

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעי' א') בליל שני לאחר תפלת ערבית מתחילין לספור העומר. ומבואר בביאור הלכה (שם) תרי טעמי אמאי סופרים רק לאחר מעריב ולא לפני מעריב:

א. התפללו לפני צאת הכוכבים

הנה דעת מור וקציעה (מובא בביאור הלכה ריש סי' תפ"ט) דהטעם דסופרים רק לאחר מעריב, משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל מעריב קודם הלילה ובסיום המעריב התחילה הלילה ואז היו סופרים בתחילת הלילה.

אבל לא מפאת תדיר, דספירת העומר עדיפא דהוה מן התורה, או משום דע"פ עיקרו דאורייתא.

ב. שאגת אריה דלא כמור וקציעה

הנה בשאגת אריה (סי' כ"ב) כתב דתדיר דרבנן קודם לאינו תדיר דאורייתא. ולדבריו מעריב דהוה תדיר קודם לספירת העומר, אע"פ שהספירה מדאורייתא, ודלא כהמור וקציעה.

אמנם הגרע"א (גליון או"ח סי' ז' סעי' א') דן לענין אשר יצר וברכת המזון, דאע"פ דאשר יצר תדיר מכל מקום ברכת המזון דאורייתא עדיפא, וזה דלא כהשאגת אריה. [ועיין בדברי מלכאל (ח"א סי' ט"ו) באור].

ג. תדיר קודם

בחק יעקב (סי' תפ"ט סק"ט ט"ז, מובא בביאור הלכה שם) מבואר שהטעם שסופרים לאחר מעריב, היינו באמת מפאת תדיר, דמדינא צריך להקדים קריאת שמע ותפילה שהם תדירין.

ויש לבאר דסבירא ליה כהשאגת אריה הני"ל דתדיר דרבנן קודם לאינו תדיר דאורייתא. ועוד יש לומר דלדעת הרבה פוסקים הוה ספירת העומר דרבנן ולית ליה האי סברא דעיקרו דאורייתא. ועוד דקריאת שמע ודאי דאורייתא.

והעירוני אמאי מקדמינן ספירת העומר לעלינו לשבח, הרי גם עלינו תדיר.

רוב עם או לאחר מעריב

שמעתי שאלה, אם אדם יודע שמאריך בתפילתו, ומגיע לבית הכנסת בגמר תפילת מעריב של מנין הקודם, ומתחילין מיד אחר כך עוד מנין, האם יספור ספירות העומר במנין הקודם על מנת שיהא ברוב עם, או יספור רק לאחר שיתפלל מעריב, אע"פ שלא יהא ברוב עם.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, תדיר ורוב עם מאי עדיף, מי אמרינן שיספור רק לאחר שיתפלל מעריב, דמעריב שהוא תדיר עדיף ממעלת רוב עם, או דילמא יספור במנין הקודם כדי שיהא ברוב עם, דנימא דאדרבה מעלת רוב עם עדיף מתדיר.

ב. תדיר עדיף מרוב עם

לעני"ד יש להוכיח דמעלת תדיר עדיף ממעלת רוב עם, והלכך ימתין בספירת העומר עד לאחר המעריב השני.

דהנה לענין רוב עם וזריזין, חזינן בסוגיא בראש השנה (ל"ב ב') דזריזין עדיף מרוב עם.

ולענין תדיר וזריזין, יש להוכיח דתדיר עדיף, שהרי בחזון איש בזבחים (סי' ט"ו סק"ג) כתב דתדיר עדיף מאין מעבירין, שהרי הא דאמרינן בסוגיא בזבחים (פ"ט א') דבקרבות תדיר עדיף, איירי אפילו באינו תדיר סמוך לו יותר. [ופליג על הקרבן נתנאל במגילה (פ"ד סי' י' אות ג', ומובא בהגרע"א זבחים נ"א א') דאין מעבירין עדיף מתדיר].

והנה אם כן הכי נמי נילף לענין זריזין, דהרי יש גם זריזין בקרבן הסמוך, ומכל מקום תדיר עדיף, חזינן דתדיר עדיף גם מאין מעבירין. ואם כן בקל וחומר דתדיר עדיף מברוב עם, דהרי תדיר עדיף מזריזין, וזריזין עדיף מרוב עם.

ג. תדיר עדיף מתרתי, גם רוב עם וגם זריזין

אמנם העירוני דהכא אם יספור ספירת העומר לפני התפילה, הא איכא תרתין, גם זריזין וגם ברוב עם, ומנא לן דבזה תדיר עדיף.

אבל מסברא יש לדון דאין הכי נמי תדיר עדיף, דהרי כיון דלגבי כל חד תדיר עדיף, יש לומר דהוא הדין לגבי תרוויחו.

ד. מתפלל מעריב רק אחר כך

הנה לפי זה יתחדש שאם המנין דידיה דמעריב עוד זמן טובא,

ונמצא דאינו עומד עכשיו להתפלל, הרי בכהאי גוונא איתא בשולחן ערוך (סי' רפ"ו סעי' ד') דלא אמרינן תדיר קודם. ובפשוטו אין חילוק אם דעתו להתפלל אחר כך במנין או אם ביחידות, דאין נפקא מינה אמאי אין רצונו להתפלל עכשיו.

[ועי' יסוד זה כתב בתשובות מהרש"ג (ח"א סי' כ"ב) דיש לדון בקושיית תוספות (מנחות מ"ט א' ד"ה תלמוד, וכן בעוד מקומות) שהקשו למה לי קרא הועלה עולה ראשונה, תיפוק ליה מפאת תדיר, ולהאמור נפקא מינה כשאינו חושב להקריב עכשיו תמיד של שחר, דלהאמור ליכא בזה תדיר].

וכן משום מעלת רוב עם אין להמתין, דזריזין עדיפא מברוב עם, (כמו שהבאנו לעיל מהסוגיא בראש השנה ל"ב ב'), ואם כן אמאי לא יספור עכשיו ספירת העומר גם ביחידות. וצריך עיון.

ויש לבאר משום טעמא דשבט הלוי (ח"ו סי' נ"ג אות ג') דאם היו סופרים קודם מעריב יש לחוש שיהיו יחידים שישכחו מלספור, ועל כן תקנה בציבור לאחר מעריב שלא ישכחוה.

ה. התפלל רק שמונה עשרה

הנה היכא דבא באיחור לבית הכנסת, והתפלל עם הציבור רק לשמונה עשרה, ואחרי שהתפלל שמונה עשרה יש לו לפניו גם קריאת שמע וברכותיה וגם ספירת העומר. איזה יקדים.

הנה למאי דכתבנו לעיל דמעלת תדיר עדיפא על מעלת רוב עם, אם כן יקרא קודם קריאת שמע וברכותיה, ורק אחר כך ספירת העומר, אלא אם כן דעתו לקרוא קריאת שמע וברכותיה רק לאחר זמן.

[וכך דן הגאון דרך אמונה שליט"א. אמנם דעת המנחת יצחק (ח"ט סי' נ"ו) דיספור עם הציבור].

ו. תפילה בציבור עדיף מתדיר

הנה כתב בתשובות באר יצחק (או"ח סי' כ') דמי שאיחר בשבת בבוקר, והגיע לבית הכנסת כשהציבור כבר עומדין להתפלל מוסף,

יתפלל מוסף ולא שחרית, משום דתפילה בציבור עדיפא. [אמנם בתשובות מהרש"ג (ח"א סי' כ') פליג על הבאר יצחק וסבירא ליה דיקדים להתפלל שחרית].

ותיקשי, הרי הוכחנו דתדיר עדיפא מברוב עם, ואם כן הכא נמי הרי שחרית שהוא תדיר עדיף ממוסף, אעי"פ שאם יתפלל עכשיו שחרית לא יהא ברוב עם, דהרי הציבור מתפללין מוסף.

אך לא קשה, דהכא איירינן לענין תפילה בציבור, וזה חשיבא טפי מברוב עם, ואם כן נימא דתפילה בציבור עדיף גם מתדיר.

ז. האם מקדים תדיר לתפילה בציבור

הנה איתא בפוסקים (שערי תשובה סי' תכ"ב ס"ק ג' ממחזיק ברכה בשם תשובות זרע אמת) שמי שנמצא בברכה שניה של מוסף בחול המועד סוכות, ונוצר שבשחרית לא התפלל כהוגן, יחליט שהמוסף יהא לשחרית.

חזינן דתדיר עדיפא גם מתפילה בציבור, דהרי מקדים שחרית שהוא תדיר אעי"פ שלא יחשב תפילה בציבור, דהרי הציבור מתפללין מוסף. ותיקשי על דברי הבאר יצחק.

אך באמת לא קשה, דהתם שפיר הוי תפילה בציבור, אף שהוא מתפלל שחרית והציבור מוסף, משא"כ בגוונא דהבאר יצחק דאינו יכול להתפלל שחרית עם מוסף דהציבור, שהרי צריך להקדים ברוך שאמר וישתבח וקריאת שמע וברכותיה.

[ואכתי יש לעיין דמכל מקום בעת התפילה בלחש יאמר ברוך שאמר וישתבח וכו', ובשעת חזרת הש"ץ דמוסף יתפלל שחרית, דאם שחרית ומוסף מצטרפין ביחד ליחשב תפילה בציבור, אם כן הכי נמי בחזרת הש"ץ. ואולי יש לחלק לענין זה בין ציבור לחזרת הש"ץ].

עניני שבת

גוונא לא אזלינן בתר רוב, דהרי לא אזלינן בתר רוב אלא כשהרוב מכריע גוף הנידון, והרי הכא גוף הנידון הוא מתי נזרק הכלי לאשפה, אבל לא דיינינן מי הזורק אם ישראל או נכרי, דהרי לית לן נפקותא לענין המוקצה מי זרק.

ד. בכהאי גוונא לענין אותו ואת בנו

למשל, יש לעיין לענין אותו ואת בנו, דאסרינן לשחוט הבן אם האם נשחטה היום, מהו היכא דמספקינן אם נשחטה האם היום או אתמול.

והנה פשוט דמספק אסירא לשחוט הבן, דהרי דילמא נשחטה האם היום. וגם אסירא בתורת ודאי, מפאת דאוקמה האם אחזקה שנשחטה היום.

[ולמידן על הבן חזקת היתר וממילא בספק שקול יהא מותר, וכן לומר דיש תרתי לריעותא דשחטה לפניך בצירוף חזקת היתר, יש לומר דלא אמרינן לה, דהרי על כרחך האי חזקת היתר דהבן אזדא ביום שחיטת אמון].

והשתא יש לעיין אם אתמול היו שוחטים רבים, והיום רק שוחט אחד, האם נמי נימא דאסירא, או דילמא נימא דאזלינן בתר רוב שנשחט אתמול.

ויש לומר דלא אזלינן בתר רוב, ואפילו אם השוחטים של אתמול כולם כהנים והשוחט של היום הוא ישראל, לא נימא דעל כרחך השוחט כהן דזיל בתר רובא, ואם כן נשחט אתמול, דאין זה הדיון מי השוחט אלא הדיון מתי נשחט.

ה. לענין פתח פתוח

וכן בדינא דהסוגיא בכתובות (ט"א א') בפתח פתוח מצאתי וספק אם תחתיו אם לא תחתיו, דאסרינן באשת כהן, ולכאורה איירי אף אם לאחר שניסת יש פחות אנשים שיתכן שנאנסה מהם, כגון שנעשו דלתות מדינה נעולות.

ספק מתי נזרק לאשפה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ז') חתיכת חרס שנשברה מכלי וראויה לכסות בה כלי, אם זרקה לאשפה מבעוד יום, הוה מוקצה ואסור לטלטלה מכיון שבטלה מהיות עוד כלי, אבל אם לא זרקה לאשפה, מותר לטלטלה. [אפילו במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם בה].

ואף אם נשבר מערב שבת, מכל מקום אם נזרק לאשפה רק בשבת, או אפילו אם נשבר בשבת ונזרק בשבת לאשפה, נמי לא הוה מוקצה, כיון שהיה עליו שם כלי בכניסת השבת.

ויש לדון מהו באופן שמוצא שבר כלי באשפה, ואינו יודע אם נזרקה מערב שבת או בשבת, דאם נשבר מבעוד יום ונזרק לאשפה מבעוד יום הוה מוקצה, אבל אם נשבר מבעוד יום ונזרק רק בשבת, או נשבר בשבת ונזרק רק בשבת, לא הוה מוקצה:

א. דברי הגרע"א

הנה דן הגרע"א (גליון או"ח סי' ש"ח על מ"א ס"ק י"ז) בהנ"ל, וכתב דלכאורה הוה ספק, ויש לומר דאוקי כלי אחזקת הגוף והיום נשבר, והרי אם נשבר רק בשבת אם כן נזרק לאשפה רק בשבת, ולא הוה מוקצה. [ודן אם מהני חזקה בדבר שיש לו מתירין, להסוברים דרוב לא מהני].

ב. אזלינן בתר רוב

אך כתב הגרע"א, שאם מצא השבר כלי במקום שאין רשאי לטלטל, כגון בכרמלית או ברשות הרבים, ורוב העיר ישראלים, יש לומר דזיל בתר רובא, ומסתמא נשבר ונזרק לאשפה מערב שבת. [היינו דאם הוא כלי של ישראל לא חיישינן שעבר על מלאכת הוצאה וזרקו באשפה בשבת].

ג. אביע צערי על שיש להבין דברי הגרע"א

אביע צערי על שיש להבין דברי הגרע"א, דהרי לכאורה בכהאי

"שלמים מעיון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת אמור - ספירת העומר

קדושת וסגולת ימי הספירה

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה". (פרק כ"ג פסוק ט"ו).

אין צורך בשומר הפתח, אלא הפתח פתוח וכל הרוצה ללמוד יבוא וילמד, ובאמת הגיעו עוד הרבה תלמידים ללמוד תורה, והוצרכו להוסיף מאות ספסלים חדשים בבית המדרש בעבורם. ומוכא בגמרא שבאותו היום היה בבית המדרש ריבוי תורה גדול מאוד, ולמדו את כל מסכת עדויות, וכל מקום שכתוב במשניות "בו ביום" הכוונה ליום הזה, שבאותו היום המשנה הזו נשנית, והרבה הלכות הובררו באותו הלימוד של היום ההוא. ולשון הגמרא הוא, "תנא, עדויות בו ביום נשנית, וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה, ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשנה".

והגמרא ממשיכה ואומרת, "ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דתנן בו ביום בא יהודה גר עמוני לפנייהם בבית המדרש, אמר להם מה אני לבא בקהל, אמר לו רבן גמליאל אסור אתה לבא בקהל, אמר לו רבי יהושע מותר אתה לבא בקהל וכו'". והיינו שאפילו שהורידו את רבן גמליאל מהנשיאות, בכל זאת רבן גמליאל לא פרש ונמנע מלבוא לבית המדרש, אלא בא לבית המדרש ללמוד כמו כל החכמים והתלמידים שלמדו שם באותו היום.

וברמב"ם בפירוש המשנה במסכת ידים (פרק ד' משנה ד') כתב על המשנה הזו, "והתבונן איך לא הניח רבו גמליאל מלהכנס בבית המדרש ביום ההוא, והוא המורד מן הישיבה, והשיבו את רבי אלעזר בן עזריה כמו שנתפרסם, לפי שהוא לא רצה בביטול התורה".

לשון הרמב"ם הוא "התבונן" ומשמעותו שבדבר זה יש להתבונן ולקחת מוסר איך צריך ללמוד בכל זמן ובכל מצב, שלפי הכוחות הטבעיים של אדם מי שעומד במצב כזה שהוא הנשיא, ומורידים ומדיחים אותו מהנשיאות, הרגשת העלבון והבושה היא כל כך חזקה, עד שבאופן טבעי אינו מסוגל להשאר באותו מקום והוא חייב לברוח למקום חדש שלא מכירים אותו. ואם לא די שהורידוהו מהנשיאות אלא עוד העמידו נשיא אחר תחתיו, והנשיא החדש עומד במקומו בבית המדרש ודורש, הרי לא שייך בכוחות הטבע להשאר במקום הזה, ולראות כזה דבר. ואילו רבן גמליאל שהורידו מהנשיאות והעמידו את רבי אלעזר בן עזריה תחתיו, והנשיא החדש ישב במקומו של רבן גמליאל ודרש, ורבן גמליאל לא די שלא ברח מהמקום או לפחות להמנע מלהכנס בבית המדרש, אלא המשיך לבוא לבית המדרש ללמוד תורה כאחד מהתלמידים.

ודבר זה אומר הרמב"ם "התבונן" שתבונן בכח קדושת התורה שהיתה לרבן גמליאל, שאפילו שלפי כוחות הטבע היה מוכרח להמנע ולא לבוא לבית המדרש, בכל זאת הוא התגבר על כל כוחות הטבע, "לפי שהוא לא רצה בביטול התורה". וכוונתו אי שרובן גמליאל יכול היה באותו יום לשבת עם חברותא בבית וללמוד, וכמו כן אילו היה פותח לעצמו ישיבה חדשה בדרך שהיו באים אליו תלמידים ללמוד, ובכל זאת רבן גמליאל ידע שהידענות והמעלות שיכול להשיג בתורה כשהוא לומד ביחד עם כל בני הישיבה, אינו יכול להשיגם אילו היה לומד לבדו או פותח לעצמו ישיבה חדשה. וכיון שרבן גמליאל "לא רצה בביטול התורה" שלא רצה להתבטל מהמעלות שיכול להשיג בלימוד שילמד בפרהסיא ביחד עם כל בני הישיבה, ובכח קדושת התורה הוא התגבר על כל כוחות הטבעיים שלו שמחייבים אותו לברוח מהמקום הזה, והמשיך לבוא לבית המדרש, אם לא בתור נשיא אז בתור תלמיד.

וזה הלימוד שמרמז הרמב"ם שיש להתבונן וללמוד מהמעשה הזה, כמה קדושה וחשובה היא התורה, שכל מה שאפשר לעשות כדי להוסיף ולהרבות בלימוד התורה בכמות ובאיכות יש להשתדל בכל הדרכים לעשותה, ולא לבטל מהתורה לשום דבר.

מימי לא הרהרתי במובאות המטונפות

והנה בחז"ל מצינו שלימוד התורה היה אצלם עצם החיים, עד כדי כך שלא יכלו לעמוד רגע אחד בלא להרהר בדברי תורה. ודבר זה מצינו בדברי הגמרא במגילה (דף כ"ז ב' - כ"ח א'), שהגמרא מביאה שהתנאים והאמוראים שהאריכו ימים, שאלוהו תלמידיהם, "במה הארכת ימים?" ופרש"י, "במה הארכת ימים, באיזה זכות". והכוונה בזה שהיה ברור לחז"ל שכאשר אדם זוכה ומאריך ימים, זה לא בגלל שהיה אוכל בריא, או בגלל שהיה עוסק בפעילות גופנית וכיוצא בזה. אלא הסיבה היחידה שאדם זוכה לאריכות ימים, היא משום שיש לו זכויות, שעשה

בספר החינוך במצוות ספירת העומר (מצווה ש"ו) מבאר בשורשי המצווה את הטעם למצווה הספירה, וכתב "משורשי המצווה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה וכו'. ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל, ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת השבוענו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת".

מבואר בזה שעיקר מצוות ספירת העומר ענינה הוא הכנה למתן תורה, וסופרים את הימים והשבועות בתור תשוקה ליום הגדול הזה מתי כבר יבוא עת מתן תורה. וממילא כל הימים הללו של ספירת העומר, הם ימי הכנה למתן תורה, ומכאן ההכנה למתן תורה נוצרה המצווה הגדולה הזו של ספירת העומר שהוא ספירה למתן תורה.

וברמב"ן בפרשה (פסוק ל"ו) כותב שיש קדושה מיוחדת בימים הללו, וכתב "וצווה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחרייהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקידש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה, ודבריו שמענו מתוך האש וכו'". ומבואר בדבריו שהקדושה בימים הללו היא כה גדולה, עד כדי כך שימי ספירת העומר הם כחולו של מועד.

ובספר מעשה רב (תוספת מעשה רב אות נ"ו) מביא את הנהגת הגר"א בימי ספירת העומר, וכתב "ותיכף לאחר הפסח ישב ללמוד בפרישות גדול למאוד, ואמר שהם ימי הכנה לקבלת התורה עד חג השבועות".

ומבואר בכל זה שבימי ספירת העומר יש סגולה מיוחדת וסייעתא דשמיא להצלחה בתורה, שכל מהות הימים הללו הם ימי הכנה למתן תורה, וממילא בסגולת הזמן יש כח גדול להצלחה בתורה. וכמה שמתחזקים ומתאמצים יותר בלימוד התורה, כך זוכים להצלחה בתורה, ובכח זה זוכים ביום מתן תורה לקבל את התורה ביתר שאר וביתר עז.

ומובא שבקעלם נהגו בכל יום מימי הספירה להתחזק באחד ממ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם. וביום האחרון יום מ"ט בעומר - ערב חג השבועות, היו חוזרים שוב על כל הקנינים ומתחזקים בכלם יחד.

ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש

הנה לחיזוק לימוד התורה יש להביא מדברי הגמרא בברכות, שיש ללמוד מתוך דברי הגמרא כמה חשובה היא התורה, שלא לבטל ממנה אפילו רגע אחד, וכמה זהירות נהרו התנאים שלא להפסיד משהו של משהו מלימוד התורה.

בגמרא בברכות (דף כ"ז ב') מובא המעשה עם רבן גמליאל ורבי יהושע שמחמת כן העבירו את רבן גמליאל מהנשיאות, ובמקומו העמידו לנשיאות את רבי אלעזר בן עזריה. ובאותו יום שרבי אלעזר בן עזריה קיבל את הנשיאות התרבו הספסלים בבית המדרש, שרבן גמליאל סבר שכל תלמיד שאין תוכו כברו לא ראוי להכניסו לבית המדרש, ומחמת כן העמידו שומר בפתח בית המדרש ומי שלא היה תוכו כברו לא נתנו לו רשות להכנס לישיבה ללמוד. אבל החכמים סברו שכל מי שרוצה ללמוד תורה אפשר לקבלו ללמוד בבית המדרש, וממילא

איזה מעשה טוב, שבעבור זה זכה משמים להאריך ימים. ולכן שאלו התלמידים את רבם שהאריך ימים, "במה הארכת ימים", מהי הזכות שבעבורה זכית לאריכות ימים.

ומובא בגמרא שכל אחד אמר איזה מעשה טוב נהג לעשות כל ימיו, שנראה לו שזוהי הזכות שבעבורה זכה לאריכות ימים.

ובסוף כתוב, "שאלו תלמידיו את רבי זירא במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין וכו'". ועיין בגמרא בהמשך דבריו. ומבואר בגמרא שאחד מהדברים שסבר רבי זירא שבעבור זה זכה לאריכות ימים, היה משום שלא הרהר בדברי תורה במקומות המטונפים.

היה מי ששאל מה הגדלות שלא להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים, הרי אני - כך אמר השואל על עצמו - אפילו שלא במקומות המטונפים איני מהרהר בדברי תורה, וכל שכן במקומות המטונפים. א"כ מעלתי הרבה יותר גדולה מרבי זירא.

אבל באמת התשובה היא שאצל הז"ל לימוד התורה היה עצם חייהם, וממילא בכל מקום שבו הלכו עיקר המחשבה היתה בתורה, כי זה הוא חייהם ובכל מקום ובכל רגע של חיים צריכים את התורה שהיא היא עצם החיים. והתשוקה שלהם לתורה - לחיים היתה ללא גבול עד שבכל מקום התורה היתה אצלם כמעין הנובע, עד כדי כך שלא יכלו להפסיק את העיון והלימוד בתורה, גם בשעה שהלכו בדרך. וממילא כאשר הגיעו למקומות המטונפים שאסור להרהר בהם בדברי תורה, כדי שלא יהרהרו במקומות ההם בדברי תורה היו צריכים כוחות נוראיים לעצור את המחשבה מלהרהר בדברי תורה. ואם רבי זירא יכול לעמוד ולהעיד על עצמו "מימי לא הרהרתי במבואות המטונפים", שמעולם לא הרהר במקומות הללו, זוהי מעלה עצומה ונשגבה שדרושים לזה כוחות מעל הטבע, ובוודאי זכות כזו יכולה להועיל לו שיזכה לאריכות ימים.

ומהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל שמעתי, שהנה ידוע דעת הגר"א ועוד פוסקים שלפני שמברכים ברכת התורה בבוקר אסור אפילו להרהר בדברי תורה, וסיפר שרבי יונתן אייבשיץ ורבי ישראל סלנטר כשהיו קמים בבוקר בשביל שלא יהיה בתורה לפני ברכת התורה, היו עושים תנועות שונות שעל ידי זה יסיחו את דעתם ולא יהיה בתורה. שבאופן טבעי המחשבה מיד מהרהרת בתורה, והיו צריכים להתאמץ לעשות מעשים כדי שלא להרהר בתורה עד שיברכו ברכת התורה.

המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות

והנה באמת כל אחד רוצה לעלות ולהתעלות במעלות התורה, לשבת וללמוד בהתמדה גדולה מאוד, ולהגיע לדרגות נשגבות. וזוהי השאיפה של כל אחד ואחד, ככל זמן וזמן, ובכל מצב ומצב. ובפרט בימים מסוגלים ובזמן מסוגל, שהשאיפה להצליח בו היא גדולה יותר מכל זמן.

אלא שכאשר מתחילים להתחזק וללמוד ביתר שאת וביתר עוז, רואים לפתע טרדות מטרדות שונות שמפריעות בהצלחה ובעליה בתורה. וצריך להתבונן מהי העצה שאפשר לזכות לעלות בתורה, ברוגע ובשלווה, בלא הפרעות וטרדות שמפריעות לעליה ולהצלחה.

והתשובה והעצה להינצל מכל הניסיונות הללו מבוארת במשנה באבות (פרק ג' משנה ה'), "רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". היינו, שהכל ביד האדם, מי שמקבל עליו עול תורה באמת ובלב שלם, זוכה שכנגד זה מסלקין ומעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך

ארץ, וכל שאר הענינים המפריעים לו משקידת התורה, הכל מסתדר בדרך כזו או אחרת, ואינו צריך להפסיק מתלמודו, אלא יכול להמשיך וללמוד בשקידה גדולה.

החפץ חיים מדייק את לשון המשנה "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", שלא כתוב, "המקבל עליו עול תורה לא נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ", אלא הלשון הוא "מעבירין". וביאר שכוונת התנא לומר שאפילו אם שכבר יש עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, ויש לו עיכובים ומפריעים גדולים המונעים ממנו לעסוק בתורה. אעפ"כ אם מקבל עליו עול תורה, מעבירין ומסלקין ממנו את כל הטרדות הללו, בשביל שיוכל לעסוק בתורה בהשקט ובשלווה.

קבלה ברצון ובשלמות

ובשביל לזכות שיתקיים דברי המשנה בשלמות ויעבירו ממנו עול מלכות ודרך ארץ, שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל ששמע מהחפץ חיים, שזה דווקא כאשר קבלת עול התורה באה ברצון, שמשעבד את עצמו לתורה מתוך רצון אמיתי ללמוד ולהתעלות. אבל מי שלומד והלימוד הוא כדבר המוכרח בלא שום חשק, זה לא נקרא קבלת עול תורה.

והמעשה היה בבחירתו של הגרי"מ, שהגיע הגיל שבו מתגייסים לצבא, ובהוא אל החפץ חיים לבקש את ברכתו שיוכל להפטר מהצבא. והחפץ חיים כתשובה הקריא לו את דברי המשנה "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". לומר לו שבזו הדרך שיקבל על עצמו עול תורה יזכה שיעבירו ממנו עול מלכות ולא יצטרך להתגייס לצבא. ובאותו זמן עמד עוד בחור על ידי החפץ חיים, וכששמע את תשובתו, שאל הבחור את החפץ חיים "הרי לא רואים כך", כלומר שבמצאיות רואים שגם מי שמקבל על עצמו עול תורה, לא תמיד הוא זוכה שמעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

החפץ חיים שמע את השאלה, ובמקום לענות עליה הוא התחיל לחזור שוב על דברי המשנה, אלא שהפעם הקריא את לשון המשנה בצורה אישית, וכל תיבה ותיבה של המשנה מנה כאצבעו "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", וכשסיים פנה אל הבחור השואל ואמר "אבל כל זה דווקא כשרוצה". כלומר שרק כשמקבל על עצמו ברצון עול תורה, ומתוך רצון פנימי לומד ועוסק בתורה, כך ורק כך זוכים שהקב"ה נותן סייעתא דשמיא ומעביר ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

והגרי"מ הוסיף אסמכתא לכך, ממה שאומרים בתפילת מעריב "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם", ומבואר בזה שקבלה נחשבת לקבלה דווקא כשהיא באה מתוך רצון. וממילא כדי לקבל עול תורה אמיתי, צריך שהקבלה תבוא ברצון, שאז היא קבלה שלמה שזוכים בעבורה להבטחה שהקב"ה מסדר את כל הטרדות המפריעות מלימוד התורה, ומעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

כפי ערך קבלת עול תורה

עוד מובא בשם החפץ חיים, שכפי הערך שיקבל עליו עול תורה, כך יזכה שיעבירו ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. שאם קבלת עול תורה היא באמת ובשלמות אז כנגד זה המעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ הוא גם בשלמות, אבל אם הקבלה היא למחצה, שליש ורביע, אז כנגד זה מעבירין עול מלכות ועול דרך ארץ גם כן בצורה של מחצה, שליש ורביע. והוסיף שיש בשמים משקל, ששוקלים בו את קבלת עול התורה, ובדיוק כפי ערך קבלת התורה כך מעבירין ממנו את שאר הטרדות.

הכלל הוא שהזכות הזו שמעבירין עול מלכות ועול דרך ארץ לא באה סתם במתנה משמים, אלא הכל בא מתוך ההשקעה של האדם, וכפי ערך ההשקעה כך היא התוצאה.

* * *

ספק ספיקא בספר ספירת העומר

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה". (פרק כ"ג פסוק ט"ו).

הוא, ולא יתכן".

סופר בלא ברכה

להלכה כתב השו"ע (סימן תפ"ט סעיף ח'), "אם שכח לברך (שלא ספר, מ"ב) באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה".

ובמשנה ברורה (סקל"ו - ל"ו) ביאר, "סופר בשאר ימים, כדעת הרבה פוסקים דאין ספירת הימים מעכבין זה את זה, וכל יומא ויומא מצווה בפני עצמה היא. בלא ברכה, לחוש למ"ד דספירת שבע שבתות תמימות בעינן והא ליכא, דהא חסר חזד יומא".

מבואר במש"ב שבעיקר הדין הרבה פוסקים נקטו כדעת התוספות שדין תמימות אינו מעכב את מצוות הספירה, ולכן גם אם הפסיד יום אחד שלא ספר בו עדיין צריך להמשיך ולספור בימים הבאים. אבל עדיין אנו חוששים לדעת ההלכות גדולות שהפסיד את מצוות הספירה, ולכן סופר בשאר הימים בלא ברכה.

מסופק אם דילג יום אחד

עוד כתב השו"ע, "אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור

בשאר ימים בברכה". וכוונתו שכל ההלכה הזו שאם שכח ולא ספר ספירת העומר באחד מהימים, שסופר בשאר הימים בלא ברכה, נאמרה דווקא במקום שברור לו בוודאות שבאחד מהימים שכח ולא ספר בו את הספירה כלל, אבל אם הוא רק מסתפק אם שכח באחד מהימים ולא ספר, הרי בשאר הימים יכול להמשיך ולספור בברכה.

ובביאור הדבר כתב במשנה ברורה (סקל"ח), "ספור בשאר ימים בברכה, דאיכא ספק ספיקא, שמא לא דילג כלל, ואם תמצא לומר שדילג שמא הלכה כאותן פוסקים דכל יום הוא מצוה בפני עצמה".

מבואר במשנה ברורה, שטעם הדבר שיכול להמשיך לספור בשאר הימים בברכה הוא משום שיש לנו ספק ספיקא שאומר שהוא חייב בספירה, ומכח הספק ספיקא הזה אנו מכריעים שהוא באמת חייב בספירה, וממילא אם הוא חייב בזה צריך לספור בברכה.

שכח לספור בלילה וספר ביום

והנה דין זה שבמקום יש ספק ספיקא שאומר שחייב לספור ספירת העומר, אנו מכריעים מכח זה שיכול להמשיך ולספור בברכה, מצינו בדיני ספירת העומר בעוד הלכה, דהנה בשו"ע (סעיף ז') כותב "שכח ולא בירך (פי', שלא ספר) כל הלילה, יספור ביום בלא ברכה". ומבאר במשנה ברורה (סקל"ג - ל"ד), "ספור ביום, כדעת הרבה פוסקים דבדיעבד ספירת יום עולה לספירה. בלא ברכה, דיש לחוש לדעת הפוסקים דאין זמן ספירה אלא בלילה, וכשמברך ביום הוא לבטלה".

מבואר במשנה ברורה שבעיקר הדין הרבה פוסקים סוברים שספירת יום נחשבת לספירה, ועל כן אם שכח בלילה חייב לספור ביום כדעת אותם הרבה פוסקים שספירת יום נחשבת לספירה. אבל כיון שיש פוסקים סוברים שזמן ספירה הוא רק בלילה ולא ביום, ממילא לחוש לשיטתם סופר ביום בלא ברכה.

אבל כתב במשנה ברורה, שכל זה שסופר בלא ברכה נאמר דווקא על אותו היום שסופר בו את הספירה ביום, אבל מכאן ולהבא כאשר יספור בשאר הלילות את הספירה יכול לספור בברכה. וז"ל, "מיהו מכאן ולהבא סופר בכל לילה בברכה, ולא הוי כדילג יום אחד לגמרי שאינו סופר עוד בברכה". ובטעם הדבר כתב בשער הציון (סקמ"ה), "משום דהוי ספק ספיקא לחיובא, ספק דבדיעבד ספירה זמנה כל המעת לעת, ואם תרצה לומר כדעת הפוסקים דאין ספירה ביום, אף על פי כן הרבה פוסקים מסכימים דאין הימים מעכבים זה את זה ולענין זה לא בעינן תמימות וכו'". מבואר גם בדין זה שכאשר יש לנו ספק ספיקא לומר שחייב לספור ספירת העומר, אנו מכריעים מכח זה שחייב לספור בוודאות, וממילא סופר את הספירה בברכה.

בב' ימים שכח לספור בלילה וספר ביום

והנה מי שכמה פעמים במשך הספירה קרה לו המעשה הזה שכח לספור בלילה וספר ביום, מה דינו האם כיון שהמעשה הזה נכפל אצלו כמה פעמים, משתנה הדין לגבי שאר הלילות ונאמר שלא יוכל להמשיך לספור בברכה, או שהדין הוא אותו הדין וסופר בשאר הלילות בברכה. ונראה פשוט שהדין לא משתנה, שהרי עיקר מה שאנו מכריעים לומר שיכול להמשיך ולספור בשאר הלילות בברכה, הוא מחמת הספק ספיקא שמא ספירת יום היא ספירה, ואפילו אם תמצא לומר שאינה ספירה עדיין הרבה פוסקים סוברים שכל לילה ולילה היא מצווה בפני עצמה. ובספק ספיקא הזה אין שום מקום לחלק בין אם המעשה הזה שספר ביום היה רק פעם אחת או כמה פעמים, שגם אם הוא נכפל כמה פעמים הספק נשאר ספק אחד, האם ספירת יום נחשבת לספירה או לא. וממילא הספק ספיקא נשאר עומד במקומו, ובלילות הבאים יש לנו ספק ספיקא לחייבו לספור בברכה.

מסופק על ב' ימים אם ספר בהם ספירת העומר

אמנם יש להסתפק במי שמסופק אם ספר ספירת העומר באחד מהימים, שכותב השו"ע שבשאר הימים יכול להמשיך ולספור בברכה, משום שיש לו ספק ספיקא שאומר שהוא חייב בספירת העומר, והספק ספיקא הוא שמא באמת ספר באותו היום, ואפילו אם באמת שכח ולא ספר שמא ההלכה כאותם הפוסקים שכל יום ויום נחשב למצווה בפני עצמה. ובזה יש להסתפק מה הדין אם לאחר שהסתפק באחד מהימים אם ספר בו, התעורר לו הספק הזה בעוד יום נוסף, האם הדין משתנה בזה ושוב לא יכול להמשיך ולספור בברכה בשאר הימים, או שהדין נשאר כמקודם וממשיך לספור בברכה.

והנידון הוא דהנה הספק ספיקא שמכריע שיכול לספור בברכה, הוא מתחיל מהספק הראשון שאולי באמת ספר באותו יום שהוא מסופק בו ולא שכח, וי"ל שכל מה ששייך לצרף את הספק הזה בתור ספק ספיקא ולהתיר הוא דווקא אם הספק הוא רק ביום אחד אם ספר בו או לא, שאז

אנו לוקחים בתור ספק ספיקא לומר שאולי באמת ספר באותו יום. אבל אם הספק הזה נכפל שתי פעמים, הרי זה עושה לנו ריעותא בעצם הספק, שאפילו אם ביום הראשון שהוא מסופק בו אפשר לנקוט כצד שיתכן שבאמת ספר בו, אבל על היום השני שהוא מסופק בו זה כבר ספק נוסף ואולי דווקא באותו יום הוא כן שכח. וממילא בכל פעם ופעם שנוסף לו עוד ספק על עוד יום אולי גם בו שכח לספור, זה עושה ריעותא בספק ספיקא שמגרע את הצד של הספק הראשון לומר שבאמת ספר כדין, שהרי הספק חוזר ומתעורר על עוד יום נוסף.

ומה שבפעם הראשונה שנוולד הספק הזה אם ספר באחד מהימים או לא ספר, אנו מכריעים מכח הספק ספיקא לומר שיכול להמשיך ולספור בברכה, אין זה בגדר הכרעה שמסלקת את כל שורש הספק. אלא באמת עדיין הספק עומד במקומו אולי שכח ולא ספר, אלא שההכרעה של ספק ספיקא מכריע שיכול להמשיך ולספור בברכה. וממילא כאשר הספק נולד פעם נוספת שמסתפק על יום נוסף אם שכח ולא ספר בו, אין זה ספק חדש אלא ספק זה מצטרף לספק הקודם, ועל כן אפילו שנאמר שבפעם הזו ספר ספירת העומר ביום המסופק עדיין אין זה אומר שספר גם ביום הראשון המסופק. ומשום כן נולד ריעותא בספק הראשון, ויתכן שכבר אי אפשר לצרף את הספק הראשון בתור צד לספק ספיקא להתיר ולומר שבוודאי ספר באותו יום, מאחר שהספק הזה חוזר וכופל את עצמו.

ולמעשה, הגר"א זצ"ל טען בפשיטות שאין לחלק, ובין אם הספק אם ספר ספירת העומר הוא ביום אחד ובין אם הוא נכפל לכמה ימים, תמיד אפשר לומר בזה ספק ספיקא שיכול להמשיך ולספור ספירת העומר בברכה. וטען שמה שהספק אם ספר או לא מתעורר בעוד יום נוסף, אינו עוד ספק חדש שנכנס בתוך הספקות שאנו דנים בהם, שמלבד הספקות הקיימים נכנס עוד ספק, שכל יום המסופק הוא עוד ספק בפני עצמו. אלא הכל הוא ספק אחד, האם שכח באחד מהימים או לא שכח, ולא מסתפקים על כל יום ויום בפני עצמו אם שכח או לא, אלא הספק הוא ספק אחד שכולל את כל הימים המסופקים האם שכח או לא. וממילא כאשר אנו אומרים ספק ספיקא לחייבו לספור בברכה, אנו נוקטים כצד שיתכן שלא שכח, ואנו כוללים בזה את כל הימים המסופקים בצד אחד שיתכן שלא שכח.

ועל כן אפילו כשהספק אם שכח לספור, הוא ספק על שני ימים, גם כן י"ל ספק ספיקא לחייבו להמשיך לספור בברכה, והספקות הם שמצד אחד יתכן שכל יום ויום הוא מצווה בפני עצמו, ואם כן חייב להמשיך ולספור בברכה. ואפילו אם תמצא לומר שכל הימים מצווה אחת הם, הרי יתכן שלא שכח לספור וספר את כל הימים. ומספק ספיקא אנו נוקטים שחייב במצוות ספירת העומר, וממילא יכול להמשיך ולספור בברכה.

לא ספר בלילה וספק אם ספר ביום

עוד יש להסתפק, במי שבלילה וודאי שלא ספר ספירת העומר, וכשנזכר ביום שלא ספר בלילה עמד לספור, אלא שעתה הוא מסופק אם באמת ספר ביום או לא, דהנה אם וודאי ספר ביום כותב במשנה ברורה שיכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה, משום שיש לנו בזה ספק ספיקא לחייבו בספירת העומר בברכה (ספק אחד שמא ספירת יום נחשבת לספירה, ואפילו אם אינה נחשבת לספירה שמא ההלכה היא שכל יום ויום הוא מצווה בפני עצמו). אבל כאן שהוא מסופק אם ספר ביום יש להסתפק האם יוכל להמשיך לספור בברכה, משום שכאן נוסף בתוך הספקות עוד ספק, ויש לנו בזה שלש ספקות האחד האם ספירת יום נחשבת לספירה, והשני אפילו אם היא נחשבת לספירה אולי באמת לא ספר ביום, והשלישי אם כל הימים הם מצווה אחת או שכל יום ויום נחשב למצווה בפני עצמה. ובזה יש לדון כיון שנוסף עוד ספק אם ספר ביום, זה נחשב לריעותא בספק ספיקא, כיון שאפילו לפי הצד שספירת יום נחשבת לספירה עדיין יש כאן עוד ספק אם בכלל ספר ביום, וממילא כיון שיש ריעותא בספק ספיקא אין לנו בזה את ההכרעה שיכול להמשיך לספור בברכה. (ויש לחלק בין דין זה לדין שהובא בשו"ע שהמסופק אם ספר ספירת העומר יכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה מכח ספק ספיקא, משום ששם הספק הוא על הלילה אם ספר בו או לא. ואילו בציור זה בוודאי שלא ספר בלילה, והספק הוא על היום אם ספר בו או לא, ובזה הספק י"ל שהספק על היום הוא ריעותא בספק ספיקא שלא יוכל להמשיך לספור בברכה).

ובציור זה אי אפשר לומר את סברתו של הגר"א זצ"ל שהכל ספק אחד הוא, משום שהספק אם ספר ביום הוא מין ספק אחר, ואינו אותו ספק אם ספירת יום נחשבת לספירה או לא, שאפילו אם ספירת יום נחשבת לספירה עדיין יש להסתפק שיתכן שבכלל לא ספר ביום.

ספק ספיקא לקולא

ובשם הגר"א זצ"ל שמעתי סברא חדשה, דהנה באמת דעת רוב

הראשונים הוא שכל יום ויום הוא מצווה בפני עצמה, ובמשנה ברורה (סקל"ו) כתוב שכך הוא דעת הרבה פוסקים, ובשער הציון (סקמ"ו) כתוב שכך הוא דעת רוב הראשונים (באופן ששכח לספור באחד מימי הספירה, ולא ביום הראשון, וע"ש), וממילא מעיקר הדין היה צריך להכריע את ההלכה כדעת רוב הראשונים שכל יום ויום הוא מצווה בפני עצמה ואפילו אם בוודאי שכח ולא ספר באחד מהימים יכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה. אלא שבכל זאת ההלכה למעשה חוששים לאותם ראשונים שכל ימי ספירת העומר הם מצווה אחת, וממילא אם שכח לספור באחד מהימים הפסיד את המצווה, ושוב אינו יכול להמשיך ולספור, ולחוש לאותם ראשונים אנו אומרים שיספור ספירת העומר בלא ברכה.

אבל כיון שלמעשה לדעת רוב הראשונים כל יום ויום הוא מצווה בפני עצמה, ואם שכח ולא ספר באחד מהימים יכול להמשיך ולספור בברכה, על כן אנו אומרים שכל מה שחוששים לאותם ראשונים שכל ימי הספירה מצווה אחת הם שלא להמשיך ולספור בברכה, זהו דווקא במקום שאין לנו עוד סניף להקל, אבל אם יש עוד צד לקולא, אנו מצרפים את זה לדעת רוב הראשונים שאפשר להמשיך ולספור בברכה, ואנו תופסים את הצד לקולא שיוכל לכוף עלמא להמשיך ולספור בברכה.

ולפי זה מה שכתוב בשו"ע ובפוסקים שבמקום שיש ספק ספיקא לקולא אפשר להמשיך ולספור בברכה, ההגדרה של ספק ספיקא כאן לא צריכה להיות כפי כל ההגדרות של ספק ספיקא בכל הש"ס, שאם יש ריעותא בספק ספיקא שנוסף לתוך הספק עוד צד ספק לחומרא אז כבר אי אפשר לומר ספק ספיקא. אלא עיקר ההגדרה של ספק ספיקא לקולא בספירת העומר הוא בעיקר נאמר כלפי זה שאם יש עוד סניף וצד להקל, אז אנו תופסים לקולא שיוכל להמשיך ולברך, ואנו סומכים בזה בעיקר על דעת

הראשונים הוא שכל יום ויום הוא מצווה בפני עצמה, ובמשנה ברורה (סקל"ו) כתוב שכך הוא דעת הרבה פוסקים, ובשער הציון (סקמ"ו) כתוב שכך הוא דעת רוב הראשונים (באופן ששכח לספור באחד מימי הספירה, ולא ביום הראשון, וע"ש), וממילא מעיקר הדין היה צריך להכריע את ההלכה כדעת רוב הראשונים שכל יום ויום הוא מצווה בפני עצמה ואפילו אם בוודאי שכח ולא ספר באחד מהימים יכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה. אלא שבכל זאת ההלכה למעשה חוששים לאותם ראשונים שכל ימי ספירת העומר הם מצווה אחת, וממילא אם שכח לספור באחד מהימים הפסיד את המצווה, ושוב אינו יכול להמשיך ולספור, ולחוש לאותם ראשונים אנו אומרים שיספור ספירת העומר בלא ברכה.

אבל כיון שלמעשה לדעת רוב הראשונים כל יום ויום הוא מצווה בפני עצמה, ואם שכח ולא ספר באחד מהימים יכול להמשיך ולספור בברכה, על כן אנו אומרים שכל מה שחוששים לאותם ראשונים שכל ימי הספירה מצווה אחת הם שלא להמשיך ולספור בברכה, זהו דווקא במקום שאין לנו עוד סניף להקל, אבל אם יש עוד צד לקולא, אנו מצרפים את זה לדעת רוב הראשונים שאפשר להמשיך ולספור בברכה, ואנו תופסים את הצד לקולא שיוכל לכוף עלמא להמשיך ולספור בברכה.

ולפי זה מה שכתוב בשו"ע ובפוסקים שבמקום שיש ספק ספיקא לקולא אפשר להמשיך ולספור בברכה, ההגדרה של ספק ספיקא כאן לא צריכה להיות כפי כל ההגדרות של ספק ספיקא בכל הש"ס, שאם יש ריעותא בספק ספיקא שנוסף לתוך הספק עוד צד ספק לחומרא אז כבר אי אפשר לומר ספק ספיקא. אלא עיקר ההגדרה של ספק ספיקא לקולא בספירת העומר הוא בעיקר נאמר כלפי זה שאם יש עוד סניף וצד להקל, אז אנו תופסים לקולא שיוכל להמשיך ולברך, ואנו סומכים בזה בעיקר על דעת

תפילה בציבור עצה לזכירת ספירת העומר

נביא עוד דברים בענין ספירת העומר, שהיה אומר הגר"צ בתור עצה שלא לשכוח לספור, ואלו הם דבריו:

נהגה כדי לא להכנס לספקות בספירת העומר אם ספר או לא. העצה הטובה ביותר היא שלא לשכוח לספור. אלא השאלה היא איך מצליחים שלא לשכוח?

התשובה לכך היא להתפלל תפילת ערבית בציבור, שדרך כלל כל הספקות נולדים כאשר לא מתפללים בציבור, ואז מצויה השכחה או ספק שכחה על ספירת העומר. אבל בתפילה בציבור שכל הציבור סופר יחד, אין אדם ששוכח לספור, והזכירה מובטחת.

רוח הקודש

ושמעתי ממון הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל שאצל החפץ חיים כל אחד ראה את הדברים הללו תמיד כסדרן, כל אחד שהיה נכנס אליו, היה שומע דברים שנוגעים לו לפי מצבו וענינו.

תפילת מעריב

היה בויכוח מאיר בבני ברק, יהודי תלמיד חכם, שהיה מספר על פעם אחת בו זכה להכנס אל הקודש, הכהן הגדול מן החפץ חיים זצוק"ל. וכך היה המעשה, בבחירתו הזדמן לו להיות בוורשלא לאיזה צורך, וחשב בדעתו שכיון ששמע כל כך הרבה על גדלותו וצדקותו של הכהן הגדול, החפץ חיים, ובנוסף לזה הוא לומד הרבה בספריו הקדושים, אשר על כן כדאי לו עתה כשהוא נמצא בקרבת מקום לראדן להתעכב עוד מעט, ולטרוח לנסוע פעם אחת בחיים לראות את החפץ חיים ולשאל אותו את ספקותיו בהלכה ובהנהגה. וממחשבה למעשה התיישב הבחור, ופרס את ספקותיו בהלכה ובהנהגה כפי שהיו לו באותה העת, וכתבם על הדף, שכאשר יבוא אל הקודש יזכה לקבל את התשובות. ומיד לאחר מכן הזדרז לעלות על הרכבת המובילה לראדן.

והיה בחור בישיבה שכאשר שמע את המעשה הזה, הלך אל מן הגרא"ל מן שן זצ"ל, ושאל אותו מה הפשט בזה, האם זה "רוח הקודש", שהחפץ חיים ברוח קודשו ידע שאדם זה צריך חיזוק בנושא זה, ומשום כן דיבר עימו בדווקא על הנושא הזה.

אמר לו הרב שך, שאין זה מראה בהכרח על רוח הקודש, אלא אדם גדול, הקב"ה נותן לו סייעתא דשמיא ומכניס בלבו שידבר על הנושאים הללו שהשומע צריך להתחזק בהם. ויתכן לפעמים אדם גדול שמדבר על נושא מסויים, ולאחר מכן כשישאלו אותו למה דיבר דווקא על הנושא הזה, הוא לא יידע למה באמת דיבר על זה, אלא התשובה שכן הקב"ה הכניס לו בלבו שידבר על נושא זה, בלא שהוא עצמו מבין למה מדבר כך.

ומן הגרא"ל זצ"ל הוסיף וסיפר עוד כמה עובדות על החפץ חיים שדיבר עם אנשים את הדברים שבדיוק היו צריכים לשמוע, וסיפר שהיה יהודי שרח"ל התחתן עם גויה, וכלפי חוץ הוא היה נראה יהודי טוב עם זקן גדול ולא היה ניכר עליו כלום. ובאחד מהימים הוא הגיע אל החפץ חיים, ומיד לאחר שאמר לו "שלו עליכם" התחיל החפץ חיים לדבר עימו על "בועל ארמית קנאין פוגעין בו", והאריך לדבר הרבה על כך.

השומעים לא הבינו מדוע החפץ חיים בחר לדבר על הנושא הזה, אבל הוא הבין טוב טוב על מה הדברים אמורים.

מקום בישיבה

עוד סיפר מן הגרא"ל זצ"ל, שהיתה קבוצת בחורים שלמדה בראדן, ולאחר כמה שנים שלמדו שם החליטו לעבור ללמוד בישיבת מיר. ולפני שיצאו מראדן נכנסו אל החפץ חיים, כדי לקבל ממנו ברכת הדרך שיצליחו בישיבה החדשה. החפץ חיים נמקם לברכה בהצלחה, התחיל לשכנע אותם שלא כדאי להם לנסוע למיר, ואמר להם "בשביל מה אתם צריכים לנסוע למיר, הרי עכשיו אתם מסודרים בישיבה, יש לכם מקום לשבת ומקום ללון, ואם עכשיו תעברו למיר הרי כשתחזרו לא יהיה לכם כלום ותצטרכו שוב לטרוח להשיג מקום בישיבה".

מאחרות, והיה כבר תשוש ועייף מנסיעות היום, החליט להשאר בלילה לישון בראדן, ובבוקר מיד לאחר תפילת שחרית יכנס אל החפץ חיים. ומשום כן חיפש לעצמו אכסניה שבה יוכל לטעוד וללון בלילה, ולאחר שטרח מצא את מה שחיפש. ובאותה שעה הוא עדיין לא התפלל תפילת מעריב, חשב לעצמו מכיון שכרגע הוא עייף מאוד מעמל הדרך וקשה לו לעמוד בתפילה, על כן כדאי לנוח מעט כרגע שעה, ולאחר מכן לקום בכוחות חדשים בשביל להתפלל תפילת מעריב.

הבחור הלך לישון, אלא שהוא לא התעורר לאחר 15 דקות, אלא לאחר 15 שעות, כאשר כבר הבוקר עלה על הארץ. מיד כשקם הזדרז לתפילת שחרית, ונשכח ממנו כל הענין של תפילת מעריב שלא התפלל אתמול, ולאחר שהתפלל תפילת שחרית הלך אל הקודש לביתו של החפץ חיים.

כשנכנס אל החפץ חיים לפני שהתחיל לדבר עימו ולשאל אותו את שאלותיו, פתח עימו החפץ חיים בשיחה ואמר לו, "תראה את גודל ירידת הדורות שיש ברור הזה, לדוגמה תפילת ערבית, באיזה חשיבות מחשיבים היום את התפילה הזו, הרי כמעט ולא מחשיבים אותה למאומה". וכך במשך כמה דקות יושב החפץ חיים ומדבר דברי חיזוק בענין תפילת מעריב.

הבחור התפלא במעט מדוע בחר החפץ חיים לדבר דווקא על תפילת מעריב, אבל לא עברו דקות מרובות, ותוך כדי דיבור של החפץ חיים פתאום הוא נזכר שאתמול לא התפלל מעריב, ומיד הוא קפץ ממקומו בהתרגשות ובבהלה

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"מועדי" - מועדים שהשי"ת רוצה בהם

מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי (כג, ט)

ה"ספורנו" מבאר את המילים "מקראי קודש", שהכוונה שיש לעשות במועדים אספות עם לעסקי קודש, ואם אכן ישראל עושים כך - "אלה הם מועדי", מועדים שה' יתברך רוצה בהם. אבל אם המועדות יהיו "מקראי חול", וישראל יעסקו בהם בחיי שעה ובתענוגות בני האדם בלבד - מועדות שכאלו לא יהיו "מועדי"; על מועדות כאלו נאמר (ישעיהו א, יד) "חדשיכם ומועדיכם שגאה נפשי".

רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל הבחין פעם אחת באחד מזקני ירושלים וצדיקיה, רבי אברהם וייספיש, שלא יצא כל ימיו משכונת "מאה שערים", והנה הוא רואה אותו הולך ברחוב יוסף בן מתתיהו לכיוון רחוב יפו. בהגיעו לרחוב יפו, נעצר ליד לוח מודעות, והחל לקרוא את המודעה התלויה על גביו. בהיותו קצר ראייה הוא התקרב מאד עד ללוח, ולפתע אף הוציא פנקס, והעתיק את המודעה שהתפרסמה שם. במודעה היתה פרסומת על ריקודי עם שיתקיימו בים המלח, בתאריך זה וזה, ואוטובוסים יצאו ממגרש הרוסים בשעה זו וזו. כל לוח המודעות היה מלא במודעות כאלו, ולא היתה תלויה בו שום מודעה אחרת!

בדרך לא דרך הצליחו "להוציא" מרבי אברהם וייספיש את סודך של המודעה: "התאספו יחד, בני החבורה הקדושה, וחשבנו כמה צער יש לשכינה הקדושה מאירועים שכאלו. אנשים מסכנים, אומללים, תינוקות שנשבו, נוסעים למקום פריצות, ומתנהגים בפריצות. על כן החלטנו שבאותו זמן שהם מתאספים לנסוע לים המלח - אנו מתאספים יחד לעשות נחת רוח לבורא, כנגד הצער שנגרם לו מההתאספות שלהם.

בכל שבוע יוצא אחד מאתנו, לפי התור, ובודק במודעות את השעה בה הם מתאספים. באותה הפעם שראו אותי מעיין במודעה - היה זה בתור שלי".
ממש גיוואלדיג!

כמה נחת רוח יש לבורא עולם כשמתאספים יחד לעסקי קודש.

"מקראי קודש" בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

עד ממתרת השבת השביעית... והקרבנתם מנחה חדשה לה' (כג, טז)

"מנחה חדשה" - התורה

בפרשת אמור התורה מדברת על המועדים כולם - פסח, שבועות, סוכות, ראש השנה, יום כיפור, אפילו חנוכה ופורים רמוזים בפרשה זו.

ה"כלי יקר" שואל, מדוע חג השבועות ומהותו לא מפורש ומפורש כמו שאר החגים, מדוע לא מצוין בתורתנו הקדושה שביום זה קיבלנו את התורה שהוא "חג מתן תורתנו". התורה מפרשת את ספירת העומר, אחר כך את קרבן שני הלחם בחג השבועות, ובפרשת פנחס נאמר עוד לגבי חג עצמו וקרבנותיו, אבל לא מוזכר להדיא כי שבועות הוא יום קבלת התורה.

ה"כלי יקר" מיישב ומלמדנו יסוד יקר.

נאמר בתורה: "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" (שמות יט, א). מה המשמעות "ביום הזה" [ולא "ביום ההוא"]? ביארו חז"ל (תנחומא פרשת יתרו סימן יג) שללמדנו בא, ש"כשתהא לומד, אל יהו בעיניך ישנים, אלא כאילו היום הזה ניתנה". עוד אמרו חז"ל (ילקוט פרשת ראה רמז תתע): "אשר אנכי נתן לפניכם היום", יהיו חביבין עליכם כאלו היום קבלתם מהר סיני, ויהו רגילים בפיכם כאלו היום שמעתם אותם".

ידוע המעשה המובא בתוספות (הגינה טו ע"א) מהירושלמי, אודות סעודת הברית של אלישע בן אבויה. ישבו שם חכמי התנאים ואמרו: אינהו בדידן ואנן בדידן - הם מטפחים ומרקדים ואנחנו נשב ונלמד. למדו תורה וירדה אש מן השמים והקיפה אותם. אבי התינוק, אבויה, תמה: האם לשרוף את ביתי באתם?!

פלא, כיצד אבי הבן לא הבין כי היתה זו אש שממית, לא מדורת ל"ג בעומר. אבל אבי הבן לא הכיר בה. ראה, אך לא ידע מה הוא רואה. לא הבין כי זו אש אחרת. אמרו לו: חס ושלום, אלא שעסקנו בתורה, ומתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, והיו הדברים ערבים ומתוקים כנתינתם בסיני. וכי לא באש ניתנו? שנאמר: "וההר בוער באש עד השמים".

"יהיו בעיניך כחדשים" היינו, שהיהודי יכול להכיר ולהבין, בכל עת שלומד - כאילו היום מקבל את התורה הקדושה.

ה"כלי יקר" אומר, כי בדוקא לא מפורש בתורה שיום החמישים הוא יום מתן תורתנו, כי לגבי עם ישראל מתן תורה נמשך כל הזמן - אלפי שנים. יהודי מתיישב ללמוד "אמר אביי" - יש לו מתן תורה מחדש. ואדרבה, מתן תורה הזה מוזכר ברמיה: "הקרבנתם מנחה חדשה לה'", "המנחה חדשה" היא התורה, שהיא חדשה בכל יום. יש בה התחדשות תדירה.

הלומד תורה שכינה כנגדו

רצוננו להבין יותר, מה הכוונה שבכל יום יהיו בעיניך "כאילו היום הזה ניתנה", האם כל יום יש מתן תורה? הרי במציאות לא היום ניתנה התורה!

הבה נראה, נלמד, וניווכח כי תמיד ישנו מתן תורה, ומחמתו אפשר להרגיש את דברי חז"ל "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", בכמה בחינות.

שנינו במשנה באבות (ג, י): "רבי חלפתא איש כפר חנניה אומר: עשרה שישבין ועוסקין בתורה שכינה שרייה ביניהם, שנאמר... ומנין אפילו חמשה, שנאמר... ומנין אפילו שלשה... ומנין אפילו שנים... ומנין אפילו אחד, שנאמר: 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך'".

אוי רבותי! זו לא מליצה. דברי חז"ל אינם סיפורים, זו תורה הקדושה. במשנה באבות כתוב שהלומד תורה שכינה כנגדו.

כמה היינו נראים אחרת אילו רק היינו קצת מרגישים בחוש את דברי חז"ל הללו? ומה השכינה עושה איתו?

כתוב מפורש ב"תנא דבי אליהו" שהקב"ה מלמד אותו את התורה שהוא לומד. רבותי, שכינה ייתי כי הקב"ה מלמד אותי את התורה שאני לומד כעת.

משום כך חמור מאד להפסיק באמצע הלימוד, כמובא בגמרא (הגינה יב ע"ב) שהמפסיק ממשנתו ומדבר דברים בטלים באמצע הלימוד - "מאכלים אותו גחלי רתמים", כי הקב"ה יושב כנגדך ומלמד אותך כעת, כמו שמברכים: "ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל", הוא מלמדך ואתה מפסיק ממשנתך? נורא נוראות.

מחולת מחניים - בכל דור

כתוב בשר השירים (א, א): "שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזהך כך מה תחזו בשולמית כמחלת המחניים", ומובא במדרש (מביב רבה ב, ד): אמרים להם האומות [לעם ישראל]: "שובי שובי השולמית" - הדבקו לנו, בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים, הגמונים, דוכסין, אפרכין אסטרטלישין" - תחזרי אלינו השלומית, השלמה באמונתה, ובתמורה ניתן לך ממשלה, עושר ומלכות.

משיבה כנסת ישראל: "מה תחזו בשולמית כמחולת המחניים" - מה תתנו לי, מלכות, ממשלה, כבוד? האם מחולת המחניים אתם יכולים לתת לי?!

מה הכוונה "כמחולת המחניים"?

בקבלת התורה עמדנו מחנה מול מחנה וקבלנו כך את התורה מיסיני. אם את זה אינכם יכולים לתת לנו, מה שתתנו לא שווה דבר, כי לנו יש "מחולת המחניים".

נשאלת השאלה: "מחולת המחניים" היא פעם, ממש נפלא, אבל אנחנו, אומות העולם, אומרים לכם שעכשיו אם תבואו אלינו תקבלו דברים טובים - מלכות וממשלה!

התשובה המוכרחת, ש"מחולת המחניים" קיים גם עכשיו! מתן תורה הוא תמיד, בכל מיני בחינות. יש גם היום "שכינה כנגדו" בעת לימוד תורה, ועוד מתנות גדולות מהקב"ה, היום כמו בעת נתינת התורה.

אחים יקרים, שומעים דיבורים? מחולת המחניים! שכינה עמו!

ושמא תאמרו: רבי ראובן, מה אתה מחדש, ידענו את המשנה מקדמת דנא, מי לא יודע את המשנה באבות שאחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עימו?

בשביל כך באנו לכאן הערב, לאותם דברים הידועים לכל, לאותן משניות מפורסמות, שבהן האדם חייב להתחזק ולהתחדש, להמחיש לעצמו, ואם לא - הוא מתקרב.

אם לא מחממים - זה מתקרר!

ביקרתי יהודי גדול מבני ברק, בשם רבי זאב אידלמן, צדיק יסוד עולם. הוא שהה אז בחדר מיוחד בבית הרפואה "מעוני הישועה". מזוג לו כוס תה, התה היה חם מאוד, רותח. ביקשתי לקרר את התה, לשפוך לכלי שני - כי כלי שני אינו מבשל, וכך שוב לקרר לכוס שלישית, והוא יוכל לשתות.

פנה אלי הצדיק לאמרו: "רבי ראובן, תעווב".

"מדוע?" תמהתי.

"תשמע רבי ראובן", אמר לי, "אם לא מחממים - זה מתקרר ממילא". ושבו והדגיש: "אתה שומע? אם לא מחממים - זה מתקרר!". מחובתנו להתחמם, להתחזק, ללמוד יראת שמים ולרכוש מוסר, וזהו מוסר מה שאנו לומדים כעת: "מנין שאפילו אחד שיושב...!" אם היינו מרגישים וחיים כך, אולי התורה הייתה נראית אחרת לחלוטין!

רבי ישראל שלנשר ז"ל אמר פעם, מה הנפקא מינה בין צדיק ללא צדיק. שניהם מקיימים מצוות, שניהם לומדים תורה, ההבדל ביניהם הוא, שאצל הצדיק, הידיעה שמשגיח ורוכש אינה ידיעה חיצונית אלא הדברים חיים בקרבו בחוש, בציור חי. לדוגמא: אם המשנה אומרת "אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכונה כנגדו" וצדיק באמונתו יחיה - הוא חי את הדב, שכונה כנגדו - כעת הקב"ה לומד אתי!

אבא מלמדנו תורה

רבי רפאל הלל זצ"ל, ממיסדי סמינר "אור החיים" בבני ברק, אמר לי דבר נאה: שים לבך, בתשע-עשרה הברכות שבתפילת שמונה-עשרה ישנן נוסחאות שונות: ספרד, אשכנז, נוסח האר"י ונוסח תימן. כמובן, כל נוסח יסודותיו בהררי קודש - אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ושנם שניונים בנוסחאות. אפילו בברכת אבות - הברכה הראשונה, האשכנזים אומרים "וקונה הכל" והספרדים אומרים "קונה הכל".

חוץ מברכה אחת ויחידה, שבה כל העדות שווים: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבונו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה". הכל שווים - אותה תורה, אותה תשובה, וכולנו יחדיו בעבודה לפני ה'.

והנה, הבקשה אודות התורה היא: "השיבנו אבינו לתורתך". בכל הברכות אין את הלשון "אבינו" מלבד בסוף התפילה "ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך" וגם שם, הנושא הוא תורה - "כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו **תורת חיים** ואהבת חסד". בברכות האחרות אין "אבינו", לא ברפאנו, לא בברך עלינו ולא בשאר ברכות. רק ב"השיבנו" מתחננים לקב"ה בלשון "אבינו". מדוע?

כתוב בדברי רבותינו הראשונים, כי אנו פונים לריבונו של עולם, ומבקשים לאמר: אתה אבא שלנו, וההלכה אומרת שאב חייב ללמד את בנו תורה. אם כך, תלמד אותנו: "השיבנו אבינו לתורתך".

בברכת התורה מברכים: "ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל", לא "לימד" תורה אלא "המלמד", כעת. "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".

כח התורה גם לחלשים היה זה לפני כעשרים שנה. הוּמנתי למסור שיחה בצפון הארץ. השבתי למארגנים המבקשים, כי כיון שהנסיעה קשה עלי למרחקים [ממרכז הארץ לצפונה] אני מעוניין בתשלום עבודה. "בבקשה, מה הסכום שאתה מבקש?" שאלו.

"אין כוונתי לכסף" השבתי, "אלא למשווה אחר. באותה עיר בה אמסור את השמוע'ס, שווה בתקופה זו אחד מגדולי התורה שבדורנו, וכיון שלא פגשתי אותו מעולם, רצוני להיכנס למעונו לשאול בכמה עניינים רוחניים". "בבקשה, אני מתגורר באותו בנין, בו הגאון הגדול שווה כעת" - השיב המארגן, "אשאל אותו אם אתה יכול להיכנס".

שוב. העניין סודר ויצאתי לדרך. תשמעו, אינני אומר לכם סיפור סתם ומפי השמועה, אני בעל המעשה ממש! הגעתי למקום, ואחרי הדרשה, כיון שיש חיוב "בימונו תיתן שכרו" הוא סידר לי מיד את הפגישה, ונכנסתי.

הגאון המדובר כיבד אותי לשבת, שאל לשלומי ולמצבי, והנה הוא נוכר כי בהיותו אברך צעיר ראה אותי לראשונה, כנער צעיר, רוקד בחתונה. היה זה בנישואי שכן שלנו שהיה חבר שלו בישיבה בימים ההם, וכיום החבר ההוא גם כן תלמיד חכם גדול וצדיק שליט"א. "אמרו לי אז כי הילד שרוקד בחתונה הוא בן של השכנים, משפחת קרלנשטיין" - נזכר.

ומיד החל להתעניין בתשוקה מיוחדת לשמוע פרטים אודות ידידו מהישיבה, תלמיד חכם שהתחתן אז, נאמר שקוראים לו ר' דוד:

"מה נשמע עם הגאון ר' דוד? מה תפקידו, איך הוא מצליח?" השבתי לו את הפרטים עליו, וכי הוא לומד ומלמד תורה בבני ברק, ושימחתי את לבו.

אחר כך שוחחנו בנושא תורני, ולפתע הוא שואל שוב: "אה, איך הוא מצליח רבי דוד? האם נעים לו במשרתו, אולי אתה יודע משהו אודות בריאותו ופרנסתו?" התעניין עוד.

השבתי לו כפי ידיעתי, וראיתי על פניו קורת רוח. דיברנו עוד רגעים ספורים ושוב הגאון מתעניין: "מה שלום רבי דוד? תמיד מעניין אותי לשמוע משלומך, ואני שמח שהנה אתה יודע פרטים על הצלחתו בחייו, בתורה ויראה". והוא ממשיך: "אני שומע ממנו דברים טובים, אך אני שמח לשמוע גם מפיך דברים נעימים אודותי".

לא נאריך, רק אומר לכם נאמנה, כי לפחות שמונה פעמים במהלך אותו ביקור בן חצי שעה הוא התעניין: איך מרגיש ר' דוד? מה נשמע עם ר' דוד שליט"א?... הפלא ופלא.

לא ידעתי מה מסתתר מאחורי שאלותיו, כי מעולם לא נתקלתי בכזו התרפקות על ימים עברו, געגועים לימים שהם למדו יחד באותה ישיבה בבחירתם. חשבתי לעצמי: מסתמא "אין אהבה כאהבת התורה". שני תלמידי חכמים אמיתיים, אולי הם יגעו ביחד בתורה ומכאן נוצרה כזו ידידות ואלו געגועים. אך מה שלא היה ברור לי, שמעולם לא שמעתי שרבי דוד והוא למדו יחד, וכי יש להם קשר כל שהוא, בו בזמן שאני מכיר שנים רבות את רבי דוד ולא סיפר לי על כך מעולם. והיה לפלא.

נפרדנו. לאחר כשלוש שעות חזרתי לבני ברק. חלפו כמה ימים, פגשתי את רבי דוד ברחוב, תלמיד חכם מופלג, נעים הליכות, ערב לכל אדם: "רבי דוד! לא ידעתי מעולם שיש לך כזו ידידות עם הגאון הגדול הייתי במעונו והוא התעניין עליך בערגה".

רבי דוד לא מגיב, משוב ועד רע. אני שואל שוב. הוא לא משיב. תמהתי שבעתיים. הנה מסתתרים כאן דברים. אני מכיר את רבי דוד שנים רבות ולא קרה שהסתיר ממני משהו... ניסיתי לשאול שוב והנה אני מבחין כי דמעות נוטפות מעיניו... אתם שומעים? דמעות.

ואז פתח את פיו: "כן, כן, מספרים כי לגאון ישראל רבי יצחק אלחנן מקובנה היה ראש קשה בצעירותו, גם למהר"ם שיק היה ראש חלש. והם הרי היו בסופם לגדולי הדור ממש" אמר ובכה.

רבי דוד בוכה. לא הבנתי מה הולך כאן. אך הוא החל לספר: דע לך כי הגאון הזה שביקרת במעונו, היה בעל ראש חלש בעת שלמד איתי בישיבה. באופן מיוחד. חלש ביותר! הוא היה גיוועלדיגער צמא לדבר ה', אך מה אפשר לעשות, הוא לא יכול היה ללמוד דף גמרא. אך כיון שבכל זאת רצה מאד ללמוד, בכל לבו, הלך לבחורים וביקש מהם שיסבירו לו. בישיבה למדו בעלי חסד והם למדו איתו. אך לאחר זמן מה נוכחו לדעת כי מה שלומדים איתו למחרת כלא היה... כאילו לא למדו, כי למחרת בא שוב וביקש עוד פעם, ועוד. בקיצור, הציבור התעייף, הבחורים חשבו לעצמם: "פשוט ביטול זמן, גייעה לייק, מדברים שעות וכולם...".

תשמעו היטב, מה שממשיך רבי דוד ומספר: הוא בעצמו היה יושב לילות, שעות על גבי שעות. והיה מרגש מאד לראות אותו מתייגע על הגמרא, ומפעם לפעם ראו אותו דופק על ראשו ואומר בכאב: "מה אומר תוספות? מה כוונת תוספות?" מכה על ראשו וקורא שוב כמעט בבכיות "מה הכוונה כאן?" נורא ואיום היה לראותו בתשוקתו, התמדתו וצערו. צימאון ושקידה. והיחיד שלא התעייף היה אני" - אמר רבי דוד - "לא מחמת שחשבתי כי יצא משהו מהלימוד הזה, אלא פשוט התמלאתי רחמים עליו כיון שבקש כל כך ואיך אפשר לדחות אותו? ולמדתי איתו פעמים רבות".

חלפו ימים. הבחור השקדן התחתן. עבר ללמוד בכלל בישיבה מכובדת. והנה ביום בהיר נכנס לחדר האוכל בישיבה בחור שביקר באותה ישיבה שבה לומד ההוא בכלל, ושמועה בידו: "רבתי! לך... נפתח הראש. ביקרתי במקום לימודו וראיתי כיצד הוא מדבר בלימוד לעומקן של סוגיות עם אברכים ובחורים". "סיפורי מעשיות" הגיבו בלגלוג "כנראה איזה בחור או שניים החליטו להתחסד איתו...".

חלפה חצי שנה ואברך נוסף הביא עימו שמועה נחרצת יותר כי ביקר באותה ישיבה וראה איך הוא אומר 'חבורה' לפני אברכים, וכי בחורים צעירים פשוט רצים אחריו לדבר עמו בלימוד...!

בקיצור לא נאריך. האיש הלך הלוך וגדול, כאחד מגדולי התורה בדורנו! למד ולימד, זכה וזיכה את הרבים.

"כנראה שאינו יכול לשכוח מה שעשיתי עימו חסד נעורים" סיים רבי דוד וקינח את עינו מדמעה נוספת.

רבתי, רבים מכס ודאי מכירים את התלמיד חכם הגדול הזה, רק שאינני יכול לנקוב בשמו. הנה פרי השקידה ועמלה של תורה.

כי יש לנו מלמד טוב - "המלמד תורה לעמו ישראל". בזהר בפרשת יתרו, על הפסוק "ומשה עלה אליו האלקים ויקרא אליו ה'", כתוב: "רבי יוסף אמר: מכאן אמרו חבריא, הבא לשהר מסייעין אותך, דכתיב 'ומשה עלה אל האלקים', מה כתיב בתריה 'ויקרא אליו ה', דמאן דבעי לאיתקרא מקרבין ליה".

רק אתן לכם דוגמא אודות התלמיד חכם הנ"ל מגדלותו בתורה. בסוף ימיו הוא היה סגי נהור ויהוה כראש ישיבה. הוא אמר שיעור קבוע באחת הישיבות החשובות בארץ ישראל, שיעור כללי לעשרות בחורים ואברכים, ואמר את השיעורים ללא ספרים. היו אומרים לו: "ברשב"א כתוב כך וכך" והוא הגיב: "בבקשה תקרא את הרשב"א... נו אתה רואה מה שכתוב פה את המילה הזו...". והפריך את הקושיה עליו.

לכזו גדלות הגיע בעבודת ה', גאון עולם ממש.

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת אמור | שנת תשע"ח | גיליון 32

דברים שכתב רבינו הקדוש זיע"א אחר מיטתו של רבו ראש ישיבת חברון מרן הגר"י סרנא זצוק"ל

בעמדנו בימים אלו לקראת סיום י"ב חודש מאותו היום המר והנמהר בו נוטל כבוד מבית חיינו ועלה רבינו הקדוש זיע"א בסערה השמימה. בעמדנו כעת לקראת סיומה של שנה בה צעדנו ועמד האש כבר לא צועד לפנינו. הלא מאותו יום, ל"ג בעומר דאשתקד, בו נגזרה הגזירה כי רבינו הגדול אשר עמד לפנינו והאציל עלינו ברוחו הגדולה עזבנו לאנחנו, חשים אנו כי ככל שיום נוסף מפריד ומבדיל בינינו לבין אותו היום בו זכינו לחזות בזיו פניו ולשמוע מאמרת ה' צרופה, הרי שהרגשת החסר והאובדן הולכת ומתעצמת, גוברת ומתווספת.

ככל שהולך לו הזמן, מתברר ומתבהר יותר ויותר, כי ככל שנתאמץ לנסות להתחקות אחר דרכיו והליכות חיינו, ולהגדיר את מהותו ואישיותו, הרי שהיא רחבה מיני ים ועמוקה מיני עומק, אין באפשרותנו ובדל שכלנו כלים להכיל את עוצם קדושת חיינו והנהגותיו הקדושות, אין באמתחותינו הדלים השגות בדרגות גבוהות ונשגבות מעין אלו. אין לנו אלא להשתמש בדברים שכתב רבינו זיע"א בעצמו, בהעלותו ע"ג גיליון הרהורי ליבו לאחר הסתלקות רבו.

בשורות אלו, נעתיק דברים שכתב רבינו הקדוש זיע"א לעצמו, בשעת חימום לאחר פטירת רבו הגדול מרן הגר"י סרנא זצוק"ל בקיץ תשכ"ט (בהיות רבינו בשנתו הכ"ג). בדברי קינה אלו העלה רבינו זיע"א את עיקרי הנהגותיו הקדושות של רבו, וכמה נאים הדברים כאשר הן יוצאים מפי עושיהן, וככל כתבו אשר כתב בזה נאמר אנו על רבינו הקדוש זיע"א.

וכה כתב בכתב יד קדשו ע"ג הנייר:

לזכרו הקדוש של מורינו ורבינו ציס"ע הגאון האדיר

מרן ראש הישיבה הק' זצוקללה"ה זיע"א נבג"מ נ"ע

הוד שקמלכות

- נכתב ע"י א' מתלמידיו הנאמנים מתלמידי הישיבה בהווה -

מחשבה עמוקה, חכמת חיים, תבונה ישרה ורגש לזהט כל אלה חברו יחדיו בהקמת אישיותו האצילית והנשגבה של מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

"ראש הישיבה" לא היה לו שם תואר בלבד, זה היה חלק מעצמיותו, כי הוא והישיבה חד היו. הישיבה - ביתו. והתלמידים - בניו. וכפי שנהג לומר תמיד על מה שאמר בספרי דברים פ' ואתחנן, "ושננתם לבניך אלו התלמידים", ומדוע לא אמרה תורה במפורש ושננת לתלמידך? משום שתלמידים שאינם בכחינת בנים גם תלמידים אינם. ומכאן אהבתו וחיבתו לתלמידי הישיבה"ק שלא ידעה גבול.

כל מעינותיו היו נתונות להרבצת תורה. אף בשכבו על ערש דוי ברגעי מחלה קשים ביותר, מה ביקש אותה שעה? איה"ש יתחזק, ויוכל להרצות שיחה או שיעור.

בכל רוחב בינתו הגדולה, ובכל כח מרצו וסגולות נפשו התמסר לעניני הכלל. הוא נכנס בעובי הקורה בכל ענין ציבורי תורני שעמד על הפרק, והוא הוא שהיה מוצא תמיד את הדרך, את הפתרון. משום שהוא נכנס לענין בכל תמצית ועומק לבו, משום שלבו הטהור שקק להרבצתה של תורה, ורוחו הלוהטת לא ידעה שבעה להאדרתם והרחבתם של תורה ולומדיה.

לבו היה בוער בשלהבת ק-ה והפליא את שומעיו בשיחותיו, שהעמיקו לתוך עומק הלב כשם שעלו אל על.

כי מים חיים השקה לתלמידיו ממעין הנצחי ומן הבאר אשר כרה בו בעצמו. האיר עינים ופקח אזנים, וכמה פעמים חזר על כך שאילולי הסבא זצוק"ל היינו נשארים בלי עינים ובלי אזנים. התבטלותו כלפי גדולים דהימה פעמים. ומשום שאהבתו את האמת היתה ללא גבול. ומשום דהאמת היתה נר לרגליו בכל המצבים.

< נכתב על דעת הכותב בלבד >

הוד שבמלכות. ומלכות מה היא? ... כל מילה יצאה מפיו שקולה ומדודה, כל דבריו מלאי יופי פנימי, כל מציאותו והיותו אומרת אצילות ותפארת. הוד שבמלכות.

טוב לב. הטבה וחסד. וכל זה בפשטות טבעית. ומתוך גדלות מוסרית.

לוחמו של המוסר היה. בשלהבת שפתותיו היה זועק ללא הרף על הנחיצות וההכרח שבלימוד המוסר, ומה נפלא היה בדברו בימים הנוראים! בניגון המרטיט אשר נבע מתוך מעיין לבו הטהור אשר בער בשלהבת ק-ה, ברגש לוחט, ומתוך סערת נפש פנימית אשר הביעו תמיד גדלות ואצילות.

בשבת קודש היה לאחר. כולו מדושן עונג. אור של שבת נסך עליו. וכל מציאותו אומרת קדושה ועונג. שנים רבות נוהג היה הוא ז"ל לשוחח על השבת, ותמיד, באור אחר, בצורה אחרת, באופן אחר, ובדברו ניכר כי כולו לוחט בשלהבת קדושה של שבת קודש, שבת מלכתא ואצילותו המלכותית התאחדו יחדיו באור נצחי.

אכן, עדיין טרי הפצע שבלב, ועמוק עדין כאבנו ושברנו, מכדי להעריך נכונה את גודל אבידתינו. אך אחת ידענו. כי רבינו ראש הישיבה זצוקלה"ה כמאור פניו הנפלא, בנועם מדברותיו, בתקיפותו ועזו רוחו, באהבתו ובהטבתו, איננו עוד איתנו. "נפלה עטרת ראשינו אוי נא לנו כי חטאנו". כיצד נופלת עטרתו של אדם מראשו, כלום אין הוא חש בה ככל רגע ובכל שעה? אכן, כשאדם מאבד את ההרגשה כי עטרת לראשו הוא נושא, ומתעלם ממנה, מיד היא נופלת. אם נפלה עטרת ראשינו, אוי נא לנו כי חטאנו, כי חטאנו שלא הרגשנו כי עטרת לראשינו. וכו'.

פעמים רבות היה עולה במיוחד ל"שה"ק גם בזמנים שעליה כזו היתה כרוכה במס"נ ממש, להגיד שבת שלום לתלמידים. גם אם התפלל בביתו. ומשום שרוחו של הסבא היה שרוי עמוק עמוק בתוך מציאותו.

י. ש. בורונשטיין. (כותב המאמר הנ"ל)

תלמיד הישיבה הק' חברון,

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

עד כאן דברי רבינו הקדוש זיע"א בהיותו צעיר לימים, כפי אשר כתב בעוד ליבו חם וכואב על פטירת רבו ראש הישיבה זצוק"ל.

ב"קובץ גיליונות" של השבוע הבא עלינו לטובה, אשר יצא לאור לקראת יום ל"ג בעומר – יום אשכבתיה דרבי, נביא בפני הציבור מקבץ עובדות והנהגות מדרכיו הקדושים של רבינו הקדוש זיע"א, למען יעמדו לנו לאור ולדמות, לומר זה הדרך נלך בה.

מי זאת עולה מן הנודבר מתרפקת על דודה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה ב

שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, בשמחה עצומה נבשר לציבור בני התורה
כי לקראת יום היא"צ של רבינו הקדוש בעל ה"זאת ליעקב" זיע"א
זכינו בפייעתא דשמיא לברך על המוגמר
ובימים אלו יורד אל מכבש הדפוס ספרו של רבינו "זאת ליעקב" – במדבר

ומתקופה הקרובה ניתן יהיה להשיגו אי"ה:
בבית רבינו זיע"א רחוב הרב לנדא 7 בני ברק
ובישיבת קרית מלך רחוב ירושלים 39 בני ברק

לפרטים, ולמוקדי מכירה נוספים ניתן ליצור קשר 050-4169920

תוועד לתוצאות כתבי רבינו בעל ה"זאת ליעקב"

מסמרות נמועים

אמור - תשע"ח - גליון כז

מתורת רבינו המשגיח הגה"צ ר' אליעזר גינזבורג זצוק"ל

אהבת לימוד התורה

וא"כ רחוקים אנחנו מהנדרש מאתנו הרחק רב, ועלינו לעמוד רבות כדי להגיע למצב זה או קרוב לזה. ועלינו לזכור ולהזכיר כי כאשר אנו אומרים קשר ללימוד התורה הרי זה כולל שלושת חלקי הלימוד, היינו כי חובה על האדם שירגיש מתיקות הנאה ושמחה כאשר לומד תורה כפשוטו איזה לימוד אשר ילמד גמרא משניות תוס' ראשונים ואחרונים, כל לימוד אשר ילמד ירגיש שהוא עכשיו לומד דבר שמהנה ומשמח אותו. וכן החבנה בתורה כל הבנה נוספת בתורה באיזה נושא כלשהו הרי זה הבנת הבורא ית"ש והרי זה תענוג נפלא. וכן בידיעת התורה ראוי לחזק הרצון והתשוקה לדעת מדברי התורה עוד ועוד, לדעת יותר ברור ויותר מסודר. כל דף גמ' שנקלט במח הרי"ז קשר נוסף עם הבורא ית"ש, והרי זה תענוג נפלא ביותר אין בכל העולם הגשמי משהו הדומה לזה.

ועתה כיצד יוצרים קנין רוחני זה של אהבה ותשוקה לתורה, לכאורה נדרש לזה ד' נושאים להתחזק בהם:

א. לרצות באמת את לימוד התורה ואת קנין אהבת לימוד התורה. ואל יאמר האדם שהוא רוצה ללמוד ואין לו צורך לפתח ולהרחיב רצון זה. אינו כן כי אם היה רוצה באמת אוי היה לומד ממש בכל רגע פנוי. וכאשר מפסיק האדם באמצע תלמודו ומדבר דברים במילים אי"ז אלא משום שהרצון ללמוד אינו בהרגש הגוף כמו הרצון לספר או לשמוע סיפור כל דהו, וע"כ חובה לחזק את הרצון.

ב. להרבות במחשבות על מעלת לימוד התורה. יש לצייר ציורים רחבים על מעלת ת"ת, ואף שכדיעה לא חסר מ"מ להשפיע על הלב יש צורך בהרחבת הדברים. ובמקומות רבים מבואר גודל מעלת ת"ת, כמו בנפח"ח שער ד', ובמעלות התורה לאחי הגר"א, ובתורת הבית לח"ח ועוד, וכן בפרק קנין תורה באבות ובמפרשים שם.

ג. ללמוד בפועל הרבה אף שעדיין אין רצון חזק, והלימוד יעורר ויחזק את הרצון. להתרגל ללמוד בהתמדה וברציפות בלי חלומות באמצע, בלימוד בזמנים פנויים, ובמחשבות בלימוד בהליכה וכד'. כי כך טבע האדם שכל אשר הוא עושה נעשה בקרבו משיכה להמשיך. וגם מבחינה רוחנית כי כלי מלא מחזיק.

ד. לבטל את המפסידים לאהבת לימוד התורה, והוא הרצון וההנאה מדברים גשמיים אשר בהכרח ירחיק מהאדם את ההנאה והתשוקה ללימוד התורה, וכמ"ש החובת"ל כאשר לא יתחברו בכלי אחד האש והמים כן לא יתחברו בלב אחד אהבת העוה"ז ואהבת העוה"ב. (פסילות ללימוד התורה פ"ב)

לימוד התורה בכל חלקיו הוא מצוה אשר הבורא ית"ש מצוה את האדם, א"כ בהכרח צריך שתעשה בהנאה מרובה, רצון הבורא ית"ש שכאשר האדם עושה את מצותו יעשהו בהנאה, כי ראוי שיהנה האדם כאשר הוא זוכה לעשות מצוה ולהתקרב לבורא ית"ש. ועוד שזוכה עי"ז לשכר נצחי אשר אין לו שיעור והשגה. וכיותר במצות ת"ת שהיא כנגד כולם שכרו כה גדול וזכותו כה גדולה, וא"כ הלומד תורה חובה שיהיה בשמחה. ועוד כאשר יחשב ויראה כי בלימוד התורה כל מילה היא מצוה, א"כ כאשר לומד זמן מה הרי הוא מקבץ אלפי מצוות, וא"כ חובה שיהיה הלימוד בשמחה לנוכח ריבוי כה גדול של מצוות.

ועוד יש להתבונן כי בלימוד התורה חובה כפולה ומכופלת ללמוד בשמחה והנאה, כי הנה כידוע ומבואר בנפח"ח שחלוק ת"ת משאר מצוות, שכל המצוות הם מעשים גשמיים אשר נעשים לרוחניים משום הצווי שבהם, אבל לימוד התורה אינו כן אלא הלימוד עצמו הוא פעולה של קרבת הבורא ית"ש, עצם אמירת מילים של תורה היא פעולה רוחנית. כי התורה היא דבר הבורא ית"ש א"כ הלימוד תורה הלא בעצם הלימוד הוא קרוב לבורא ית"ש, והעוסק בפעולה שהיא קרבת הבוי"ת חייב להיות בהנאה ובשמחה.

והנה ההנאה והשמחה בלימוד התורה מורה על קנין בתורה, כלומר כאשר נהנה ושמח בלימוד התורה אות הוא שקניני התורה קנויים אצלו ואינו דבר היצוני אצלו, וכאשר אין האדם שמח בלמדו תורה עליו לחזק עצמו באהבת לימוד התורה שאל"כ לא תהיה התורה חלק מעצמותו. ומבואר כן ברבינו יונה (אבות פ"ד מ"א) וז"ל כי היודע כל החכמות אם אינו אוהב את החכמה אינו חכם אלא טפש הוא... אך האוהב אותה ומתאוה אליה אע"פ שאינו יודע כלום הרי"ז חכם, שעב"פ ישיג אל החכמה אחר שחפצו ורצונו בה. מבואר כי הלימוד נקנה באדם אחר אשר הוא לומד מתוך תשוקה ואהבת הלימוד, ובלא"ה אין הלימוד נקנה באדם ואינו נקרא חכם.

ומבואר בחז"ל כמה גדרים באהבת תורה, באהבתה תשגה תמיד שהתורה קנויה אצלו בהרגשי הגוף עד ששוגה בדברים אחרים. ועוד יש בחז"ל שישראל צמאין לכל דבר חדש בתורה כאילו לא שמעו ד"ת מימיהן, והיינו להרגיש שהתורה היא מקור חיות ולכן יצמא לתורה. ויש עוד בחינה נעלה יותר שהתורה נקראת מאורסה לישראל, כי חייב האדם להרגיש שבלי תורה אינו שלם אלא הוא חסר ופולג גופא.

פסח שני – מעלת הרצון

בי"ד באייר מזכירים את פסח שני, והנה אין ענין להזכיר סתם דברים כשאין בזה תוספת ברוחניות, אלא המטרה היא ללמוד את מה שהיה ולהשיג מזה את התועלת שאפשר להשיג. ובפשטות י"ל כמו שהם זכו ליום נוסף של אכילת פסח ומצה שמטרתם חיזוק באמונה והשגחה וחדה"ע מכה יציאת מצרים – כי זה כל האדם, א"כ היום הזה הוא עוד הזדמנות לחיזוק האמונה, עוד יום זכר ליצ"מ.

אבל י"ל יותר מזה והמשגיח היה מזכיר זאת שזכו ע"י בקשתם לעוד מצוה, לא רק שהקריבו קרבן פסח למרות שהיו טמאים בזמנו, אלא שע"י הרצון והתשוקה למצוה הם יצרו מצוה מיוחדת. ולנו נראה שהמצוה כבר היתה קודם ורק נתגלגל על ידם, ואינו כן אלא זה נחשב בבחינה מסוימת שעל ידם נוצרה המצוה, ואף שהמצוה קדמה אין אצל הקב"ה עבר הוה ועתיד. וע"י כח הבחירה והרצון יצרו מצוה, ואי"ז רק אפשרות לעשות רצון ד', כי הרי קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא וכל העולמות בנויים ע"פ התורה א"כ הם עשו שינוי בכל העולמות.

והמתבונן יראה שהוא דבר נפלא מאד, לבקש לקיים מצוה שעבר זמנה, והם היו טמאים מחמת מת מצוה או ארונו של יוסף, אדם שאנום כאנום גדול כמעט לא שכיח שירגיש שחסר לו, ועכ"ז הם באו וטענו למה נגרע למה יחסר להם מצוה שכולם זכו בה. ובעיני מה שמבואר במעמד הר סיני שע"י שבקשו רצונו לראות את מלכינו זכו לגילוי מיוחד.

ולנו אין את המציאות לקבל מצוות חדשות, אבל שאדם יכיר כמה שחמר לו וישתוקק לזכות ליותר. כשאדם פטור ממצוה מסוימת או שנראה לו שאינו מסוגל לקיימה, או על שעות לימוד מסוימות שקשה לו או צורת לימוד שנראה שלא יעמוד בה – ע"י רצון חזק יתגלגלו לאדם סיבות שיוכל לקיים עוד מצוות. לחזק את הרצון לזכות לעוד רוחניות מיוחדת, וכל בקשה ותיכפת רצון מועילים לזה. ובפרט עכשיו בזמן של הכנה לקבלת התורה שהזרת ההשפעה כל שנה והזמן מסוגל. הרצון אינו דבר צדדי אלא עיקר מעקרי העבודה, ומבואר בנפח"ח (שע"א פ"ב) שכשאדם רוצה לעשות מצוה נעשה רשמו למעלה בנבחי מרומים והוא המסייע לנומרה. הרצון יוצר דברים מהודשים וידמנו לו קיום מצוות כפי רצונו.

השבוע הנביא

חשבון ט' – תפילה

ואם יתעסק במעשה מחובות חלבוות והאברים יחדו כתפילה וכשבח לאלקים יתברך יפנה גופו מכל מעשי העוה"ז והעוה"ב, ויפנה לבו מכל המחשבות המטרידות אותו מעין התפלה... ואח"כ יעלה על לבו אל מי מכון בתפלתו ומה מבקש בה ובמה מדבר לפני בוראו ממלות התפלה וענינה.

מבואר בחובת"ל שלפני כל תפילה ראוי לעשות הכנה מה הולכים לומר בתפילה. הנה אחת הסיבות שלא מכוונים בתפילה, משום שאדם ניגש לתפילה בלי שום הכנה, ודעתו שמסתמא יכוון, והמילים נאמרות מהזכרון או מהסידור, והכוונה צריכה לבוא לבד מכה המילים. וממילא אותם מחשבות שמעסיקות אותו יותר קודמות ועולות כמחשבתו, כיון שלא קדמה מחשבה לעסוק בתפילה בצורה מיוחדת. וזה צריך להיות ההכנה הראשונה לתפילה לדעת מה הולכים לבקש, דעת תשובה מליחה גאולה רפואה, ולהרחיב מה יבקש בכל דבר. אבל אם נגשים לתפילה בצורה סתמית והכונה צריכה להתעורר ממילא – המחשבות האחרות קודמות ועולות. ואמנם זה דרגה גבוהה אבל אם עושים הכנה כל שהיא לדעת מה מונח בתפילה זה יכול להועיל.

וכן מבואר במס"י שחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ובודאי שלא היו פונים שעה אחת לבטלה, אלא מתכוונים ומכינים לבם לתפלה שזיחה להם להתפלל, לכאורה הכוונה כפשוטו לחשוב מה הולכים להגיד. ודוחים מעליהם המחשבות הזרות, איך דוחים מחשבות א"א לדהותם בכה. אלא האדם הושב על מה שמעסיק אותו, ואם יעמיד מטרה שכל המחשבות האחרות אין להם ערך ולא יועילו לו, ורק לתפילה יש ערך גדול זה סיבה שימשך בהכרח לדבר המועיל יותר. ומתמלאים היראה והאהבה העריכה, לחשוב זמן ממושך באהבה ויראה, יראה זה כמה הוא מחוייב, ואהבה כמה הוא נהנה מזה ומתענג על קרבת ד'. ואף שלכאורה זה סתירה, מ"מ בתפילה יש את שניהם, התפילה היא גם מענגת את האדם, וגם האדם מחוייב בזה, שהקב"ה צוה לעשות דבר שיתענג בו.

ודע כי חמלות תחינה בלשון קליפה והעיון במלות כלב והתפלה כגוף והעיון כרוח וכשיתפלל המתפלל בלשון ולבו טרוד בזולת ענין התפלה תחינה תפלתו גוף בלא רוח וקליפה בלא לב מפני שגוף נמצא ולבו בל עמו עת תפלתו... ומשלו זה עוד לעבד שבא ארונו לביתו וצוה אשתו ובני ביתו לכבדו ולעשות כל אודותיו החלך לו הוא התעסק בשמחה ובשחוק... וקצף עליו ארונו ולא קבל כבודו ועבודתו וחשיב חכל בפניו, וכן המתפלל כשיחיה לבו ומצפנו ריק מעין התפלה לא יקבל חק-ל ממנו תפלת אבריו ותנועת לשונו.

ומוסיף לבאר גודל החסרון בתפילה בלי כוונה שהיא כמו קליפה בלי פרי וגוף בלי נשמה. ואי"ז רק משל אלא הדיבור הוא מעשה הגוף והמחשבה היא מעשה הנשמה, וכשאינו מכוון זה מעשה של גוף בלי נשמה. והציור בזה יתן לאדם חיזוק לכוון.

וכתב עוד משל לעבד וכו' ומבואר שהם שני סוגים של חוסר כוונה בתפילה. בתחילה איירי ששים ליבו שאומר את המילים, והזרז על המילים במחשבה, אבל אינו שם לב לתוכן שנאמר. כגון שאומר ברוך אתה ואינו הושב שמדבר לפני ד' בלשון נוכח. וכן כשאומר מלך העולם ואינו שם לב מה מחוייב מלכות ד'. וזה המישל לגוף בלי נשמה. אבל כאן איירי שממחר כ"כ שאינו שם לב כלל למילים שאומר וכמו ששולח את בני ביתו לכבד את המלך, וכמו שסיים לא יקבל ד' ממנו תפילת אבריו ותנועת לשונו. וצריך להשיקע מאמץ מיוחד להנצל משני החלקים, שלא יהיו קטעים שנאמרים בלי שימת לב כלל, ולהשתדל כמה שיותר לשמוע את תוכן התפילה.

הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל

"דור לדור ישבח מעשיך"

בהיותו בן י"ז נכנס הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל לביתו של רבו מרן הגאון רבי איסר זלמן זצוק"ל בסלוצק ורבי איסר זלמן אמר לו: לעתים קרובות, שומעים אנו בני אדם מבוגרים האומרים לבחור צעיר, אילו הייתי בגילך היום הייתי מנצל את ימי הנעורים אחרת לגמרי ממה שניצלתי אותם בנעורי. דע לך, שדבריהם הבל. אילו היו שבים היום לימי נעוריהם, היה להם שכל של נער והיו חוזרים להתנהג כנערים.

אתן לך עצה אמר מרן הגאון רבי איסר זלמן, אם תתייעץ עם רבותיך בדברים המצריכים שיקול דעת וכבר בגיל י"ז תתנהג על פי חכמת בני אדם מבוגרים, כשתגיע לגילם, לא תצטרך לקונן ולומר אילו הייתי היום בגיל צעיר...

רבי מיכל שמע את הדברים, ויישמם. כל ימיו ידו האחת היתה אחוזה ברבו הגדול "דער משגיח" מרן הגה"צ רבי ירוחם זצוק"ל כאילו הוא עדין כעת במיר, ואת ידו השניה הוא פשט לתלמידיו הרבים, צאו בעקבי הצאן. כל ימיו עודנו בן ישיבה. גם בגיל זקנה ושיבה שהוא אחד מאלופי התורה שבדור, הוא עדין בן ישיבה והמבט על כל דבר נשאר בעיניים של ישיבה "דער משגיח" יש לו משגיח עדין...

כמה חדשים לפני פטירתו נזקק רבי מיכל לטיפול רפואי. בטרם עזבו את הרופא, הבהיר לו הרופא נחרצות כי עליו לשוב לביתו ולנוח. כשיצא לרכבו, הורה לנהג ברורות: "לישיבה". הנהג תמה: אבל הרופא הדגיש שזה חובה לנוח, שחייבים ללכת הביתה...

שם, זה הבית שלי, השיב. הוא כבר בדרך לישיבה...

בהספדו על בנו של רבו הגדול מרן המשגיח רבי ירוחם האריך בדברים על מה שקנה בישיבת מיר: כלל ישראל, זה לא סתם כך, זה יצירה של כלל ישראל מהאבות. לכלל ישראל יש נכסים ברוחניות שקיימים והיו כאלו במשך הדורות שהחזירו לכלל ישראל את הכנסים שהיה להם "דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו" כל דור נתן משהו אבל צריך שיהיה המשך ולהיות בקשר עם דור קודם ואז אפשר להמשיך להתעלות.

בישיבה היה את המשגיח והתורה של הישיבה היתה עם מוסר וממילא היה לימוד אחר עם חשק אחר, לימוד של חשיבות ורוממות. ותלמידי ישיבת מיר של פעם מילאו וקשרו את העבר עם ההווה באמריקה ובא"י גם כן, ההמשך הוא דמיון לפעם לשייך את העבר אלינו ואז נהיה "דור לדור ישבח מעשיך".

היה זה מידי שבת בשבתו לקראת צאתה. מסיום סעודה שלישית עד זמן מעריב לפי שיטת רבנו תם' התקבצו ובאו זקני תלמידי חכמים זצ"ל ויבדלחט"א לשמוע מעיין נובע בכל חלקי התורה סביב פרשת השבוע.

השיעור היה מתחיל בפרשת השבוע בעל פה, בחושך, נמשך כשלוש רבעי שעה ופעמים רבות אף התארך הרבה מעבר לכך - כאשר הדברים העמוקים שנשמעו היו הן בהלכה הן באגדה הן במוסר. בחדש אלול אף היו נאמרים דבריו של רבנו יונה ב"שערי תשובה".

במועדים היו נאמרים דברים מענייני המועדים והיו הדברים שמחים ומאירים לשומעיהם. תאור זה הוא נסיון חוזר להעלות ברשימת קולמוס את מראה ה"שיעור חומש" של הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל.

היושבים בשיעורו היו זקני התלמידי חכמים תלמידי היכלי התורה דליטא לפני המלחמה. ביניהם הגאונים: רבי יוסף ליס זצ"ל. רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל. רבי שמואל יעקב רוז זצ"ל. רבי זאב אידלמן זצ"ל. רבי בצלאל מסטבוים זצ"ל ועוד ויבדלחט"א רבי ישראל יצחק קלמנוביץ שליט"א ורבי אליקים שלזינגר שליט"א.

בנו הגאון רבי חיים שליט"א תיאר זאת בהספידו את אביו הגאון הגדול זצ"ל: "וכמו שראינו מידי שבת בשבתו בשיחותיו שהיה מדבר על הפרשה שנים אחר סעודה שלישית לפני מעריב רבעי שעה, שעה, שעה ורבע, והיה מדבר בעל פה, ולא היה אור, ודיבר ודיבר ללא הפסקה כמעין מים חיים, מעיין הנובע בכל שטחי תורה". פרשה שלמה בדברי ימי חייו ויגיעתו בתורה של רבי מיכל היא לימודו ובקיאותו בחומש עם רש"י ורמב"ן ועוד.

שנים רבות היה יגע, שנה אחר שנה - כשהוא כותב כל שנה מחדש. עוד בימי מגוריו בתל אביב ישב כשמונה שעות בש"ק ובמוצאי ש"ק, למד את הפרשה והניף ידו גם בפשט גם בדקדוק וגם בפנימיות הענינים. וכך כתב פנקסים מלאים חידושי תורה לפי סדר הפרשיות. כמו כן מידי שבת בשבתו במנין הקבוע בביתו כשהיה עולה לתורה, אחרי העליה היה מתיישב ומדבר על הפרשה ללא ספר לפניו, בלא הכנה מוקדמת מה לומר. וכשהיה

מדבר, המעיין היה נשפך בפשט בדרוש במוסר, על התרגום, על רש"י ועל הפטרה והיה מצטט מדרשי חז"ל שהיה בקי עצום בהם. לעתים רבות היה מביא דברים ששמע מרבתי הגדולים מן המשגיח ממיר צוק"ל וחותנו מן הרב מבריסק צוק"ל. בנו הגאון שליט"א הגדיר זאת עפ"י מה ששמע מאביו בהזדמנות מסוימת ששהאיר פעם את דברי רש"י בתחילת חומש דברים על הפסוק: "ד' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פע" מים" שאמרו למשה, אתה נותן קצבה לברכותינו כבר הבטיח הקב"ה לאברהם אשר אם יוכל איש למנות. אמר להם: זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם. בני ישראל מנו אז למעלה משלש מליון איש ומשה בברך אותם "ככם אלף פעמים" האם לא מספיק להם? ביאר רבי מיכל זצ"ל, כי בתורה וברוחניות אין גבול וקצ" בה. הקב"ה הוא אין סוף והתורה היא אינסופית. כל מה שקשור לתורה ולקדושה לא יכול להיות מוגבל בגבולות כלשהם. תורה א"א להכיל לא בכלי קטן ואף לא במיכלי ענק כי מטבעה היא בלתי מוגבלת. בבני ישראל רצו ברכה ברוחניות, וזו לא יכולה להיות קצובה. נאים הדברים למי שאמרם. רבי מיכל זצ"ל בעצמו לתורתו לא היה גבול ולא קצבה. "כמעיי המתגבר" לא היתה זו מליצה אצלו. נבע מעיין עצום של דברי תורה במלוא מובן משמעות המילה. חלק מנביעה זו היתה בשיעורי החומש על פרשיות השבוע ובכתביו על סדר הפרשיות.

הספר: "חידושי רבנו הגרי"מ" על התורה על בראשית שמות ויקרא ובו אוצרות חידושי תורה מכתב ידו של הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל על התורה הן מה שכתב לעצמו והן מה שמסר בשיעוריו. הספר התקבל בחיבה ובהתפעלות אצל רבנן ותלמידהון.

זה הקטן גדול יהיה "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה" ומשמעו של מקרא שצריך לברך הבנים שיהיו כאפרים וכמנשה, וברמב"ן כתב כי בזרעך יברך עם ישראל ויאמר למתברך ישימך. וצ"ע במה שאין נזהרין בכך והלא מקרא מפורש הוא. ובת"י איתא יברכון בית ישראל ית ינוקא ביומא דמהולתא למימר ישויןך ד' כאפרים וכמנשה. וזה לא ראינו שנוהגין לברך את התינוק הנימול בברכה זו. ובמפרש הביא בשם הגאון מוהר"ד דהיינו שמברכין הקטן גדול יהיה, כמו שאפרים היה מוקדם לברכה דכתיב ואחיו הקטן יגדל כך זה הקטן יגדל. ואין מובן לדברים. ונראה, דהנה מנשה היה הבכור, ובדאי לא הורידו יעקב ממעלת הבכורה, והלא יעקב לא הע' מיד את מנשה בשמאלו מפני שנושאר במעלת בכור, ועל כן צריך שיהיה בימינו, אלא שיעקב בברכתו העלה את אפרים למדרגה גדולה להיותו גדול במעלתו ממנשה. נמצא דמנשה נשאר במעלתו אלא שאפרים נתגדל יותר משהיה עד שנעשה גדול ממנו. וזהו שאנו מברכים לקטן הנימול, דמלבד מה שהוטבע בכוחותיו שניתנו לו עוד יזכה להתגדל יותר מכוחותיו, כמו שאפרים נתגדל יותר מכוחותיו. וזהו בך יברך ישראל לאמר ביומא דמהולתא. שיזכו לגדול יותר מכוחותיהם הטבעיים בהם. וזה נראה כוונת הגאון מוהר"ד שזהו המכוון בהברכה זה הקטן גדול יהיה. ומה שזכה אפרים לזה הוא משום שהיה רגיל לפני יעקב ללמוד תורה והתורה מוסיפה כח ללומדיה יותר מטבעם וכיון דע"י המילה זוכה להשגת התורה (עי' שו"ת הגרעק"א סי' נ"ד בשם עוללות אפרים) יש מקום לברכה זו ביומא דמהולתא שיזכה ע"י תורתו ומעשי שזה הקטן גדול יהיה.

על התורה ועל הישיבות

משאו של הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל, דברים שנאמרו ברוב עם לפני שנים רבות.

"יה זה בארוע שנערך באולם "אוהל-שם" בתל-אביב: תנועת צא"י העניקה פרסים לאברכים שכתבו חזו"ת וחי' בורות, לזכר מן הרב מבריסק צוק"ל. חד"נ - הגאון הגדול רי"מ פיינשטיין זצ"ל הוזמן לשאת את המשא המרכזי.

(המשא המרכזי ראה אור ב"דגלנו" של אותם ימים. קטעי המאמר הנוגעים לסוגיה הנדונה, מובאים כאן)

קשה מאד לשאת דברים בפני קהל קדוש כזה של בני תורה, אך כיון שהיתה לי הזכות לשמוע ולקלוט דברים שהשקפות של גדולי עולם מהתקופה הקודמת, דבר שנבצר מרוב הנאספים כאן, אמרתי להתחלק עמכם בה' הרוי, ובכל הנוגע לחלק התורה של הבנת המציאות.

היה אחד מהגדולים שאמר שבעקבתא דמשיחא יהיה קשה להחזיק באמונה כהליכה על קיר חלק. ובמושכל ראשון נראה שהצד עמו. כי כלום יש לנו גדולים בדור זה כפי מה שהיו בדורות קודמים, ונתאר לעצמנו את דורות הראשונים ולעומתם את שפל מצב דורנו, ומצד שני את התגברות השקר בעולמנו. אך מדברי חז"ל מתבאר כי זה לעומת זה עשה אלוקים, ולא נותן ד' כח בטומאה יותר מבקדושה. ומזה חייבים לדעת כי אם בתורה נופלים אנו מדורות קודמים, גם הצד שכנגד נחלש, ובכוחנו לעמוד כנגדו, ואם בדורו של הרמב"ם היתה יכולת לעמוד כנגדו ולהיות יהודי כשר, הדבר אפשרי גם בדורינו. ואם נראה לעינים שכוחנו דל הוא, וכח השקר גובר והולך, עד אשר לא רק אין רואים את האמת, אלא שגם השקר נראה כאמת, בכ"ז עלינו לדעת שזהו רק מסך של אחיזת עינים, ומסך זה דק הוא ובכוחנו לקורעו ולראות את האמת לאמיתה. דרכו של היצה"ר בדורנו הוא לטשטש מושגים

ולערב תחומים, וע"י שינון חוזר ונשנה של השקר מתישב הוא על הלב באמת. אך המתבונן בעין פקוחה, בכוחו בעזרת ד', לצאת מן המהומה, ולהבחין שכל החשך אינו אלא אחיזת עינים גרידא. אם נשארים חלילה במהומה, ככולה זו להפוך לתחילתה של נפילה מוחלטת. והעצה הידועה והאמיתית היא, "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תב"ל", כי נר מצוה ותורה אור, ובכח אור זה להאיר את החושך, אך כדי להפיק האור הגנוז בתורה, עלינו לשמוע לקול גודלי ישראל, שהם יורונו את הכיוון והאור שבתורה, ובלעדי קבלתם דרכינו מחשכים. ואיתא בחוה"ל שהקב"ה נוטע בכל דור מורה דרך לרבים, וממנו תוצאות חיים לכל הדור.

קיימת הסתערות כללית על עולם הישיבות, על בני תורה ועל תלמידי חכמים. ישנם שמביאים גם רעיונות ידועים מכבר, על מיזוג תורה עם דרך-ארץ, ומה בפנינו, מה חוט מחשבתנו לנוכח כל זאת - שביטול תורה יש בכך, וגם כי רבה שם סכנת הקלקול, זה הכל נכון, אך נקודת האמת אינה בכך ועלינו לדעת את האמת.

נאמר בתורה: ד' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם. מרע"ה בירך כאן את ישראל שיתרבו פי אלף. ובחשבון מצומצם נמצא שמספרם היה באותה שעה כשלושה מיליון לערך, ואם נכפיל זאת פי אלף הרי לנו שלושה מיליארד, ואעפ"כ באו אליו ישראל בטענה כפי שהביא רש"י דברי חז"ל: אתה נותן קצבה לברכותינו, ומרע"ה הסביר דבריו עד כאן משלי, אבל הקב"ה יברך אתכם כאשר דבר לכם בלא שיעור ובלא קיצבה.

מכאן יש לנו להתבונן כי עם ישראל לא חי על קצבאות, ישראל נתברך מהקב"ה, וכשם שאין גבולות למברך כי אין גבולות לברכות עצמם. ופרצת שנאמר בתורה, פירושו פריצת כל גבול, ולא תתכן מסגרת אשר תכיל את כלל ישראל.

וכשם שהדברים אמורים לגבי הקב"ה ולגבי כלל ישראל, ה"ה בתורה דמהותם אחת היא: הקב"ה ואורייתא וישראל - חד הוא. מהות בן תורה היא המתמסר לתורה בלא שיור כלל, ומי שהוא בן תורה עד כאן ומכאן ואילך מה שהוא אחר, אינו בן תורה בכלל, אין זו שאלה של ביטול לתורה, זה ענין של מהות אחרת. כל הגבלה ומיכסה תתורה עומדת בסתירה למושג בן-תורה. וכאשר שאלו פעם את מרן הגר"ח מוולאזין בדבר סדרי הלימוד בישיבתו, ענה שאצלם אין סדרים ללימוד. הסדרים הם לאכילה ולמנוחה, אך ללימוד אין סדרים והגבלות - הכל משועבד לתורה. וברמב"ם סוף מקוואות השוה את הטבילה במי-הדעת לטבילת מקוה, ובזה כשם שבטבילת מי מקוה - אפילו יהיה כל גופו במים חוץ משער א' לא עלתה לו טבילה, כך גם בטבילת מי הדעת, אחרת לא עלתה לו טבילה כלל. זהו עול תורה. שמתמסר לגמרי ללא שיור לעסק התורה. בלעדי זה, אין זה עול תורה.

בקול קורא בדבר החינוך שיצא לאור בדור הקודם כתב מרן הגר"ח כי החינוך היהודי הוא כזה שמחנכים בו כל אחד ואחד לקראת גדלות בתורה ויראת-שמים ממש. ואם בסופו של דבר, לא כל אחד נהיה גדול ממש, מ"מ השאיפה ביסודה מתמלאת והוא נהיה עכ"פ ליהודי שלם, חדור כולו בתורה וירא"ש. אך כשאין החינוך מודרך ומכוון ע"פ שאיפה ומטרה זו אזי גם התוצאות שונות בתכלית. ולמה כבר אפשר לצפות? דומה שסוד הדברים האלה, הוא הדברים שאמרנו למעלה. א"א לשום הקצבות והגבלות בדרך לימוד התורה, בישיבות הקדושות ועולם לא הציבו מטרה של שנים או של משרה ותפקיד בדרך התפתחות התלמידים. המטרה היתה אחת ויחידה, להשתלם בתורה וירא"ש, עד כדי ידיעת כל התורה כולה, זו היתה צורת הישיבות מאז ומתמיד, וכפועל יוצא מרוח זו יצאו רבנים, וראשי ישיבות ודיינים לתפארת ישראל. ומאותה סיבה התנגדו גדולי ישראל לצרף לימודי חול והשכלה ללימוד התורה, בראותם שבדרך זו מרוקנים את עם ישראל מתורתו. שמים את התורה בתיבה, גדולה או קטנה, ולזה צריך להתנגד. הבוחרים בדרך זו הוא לא מפני שדואגים לפרנסה ולעתידי, כדבריהם. הסיבה עמוקה יותר, מתעצלים לשאת את התורה כמות שהיא, ולהשליכה לגמרי אי-אפשר, על כן מצאו עצה להכניסה למסגרת.

רמב"ם מונה למצות-עשה, להבדיל בין סימני טהרה לטומאה, שנאמר: והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטומאה. היינו שעצם ההתמחות וההתלמדות להיות מבדיל ומכיר בין סימני טומאה וטהרה היא המצוה. והבדלה היא לפעמים כחוט השערה, בין נשחט רובו של קנה לנשחט חציו. וענין הבדלה זו שייך בין כל עניני הקדושה והטומאה, שלפעמים נראים מעורים זה בזה.

יש המביאים ראיה לשיטתם את קהלת פרנקפורט וכדו'. צריכים לדעת שאין הנדון דומה לראיה. בפרנקפורט, ממנין של בעלי בתים יר"ש, צמחה ועלתה קהילה וקהילות שלמות של אלפים ורבבות יהודים יראים ושלמים, ועד היום הזה, החרדים מיוצאי גרמניה יסודם באותם קהילות, ובשיטתם היתה הצלה וישועה גדולה לתורה ולקדושה. וסוד הצלחתם היה ברצון ובשאיפה הכנה להרבות תורה וירא"ש בשיעור קומה מלאה, כיום רוצים ע"י שיטה זו להקטין ולהרוס, זו היא השאיפה השלטת ובמסגרת כזו אי אפשר לפעול בשם התורה אלא הם שני דברים הפוכים ומתנגדים. אין זה ענין ל"פרומקייט", אין פשרות בין אמת ושקר, ומה שרוצים לתת קצת תורה לא אחת כולה זהו שקר, ואין שתי תורות - אחת בשביל בע"ב ואחת בשביל בני תורה. התורה נמסרה לכולם, אעפ"י

שבפועל אי אפשר לכל להידבק בה באותה מדה.

ההתנגדות לשיבות הק' אינה באה מן השמאל, כפי שהיא באה מחוגים הנחשבים כדתיים. השמאל שונא את הדת בכללותה, אך הוא כבר עומד מן הצד השני, אך הנחשבים דתיים, בראותם יהדות שלמה ותמימה, מעורר הדבר תסיסה בלבם, באשר דרכם היא דרך של ערבוביא ושל סילוף, וכיון שאינם יכולים להשלים עם השלימות אצל אחרים, באה ההתנגדות.

אנשי תורה עיקר גאוותם, על האיכות הספונה שלנו, הנשמה, הפנימיות! חז"ל מספרים שהיו לדהמע"ה ארבע מאות בני יפת תואר היוצאין בקרוניות של זהב, ראשי גייסות, שהיו מקימים שאון רב בכדי להבעית את העולם (קידושין ע"ז) ולכאורה זה עומד בסתירה עם מאמרם ז"ל שחיילות בית דוד היו מיוחסים בני מיוחסים, מופלאים וכשרים, עד שאין בודקים מן המזבח ולמעלה: אלא ההסבר שרק לפנים, לעשות רושם, השתמש דהמע"ה בבני יפת תואר, אבל חיילותיו האמיתיים שהיה נוח עמם במלחמותיו היו כשרים בתכלית. מיוחסים ומופלאים, ולא היו מהלכין בקרוניות של זהב מעולם, אלא היו מסוגו של בניהו בן יהוידע אשר הכה את הארי בתוך הבור ביום השלג כדברי חז"ל (ברכות י"ח) שתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל, קדוש וטהור, ודתנא סיפרא דבירב (שהוא חמור שבספרים כדברי התוס') ביומא דסיתוא, לומד תורה במסירות נפש.

בני תורה אמיתיים לעולם לא יתפעלו מ"קרוניות של זהב", מפיתויים חומריים כלשהם, שהם כמו פסל ועבודה זרה. אנחנו חרב גאוותנו היא הפנימיות ולא הברק החיצוני, אנו מחיילות בית דוד - והלא גם משיח בן דוד אשר ימלוך בעולם כולו יצטיין בעוהו ויבוא אלינו בלבוש עני ורוכב על החמור.

כל העולם כולו מעבר מזה ובני תורה מעבה מזה. ידועה אימרת כנף של חמי מן צוק"ל גאב"ד בריסק: משל לרכבת שירדה מן הפסים ושוקעת, ונוטה להתהפך ולהידרדר, בא אחד והתחכם לעמוד על הספסל, מקום גבוה, האם תחבולה זו תעזור לו להינצל? גם הרכבת של המון העם היהודי ירדה מן הפסים זה מכבר, סרו מן הדרך הישרה, ואנחנו אנשי תורה נחשוב להינצל מן המהפכה על ידי שנגביה את עצמנו גרידא, לא נועיל כלום, אין לנו שום פתח הצלה זולת אם ניצור לעצמנו רכבת חדשה, מסילה תורתית העולה בית ק-ל.

והרי העולם כולו מידרדר והולך לעינינו. לפנים בארץ היה השקר ניכר בסממניו, והשתדלו במובן לחפות עליו, להסתירו, אך כעת בעוה"ד ניטשטשו כליל התחומין ונעלמו מהאופק כל מסוה של בושה וצניעות. ניטל כל רסן בשטחים שבין האדם לקונו לחברו ולעצמו, וכפי ששמעתי מהמשגיח דמיר מרן הגה"צ רבי ירוחם צוק"ל שאמר: בדור המבול היה בוך זוטר לעומת הבוך והרפש הנורא של תקופתנו! חטאי דור המבול שחז"ל מזכירים לדראון. הלא כעת יחווירו לעומת העיוותים והחטאים בזה הדור, מי פילל לדוגמא שבמדינה יהודית מספר העוברים שנרצחו בבטן אמותיהם קרוב למספר ילדי ישראל שנטבחו בידי צורר היהודים היטלר ימ"ש. הלא נורא ומבעית הוא החזיון שנגלה לעינינו האינדא ומי יכילנו.

לעומת עולמנו שלנו, עולמם של בני תורה, מוצק ואיתן בימינו אי אפשר לגדול יהודי חרדי מבלי להיות בן תורה וללמוד בישיבה הרבה או מטע. כל שלומי אמונים בכלל בני תורה, ועליהם לדעת שאיננו יכולים לנסוע עוד ברכבת הכללית, שירדה מן הפסים, אלא יש לנו מסילה משלנו, עם דרך והשקפה מיוחדת על כל החיים. לעולם החיצוני אין מאומה מכל העושר הרוחני שלנו, כל מה שעושים הוא רק לפנים, אבל אנחנו ברוח השם עשירים בפנימיות, אנחנו גוף חי עם נשמה מוח ולב.

עם זאת מן הראוי לדעת שיש הבדל בין מי שתורתו אומנותו למי שאינו כזה. ידוע שארבעת המינים דסוכות מרמזין על ד' חטיבות בישראל. ומהם תלמידי חכמים ועמי הארץ, בעלי מעשים טובים, טעם לחוד וריח לחוד, אבל כולם נעשין אגודה אחת וזה סוד קיומו של ישראל. אף על פי כן נשים לב, שהאגודה בפועל מכילה רק ג' מינים, בעוד האתרוג מוסיף להישאר מיוחד לעצמו. דבר זה מלמדנו את המקום המיועד לבני תורה בקרב שלומי אמונים. אמנם אנו משתדלים לקרב לתורה את כל הדרגות בעם, להכניסם תחת כנפי השכינה, אולם לא נוכל להיות עמם חטיבה אחת ממש. אין זו גאוה, אלא הכרה עמוקה, כי בדרך זו בלבד הנא מסוגלים לשמור על ייחודנו ולהוסיף להתעלות.

כל הבא להסתופף באהלי תורה, צריך קודם כל להתאמץ להיות תלמיד חכם אמיתי, הן בשקידת התורה, הן ביראת אלקים והן במדות ובשאר הליכות, רק לאחר מכן הנהו מסוגל לקרב גם את זולתו אל המאור שבתורה. מי שסבור, כי תיכף בתחילת הדרך יש לבן תורה להתערב בחיי הציבור התורתי, אפילו יהיו המניעים שלו טהורים לעילא, אינו אל טועה.

יחולו ברכות על ראש כל היוזמים והעושים להרבות כבוד התורה, תמיד נזכור כי בעיקר מתגבשת דמותו של בן תורה במעגל הפנימי, ברוחה ישיבתית כמו מקדמת דנא, באווירה של חיי תורה מהותיים. (השקפתינו)

